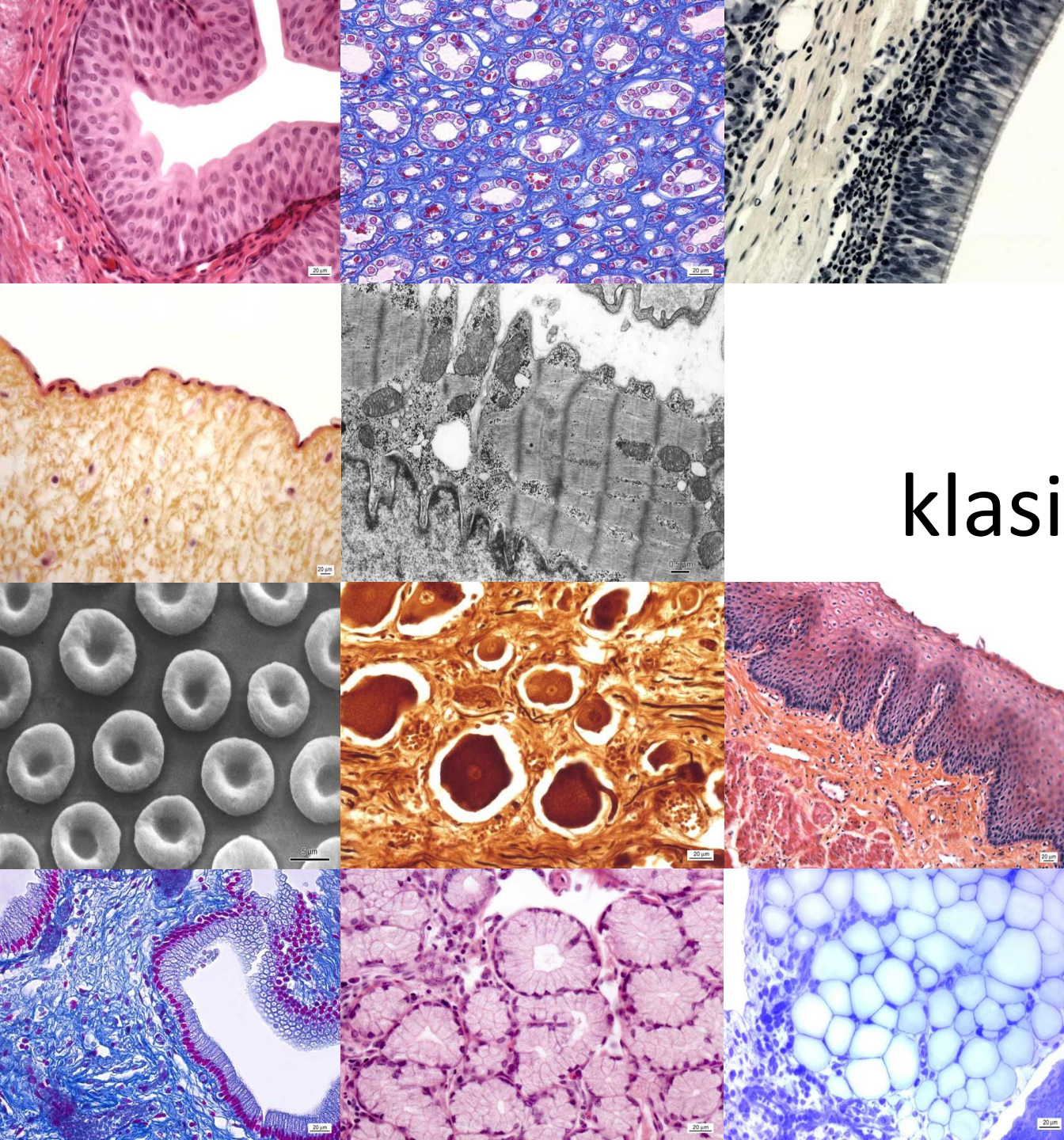

Koncept a klasifikace tkání

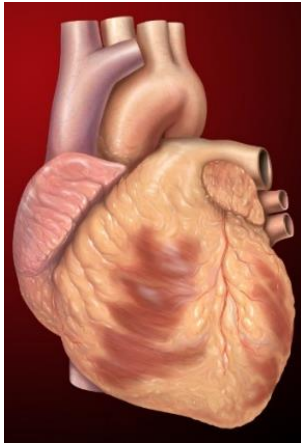
Petr Vaňhara

TKÁŇĚ A ORGÁNY

- 6×10^{13} buněk více než 200 různých typů
- Tkáně: funkční, trojrozměrné, organizované seskupení morfologicky podobných buněk a jejich produktů a derivátů
- Orgány: strukturní a funkční uspořádání tkání

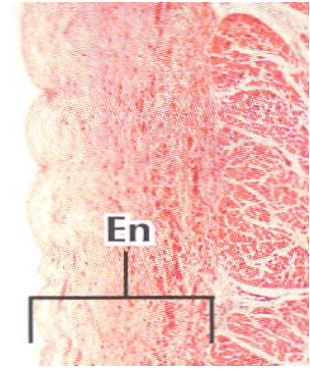
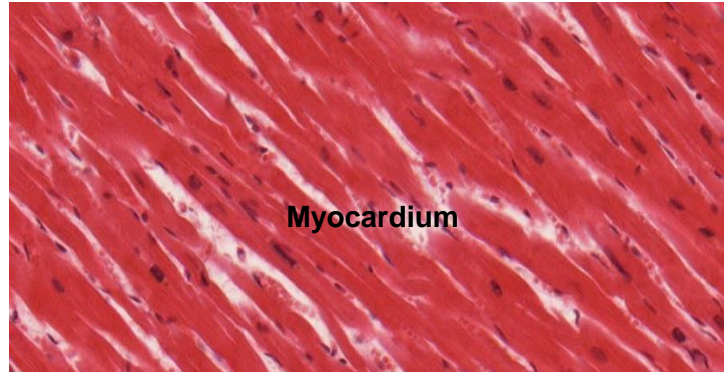
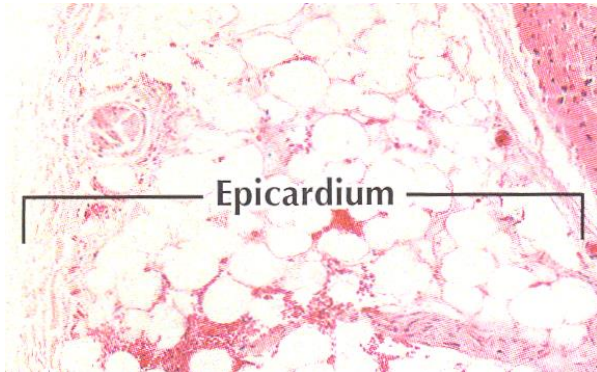
Orgán

Tkáně

Epikard - vazivo

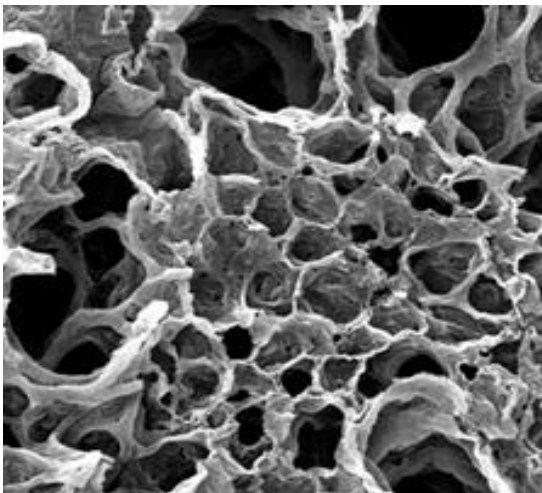
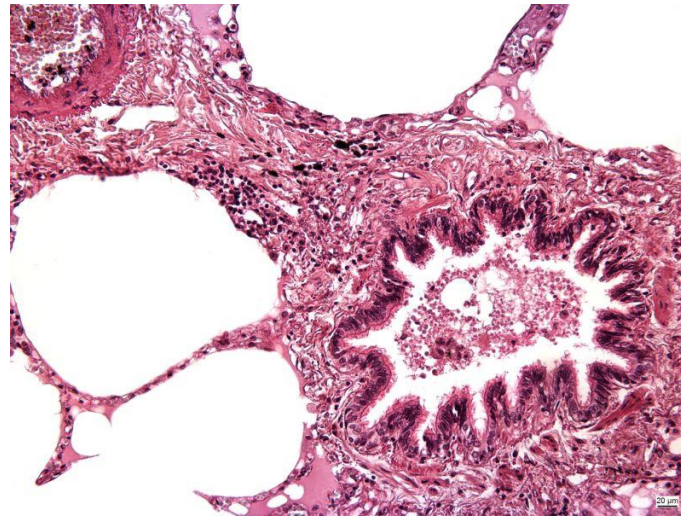
Myokard - svalová tkáň

Endokard - epitel
a vazivo

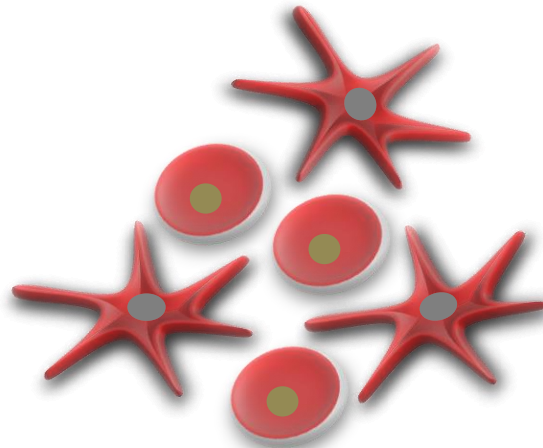

CO JE VLASTNĚ TKÁŇ

Tkáň =

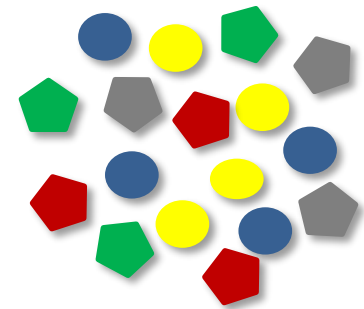
ECM

+

Buňky

+

Signální molekuly

Parenchym: vlastní funkční tkáň konkrétního orgánu
(jaterní, plicní, pankreatický, ledvinový parenchym)

Stroma: okolní podpůrná, intersticiální tkáň

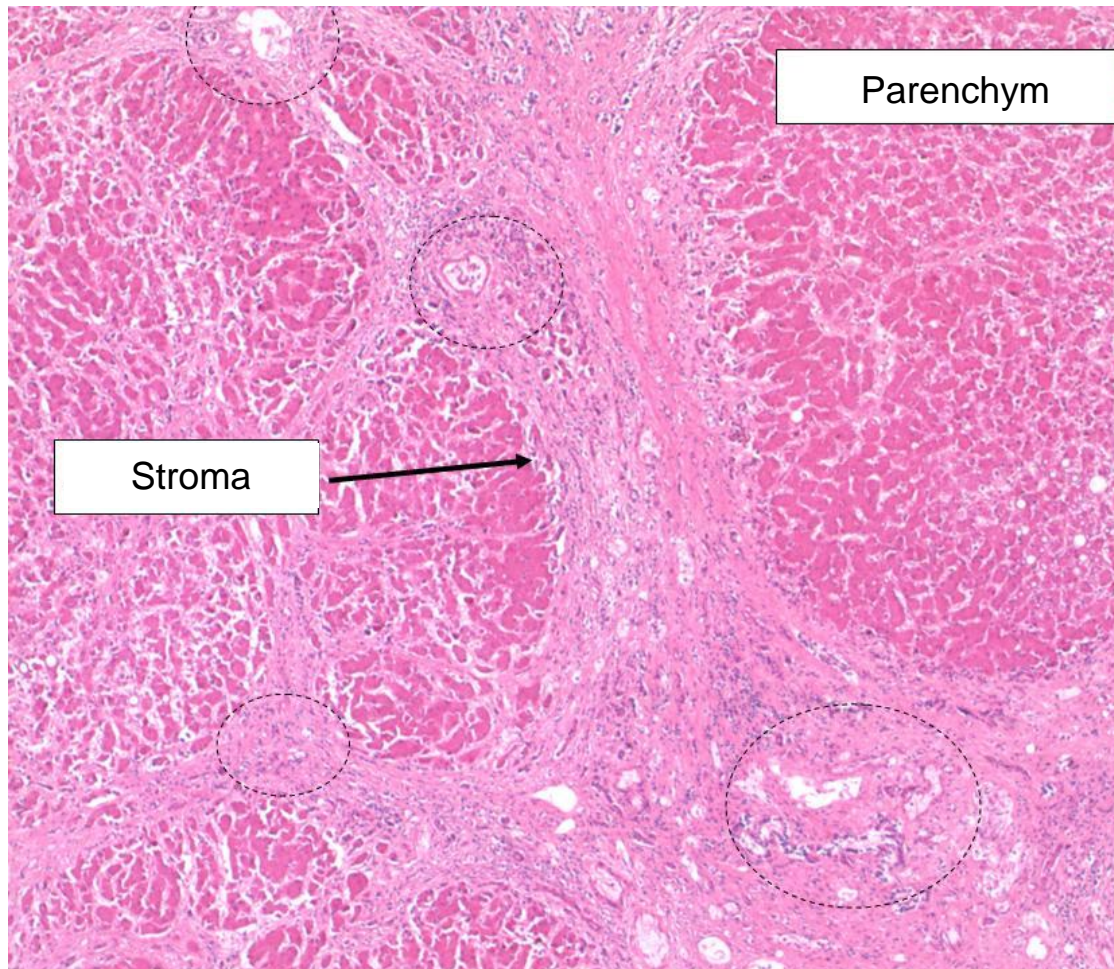
Příklad: jaterní tkáň

Parenchym:
Funkční komponenta

- Hepatocyty
- Sinusoidy a přidružené struktury

Stroma:
Podpůrná komponenta

- Vazivo a s ním spojené struktury
- Cévy
- Nervy
- Žlučovody

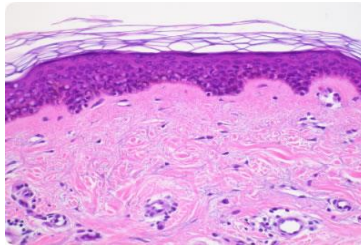

SOUČASNÁ KLASIFIKACE ZÁKLADNÍCH TYPŮ TKÁNÍ

Na základě morfologických a funkčních znaků

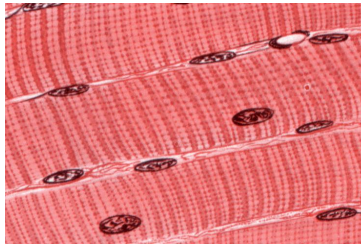
Epitelová

Kontinuální, avaskulární vrstvy buněk s různou funkcí, orientovaných do volného prostoru, se specifickými mezibuněčnými spoji a minimem mezibuněčného prostoru a ECM

Deriváty všech tří zárodečných listů

Svalová

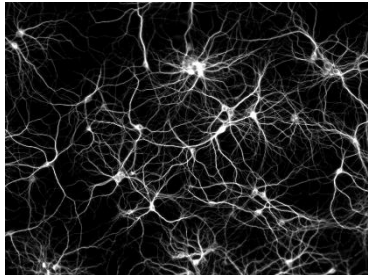

Obsahují myofibrily → schopnost kontrakce

Derivát mezodermu - KS, myokard, mezenchymu - HS

Výjimečně ektoderm (např. m. sphincter a m. dilatator pupillae)

Nervová

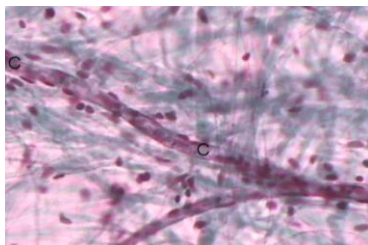

Neurony a neuroglie

Příjem a přenos elektrického vzruchu

Derivát ektodermu, výjimečně mezenchymu (mikroglie)

Pojivová

Dominantní přítomnost extracelulární matrix

Vazivo, chrupavka, kost, tuková tkáň

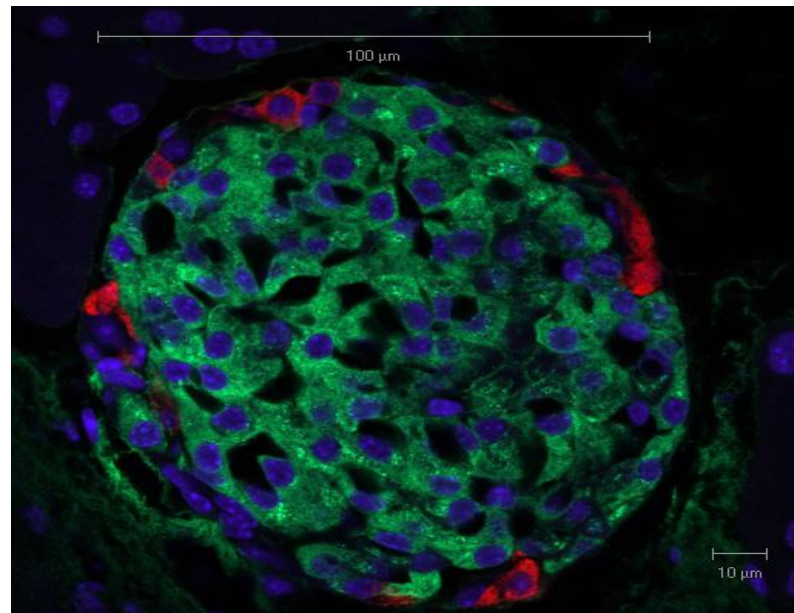
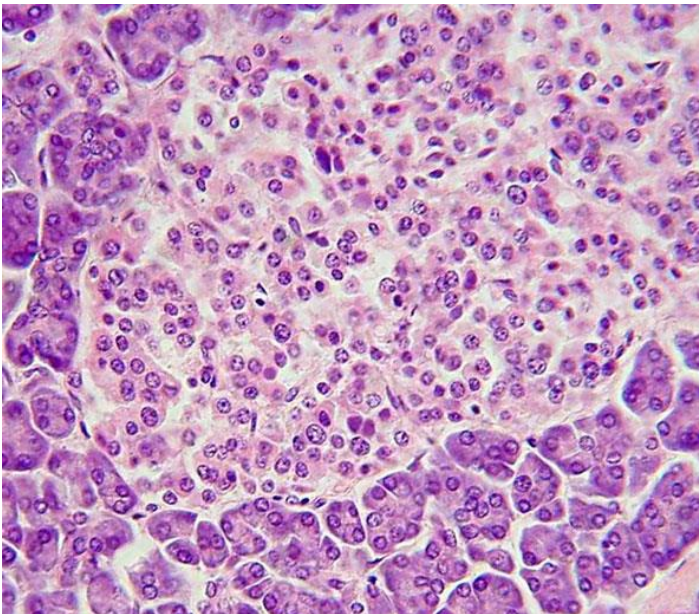
Derivát zejména mezenchymu

TKÁŇ A JEJÍ DEFINICE

Funkční, trojrozměrné, organizované seskupení **morfoloicky podobných** buněk a jejich produktů a derivátů

klasická histologická definice tkání je založena na
mikroskopické vizualizaci

ZÁKLADNÍ PRINCIPY HISTOGENEZE

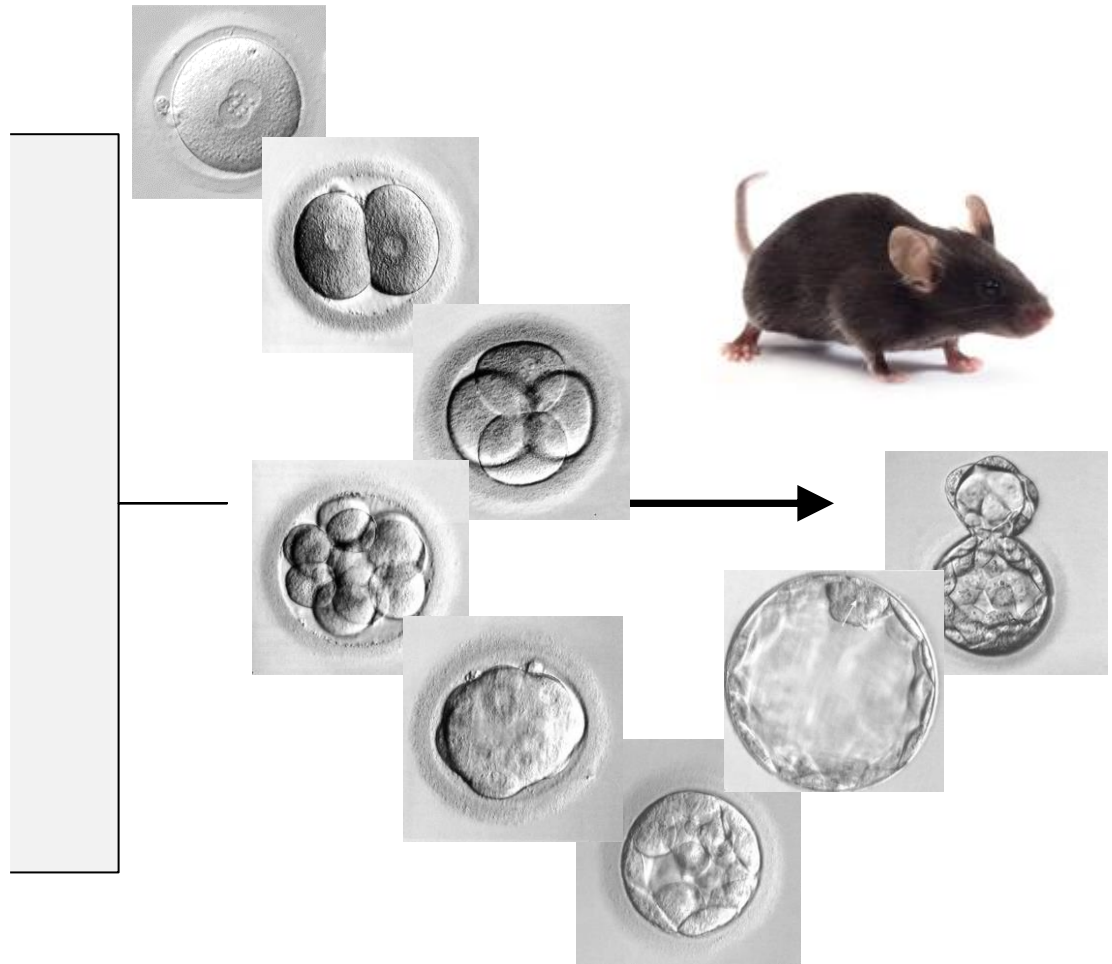
Proliferace

Diferenciace

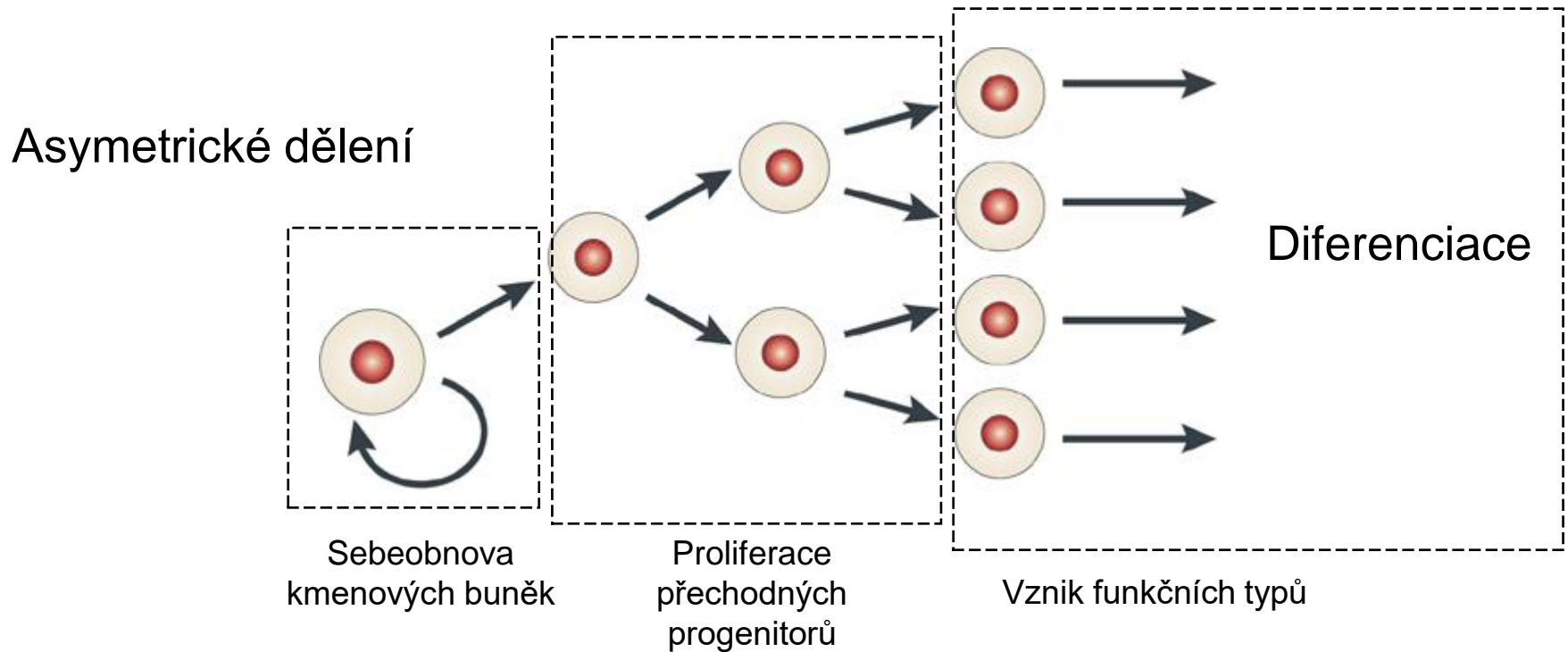
Migrace

Apoptóza

Definice
tkáňových vzorů

Funkční buňky tkání diferencují z kmenových buněk

KMENOVÉ BUŇKY SE LIŠÍ V DIFERENCIAČNÍ KAPACITĚ

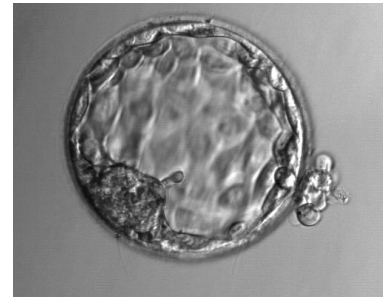
Totipotence

- Všechny buňky těla včetně extraembryonálních tkání
- Zygota, blastomery a raná stádia embryogeneze

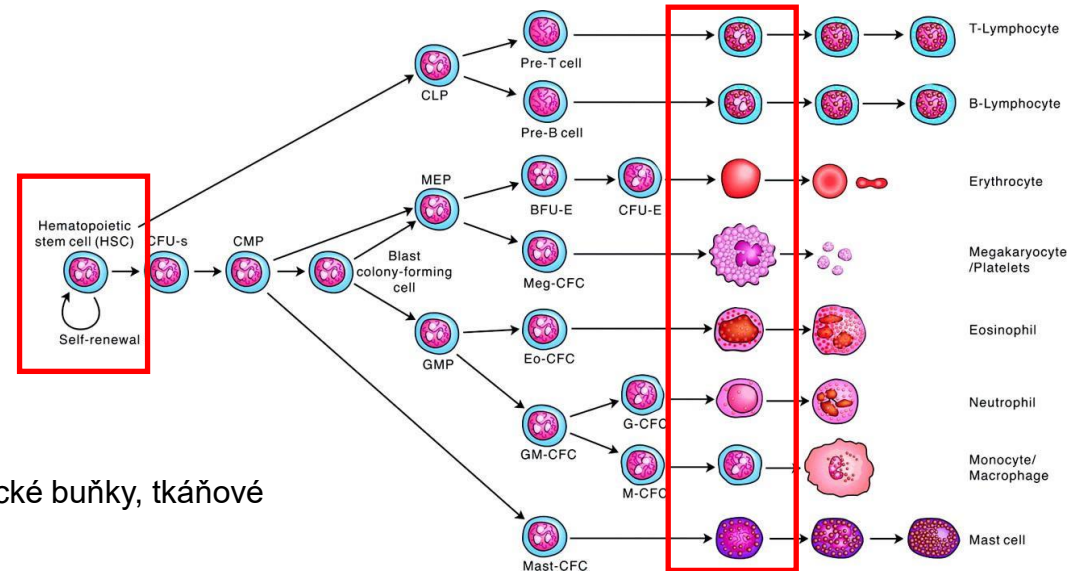
Pluripotence

- Všechny buňky těla s výjimkou trofoblastu
- Blastocysta – *Inner cell mass* - ICM (embryoblast)

Multipotence

- Různé buněčné typy v rámci tkáně
- Mesenchymální SC, hematopoietické SC

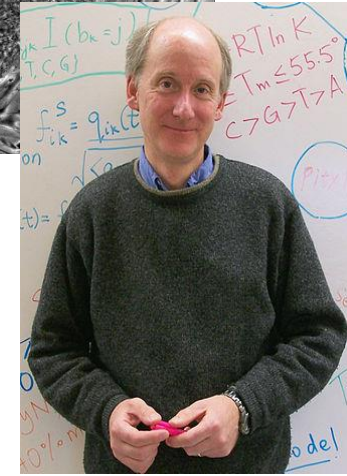
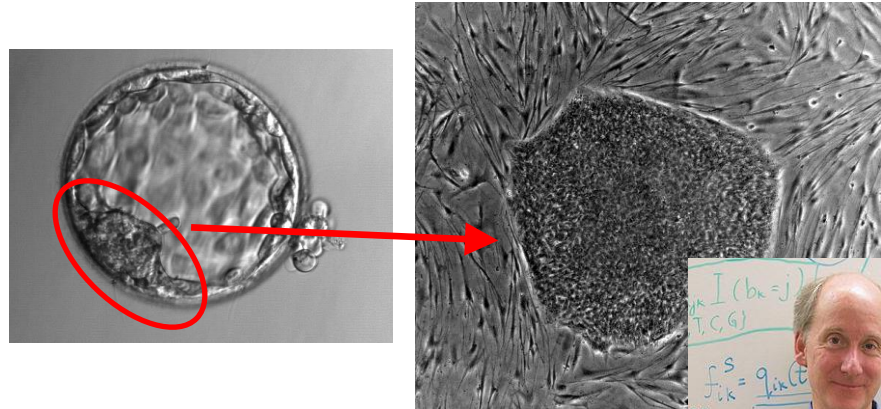
Oligo- a unipotence

- Jeden nebo několik buněčných typů – hematopoietické buňky, tkáňové prekurzory (obnova epitelů apod.)

KMENOVÉ BUŇKY V ORGANISMU

Embryonální kmenové buňky (ESCs)

- odvozeny z embryoblastu (ICM) blastocysty
- pluripotentní
- model rané embryogeneze a histogeneze, význam pro regenerativní medicínu

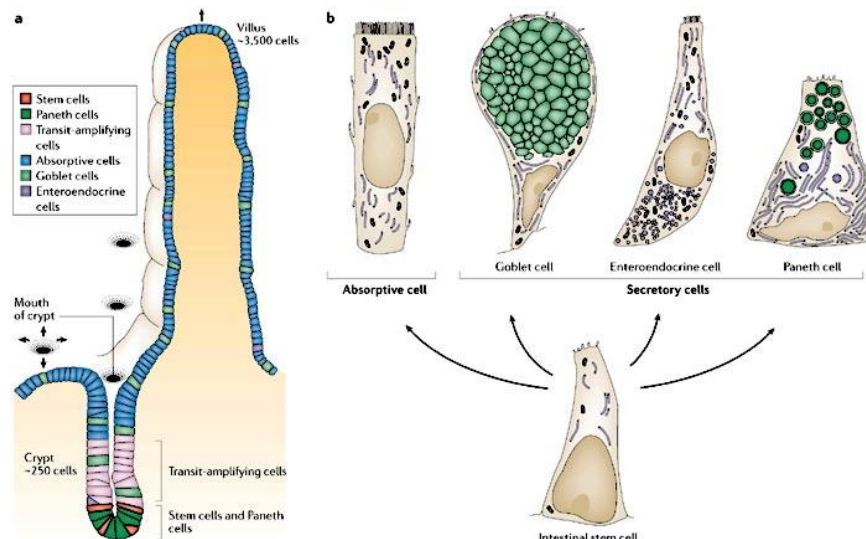

J. Thompson

Tkáňové (adultní) kmenové buňky

- regenerace a obnova tkání
- GIT, CNS, mesenchym
- regenerativní medicína, nádorová biologie

H. Clevers

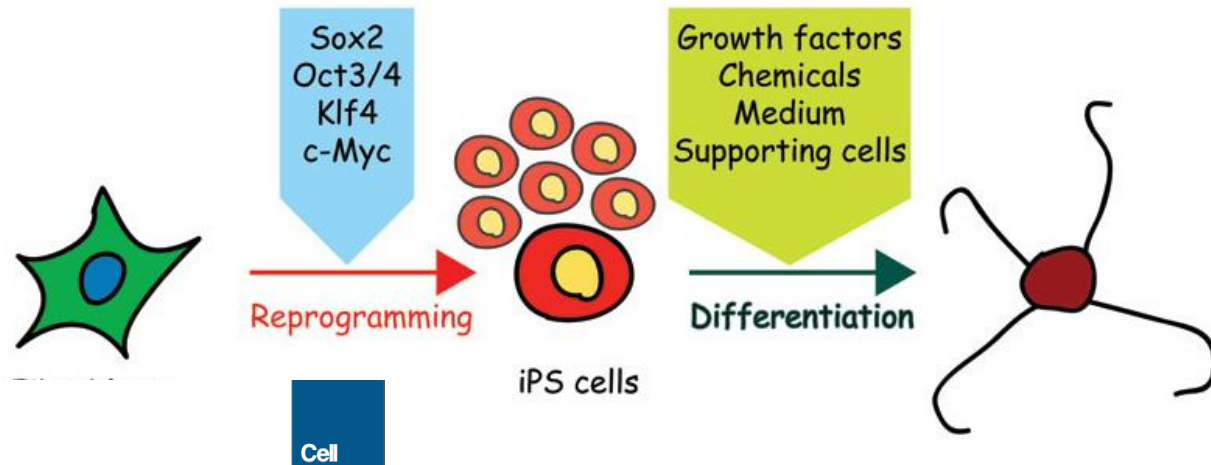
Nobel prize 2012

Indukované pluripotentní kmenové buňky (IPSc)

- dospělá diferencovaná buňka (fibroblast) je dediferencovaná do pluripotentního stavu (reprogramována)
- diferenciace do žádaného buněčného typu
- regenerativní medicína, buněčná a genová terapie

S. Yamanaka

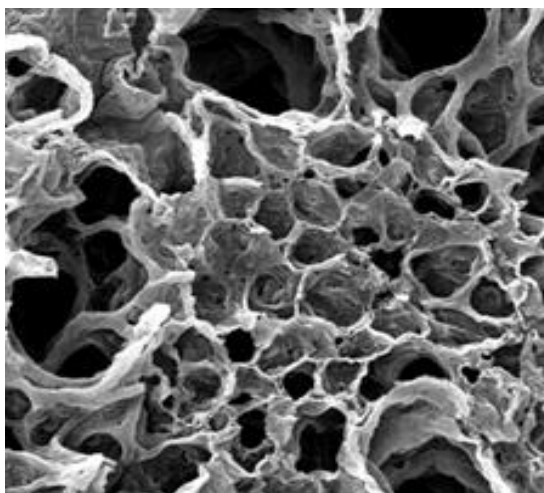
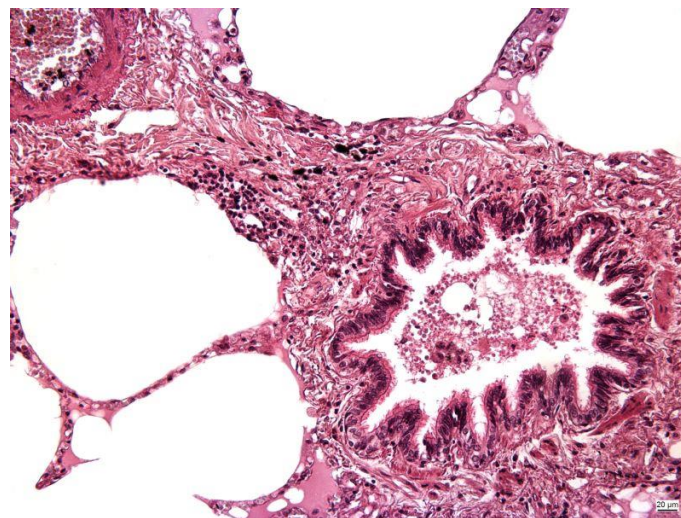

Induction of Pluripotent Stem Cells from Mouse Embryonic and Adult Fibroblast Cultures by Defined Factors

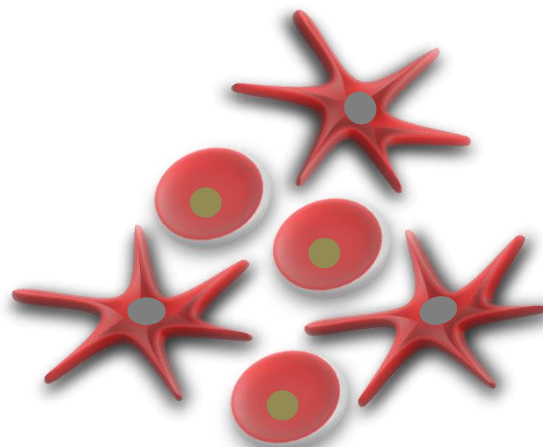
Kazutoshi Takahashi¹ and Shinya Yamanaka^{1,2,*}
¹Department of Stem Cell Biology, Institute for Frontier Medical Sciences, Kyoto University, Kyoto 606-8507, Japan
²CREST, Japan Science and Technology Agency, Kawaguchi 332-0012, Japan
*Contact: yamanaka@frontier.kyoto-u.ac.jp
DOI 10.1016/j.cell.2006.07.024

CO JE VLASTNĚ TKÁŇ

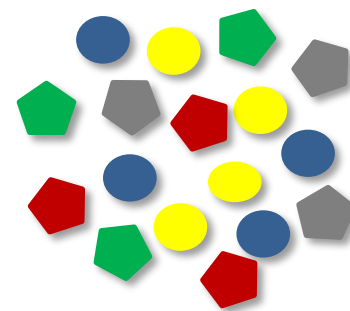
Tkáň =

ECM

Buňky

Signální molekuly

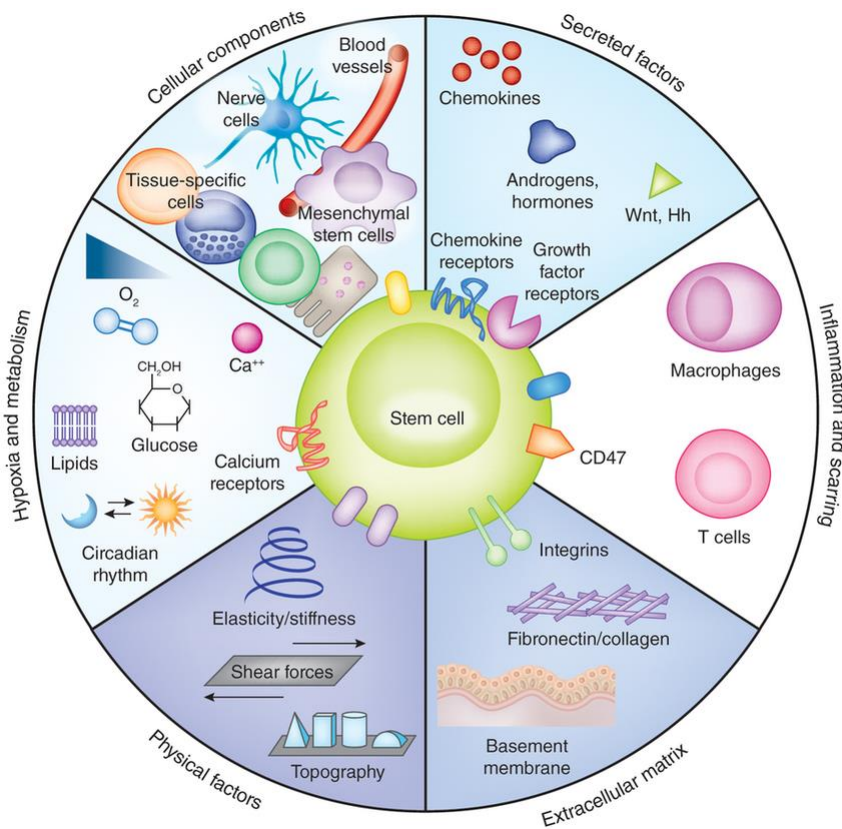
+

+

MIKROPROSTŘEDÍ URČUJE VLASTNOSTI I STAVBU TKÁNÍ

Do vlastní mikroskopické stavby tkání se promítá velké množství **biologických a fyzikálně-chemických** parametrů

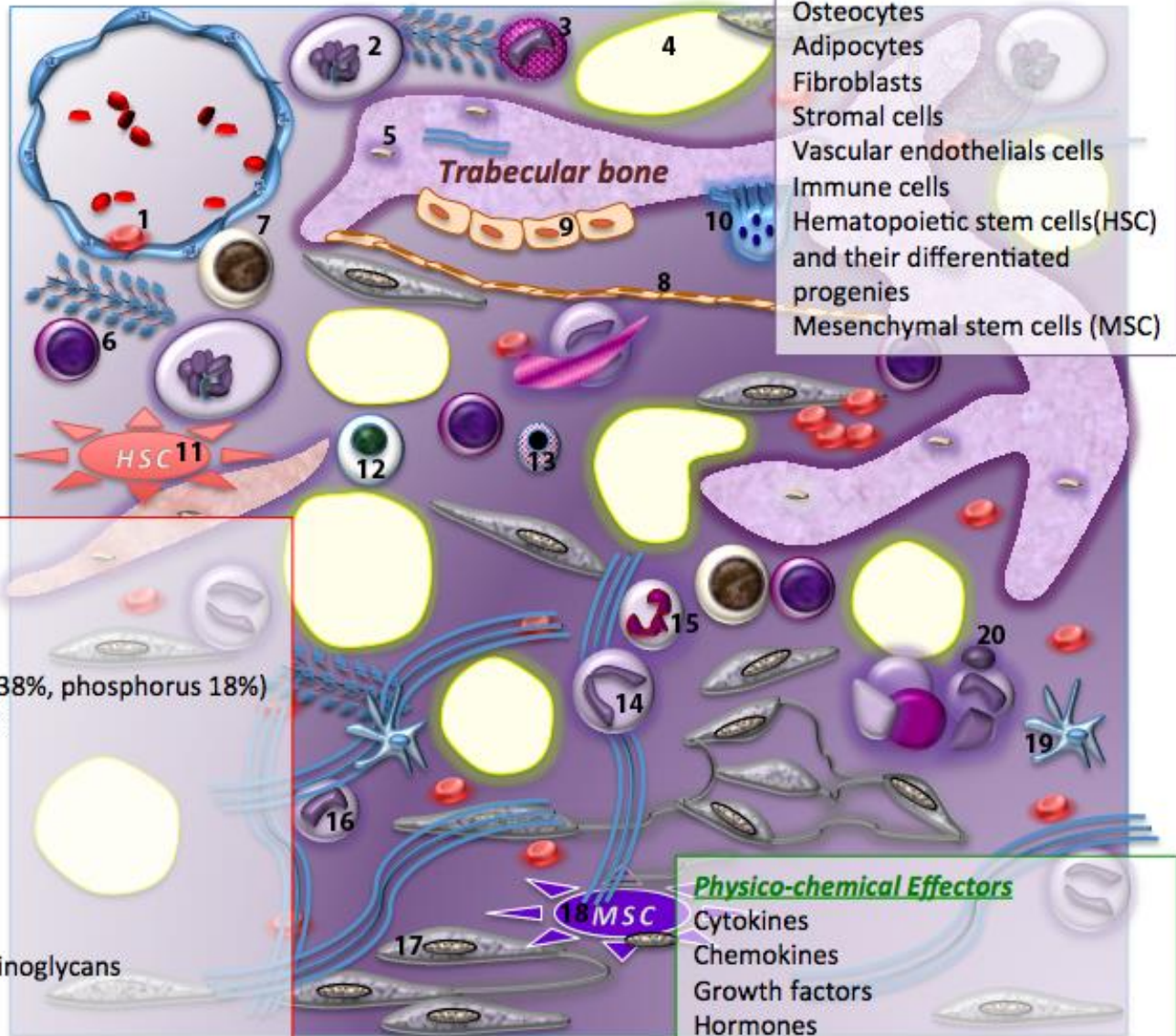
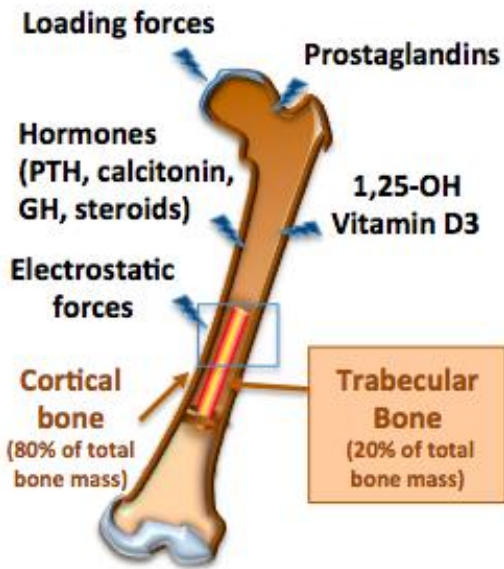
Stem cell niche

- Procesy embryonálního vývoje
- Mezibuněčné interakce
- Prostorové uspořádání (dimenzionalita)
- Gradienty morfogenů
- Epigenetický profil
- Dynamika genové exprese
- Parciální tlaky plynů
- Složení ECM
- Mechanická stimulace
- Perfuze a intersticiální toky
- Lokální imunitní odpověď
- Metabolity
- ...

MIKROPROSTŘEDÍ URČUJE VLASTNOSTI I STAVBU TKÁNÍ

- Osteoclasts
- Osteocytes
- Adipocytes
- Fibroblasts
- Stromal cells
- Vascular endothelial cells
- Immune cells
- Hematopoietic stem cells (HSC) and their differentiated progenies
- Mesenchymal stem cells (MSC)

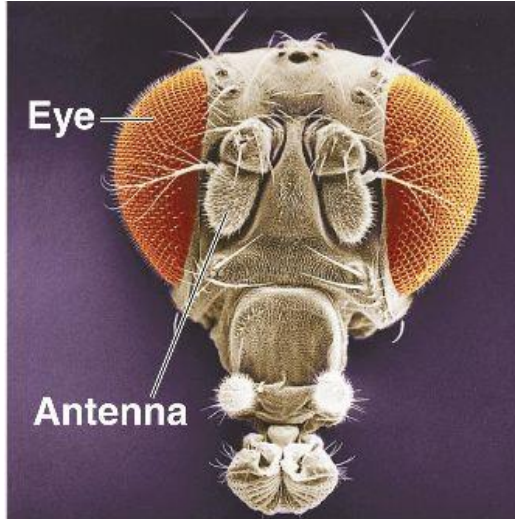
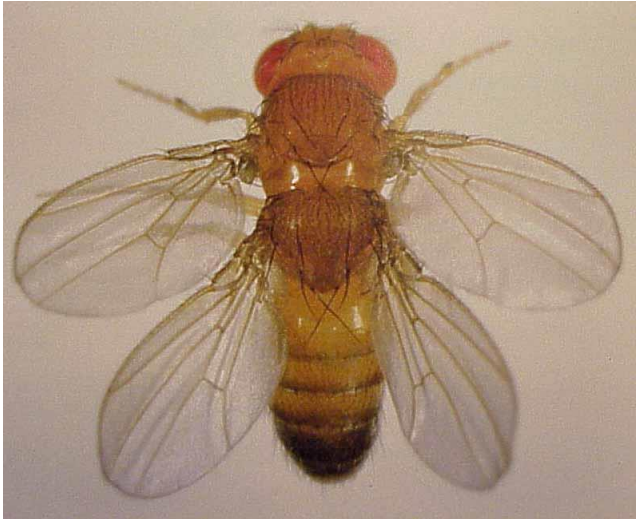
ECM components

- Fibronectin
- Laminin
- Collagens
- Apatite crystals (calcium 38%, phosphorus 18%)
- Bone promoting proteins
- Bone sialoproteins
- Osteonectin
- Osteoprotegerin
- Osteocalcin
- Integrins
- Alcaline Phosphatase
- Proteoglycans, Glycosaminoglycans
- Osteopontin
- MMPs & TIMPs
- Receptors
- Adhesion molecules

Physico-chemical Effectors

- Cytokines
- Chemokines
- Growth factors
- Hormones
- Physico-mechanical forces
- Biochemical regulators (pH, oxygen concentration, nutrients...)

MOLEKULÁRNÍ PRINCIPY HISTOGENEZE

Wild type

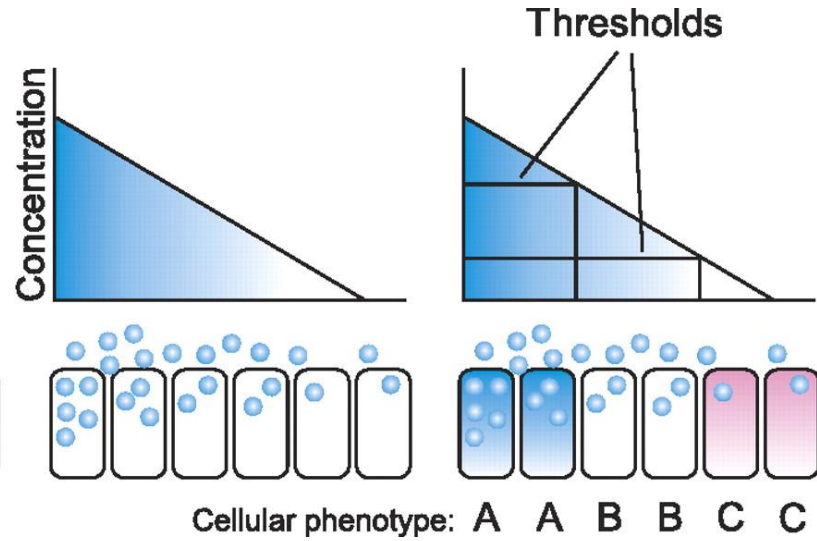
Mutant

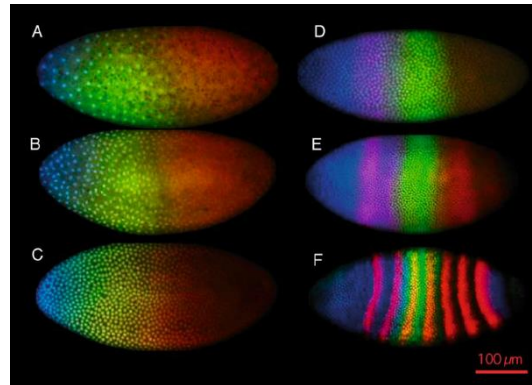
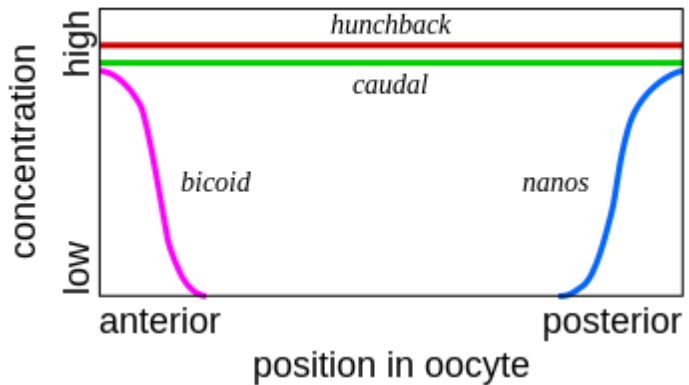

„Genetic control of pattern formation“

mRNA Molecules

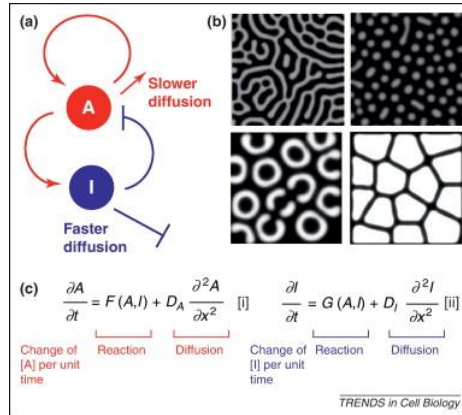
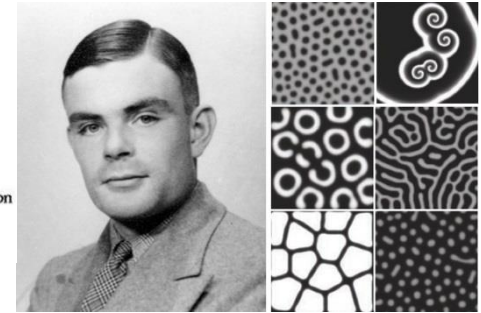
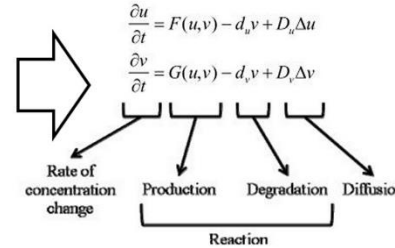
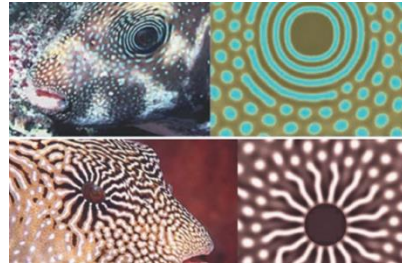

Expression patterns of gap and pair-rule genes in *Drosophila* embryos.
DOI: 10.1007/s10577-006-1068-z

PROČ MAJÍ TYGŘI PRUHY?

Reakčně-difúzní systém

THE CHEMICAL BASIS OF MORPHOGENESIS

By A. M. TURING, F.R.S. *University of Manchester*

(Received 9 November 1951—Revised 15 March 1952)

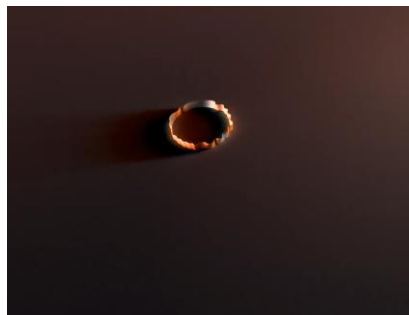
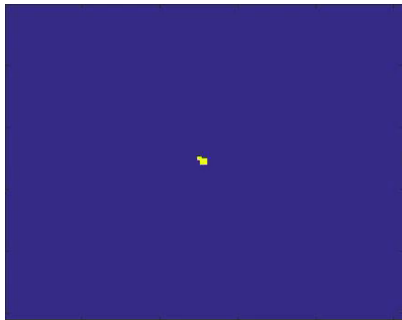
It is suggested that a system of chemical substances, called morphogens, reacting together and diffusing through a tissue, is adequate to account for the main phenomena of morphogenesis. Such a system, although it may originally be quite homogeneous, may later develop a pattern or structure due to an instability of the homogeneous equilibrium, which is triggered off by random disturbances. Such reaction-diffusion systems are considered in some detail in the case of an isolated ring of cells, a mathematically convenient, though biologically unusual system. The investigation is chiefly concerned with the onset of instability. It is found that there are six essentially different forms which this may take. In the most interesting form stationary waves appear on the ring. It is suggested that this might account, for instance, for the tentacle patterns on *Hydra* and for whorled leaves. A system of reactions and diffusion on a sphere is also considered. Such a system appears to account for gastrulation. Another reaction system in two dimensions gives rise to patterns reminiscent of dappling. It is also suggested that stationary waves in two dimensions could account for the phenomena of phyllotaxis.

The purpose of this paper is to discuss a possible mechanism by which the genes of a zygote may determine the anatomical structure of the resulting organism. The theory does not make any new hypotheses; it merely suggests that certain well-known physical laws are sufficient to account for many of the facts. The full understanding of the paper requires a good knowledge of mathematics, some biology, and some elementary chemistry. Since readers cannot be expected to be experts in all of these subjects, a number of elementary facts are explained, which can be found in text-books, but whose omission would make the paper difficult reading.

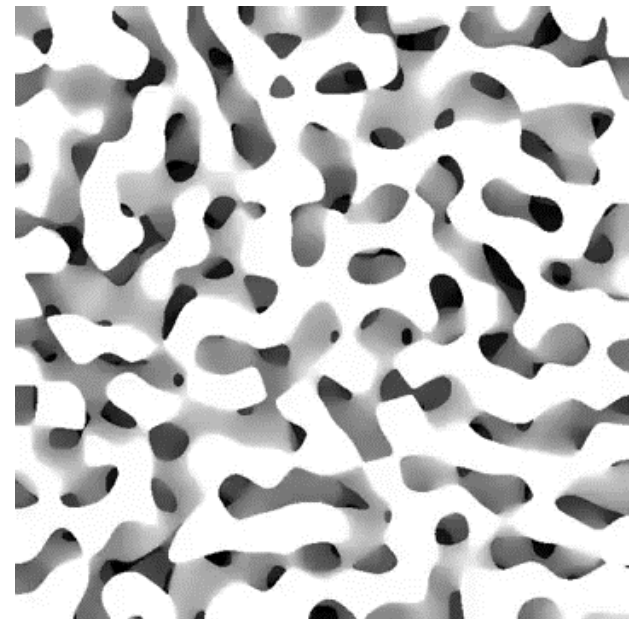
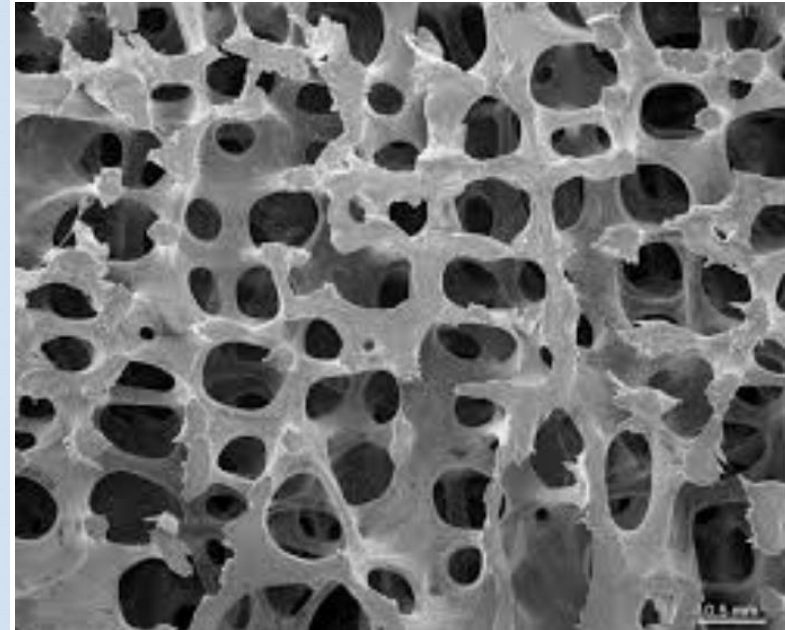
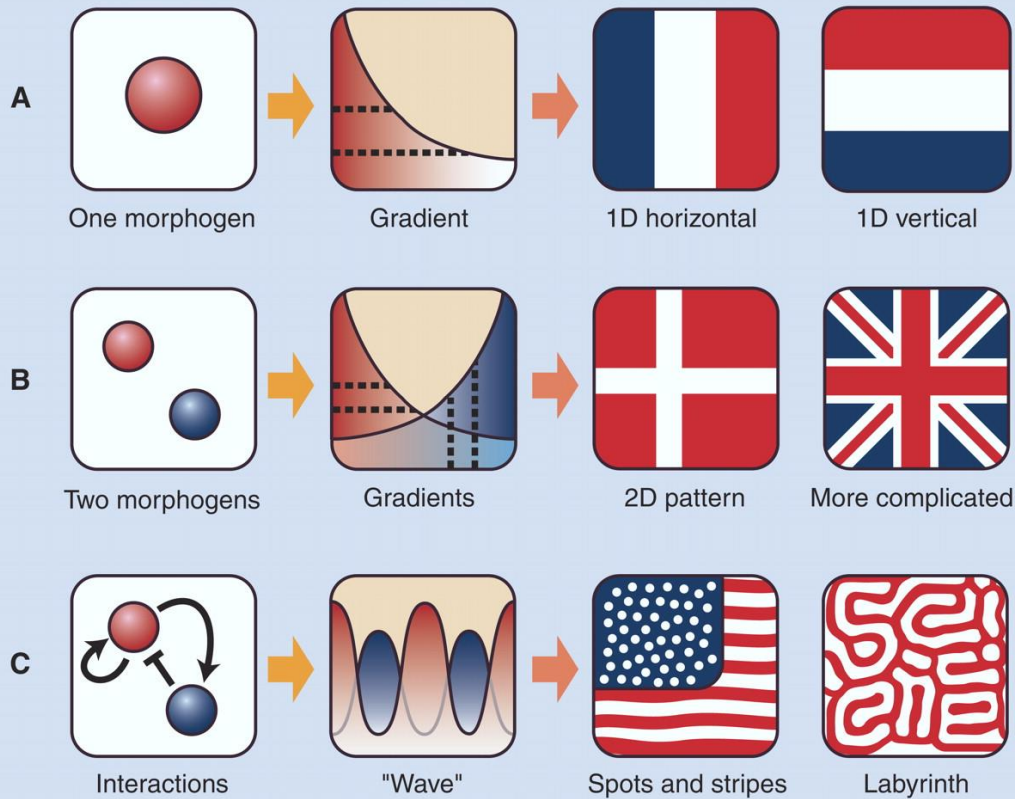
1. A MODEL OF THE EMBRYO. MORPHOGENS

In this section a mathematical model of the growing embryo will be described. This model will be a simplification and an idealization, and consequently a falsification. It is to be hoped that the features retained for discussion are those of greatest importance in the present state of knowledge.

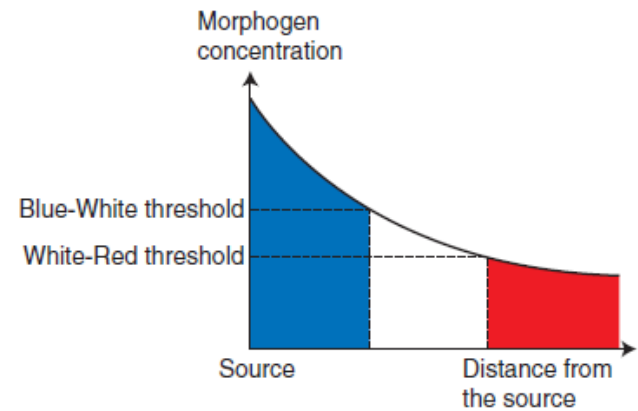
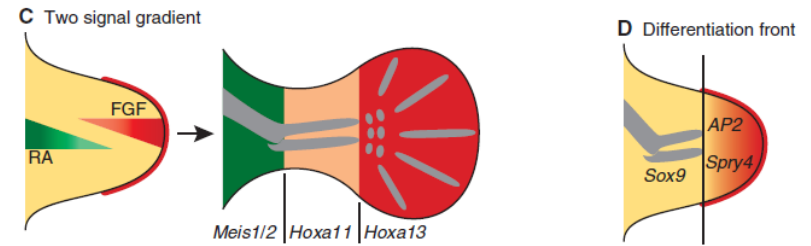
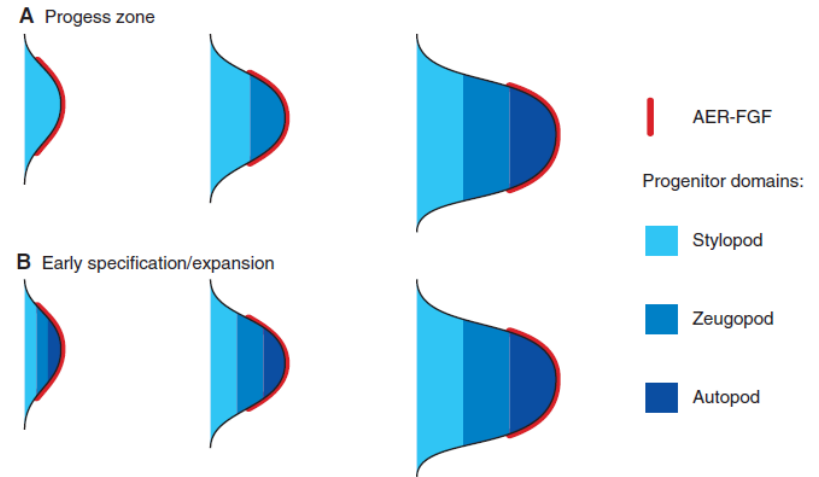
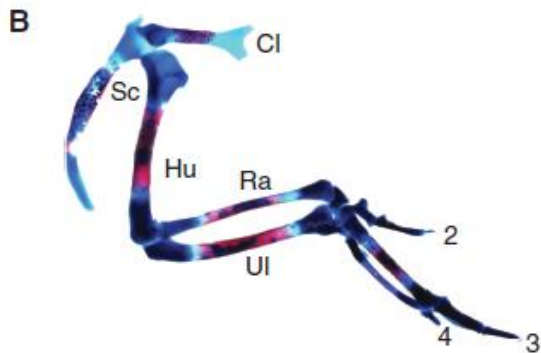
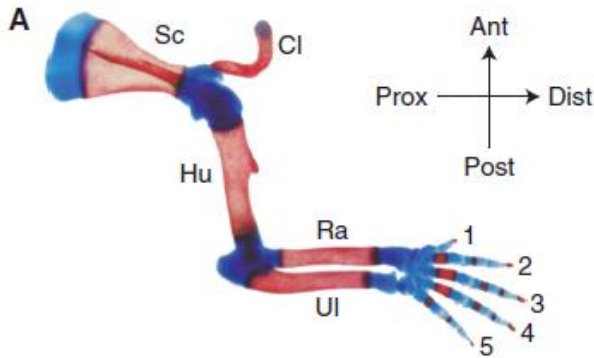
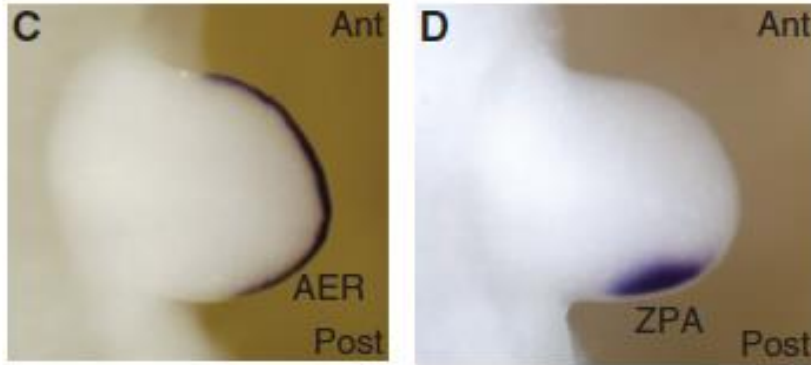
The model takes two slightly different forms. In one of them the cell theory is recognized but the cells are idealized into geometrical points. In the other the matter of the organism is imagined as continuously distributed. The cells are not, however, completely ignored, for various physical and physico-chemical characteristics of the matter as a whole are assumed to have values appropriate to the cellular matter.

ODPOVĚĎ NA MORFOGENY URČUJE TKÁŇOVÉ VZORY

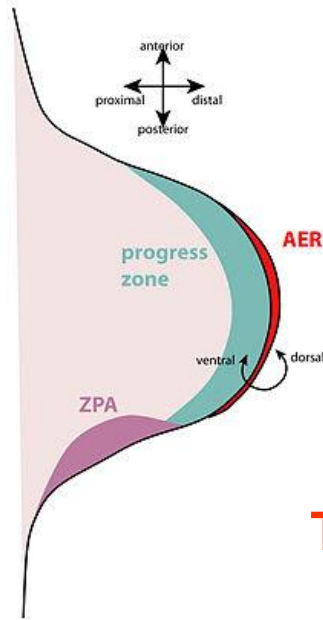
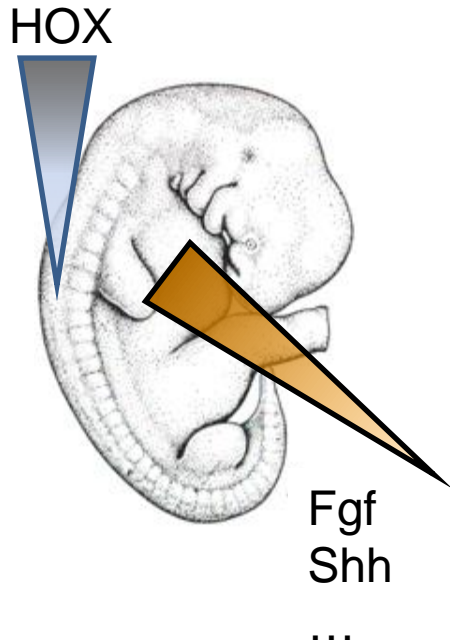

TEMPORO-SPACIÁLNÍ EXPRESE RŮZNÝCH REGULÁTORŮ URČUJE FINÁLNÍ LOKALIZACI, ORIENTACI A MORFOLOGII TKÁNÍ A ORGÁNŮ

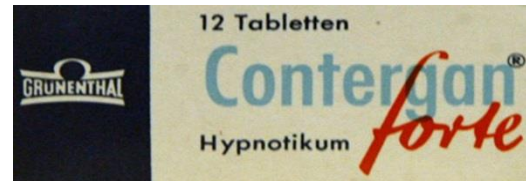
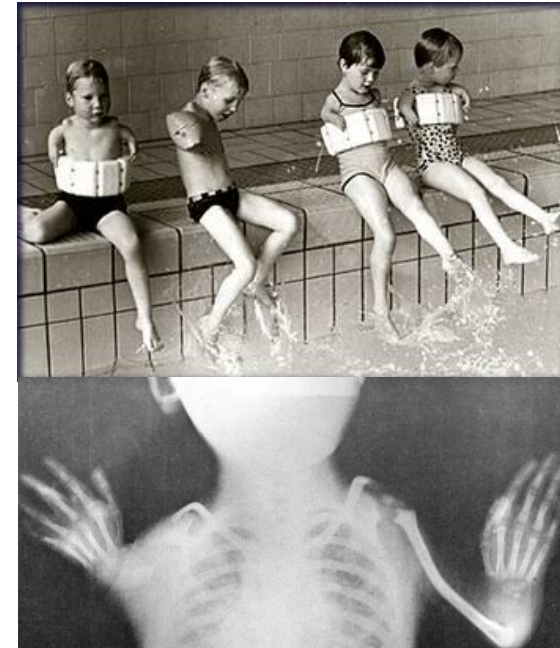
THALIDOMID

Proliferace

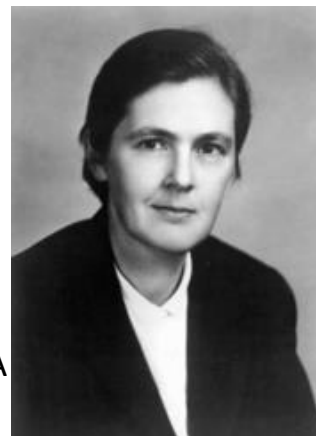
Vaskularizace

Thalidomid

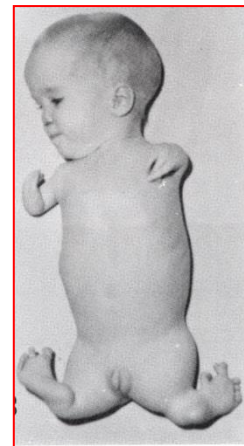

Thalidomidová embryopatie

- fokomelie
- amelie
- anocie/mikrocie
- anoftalmie/mikroftalmie
- poškození ledvin, srdce, GIT, genitálu

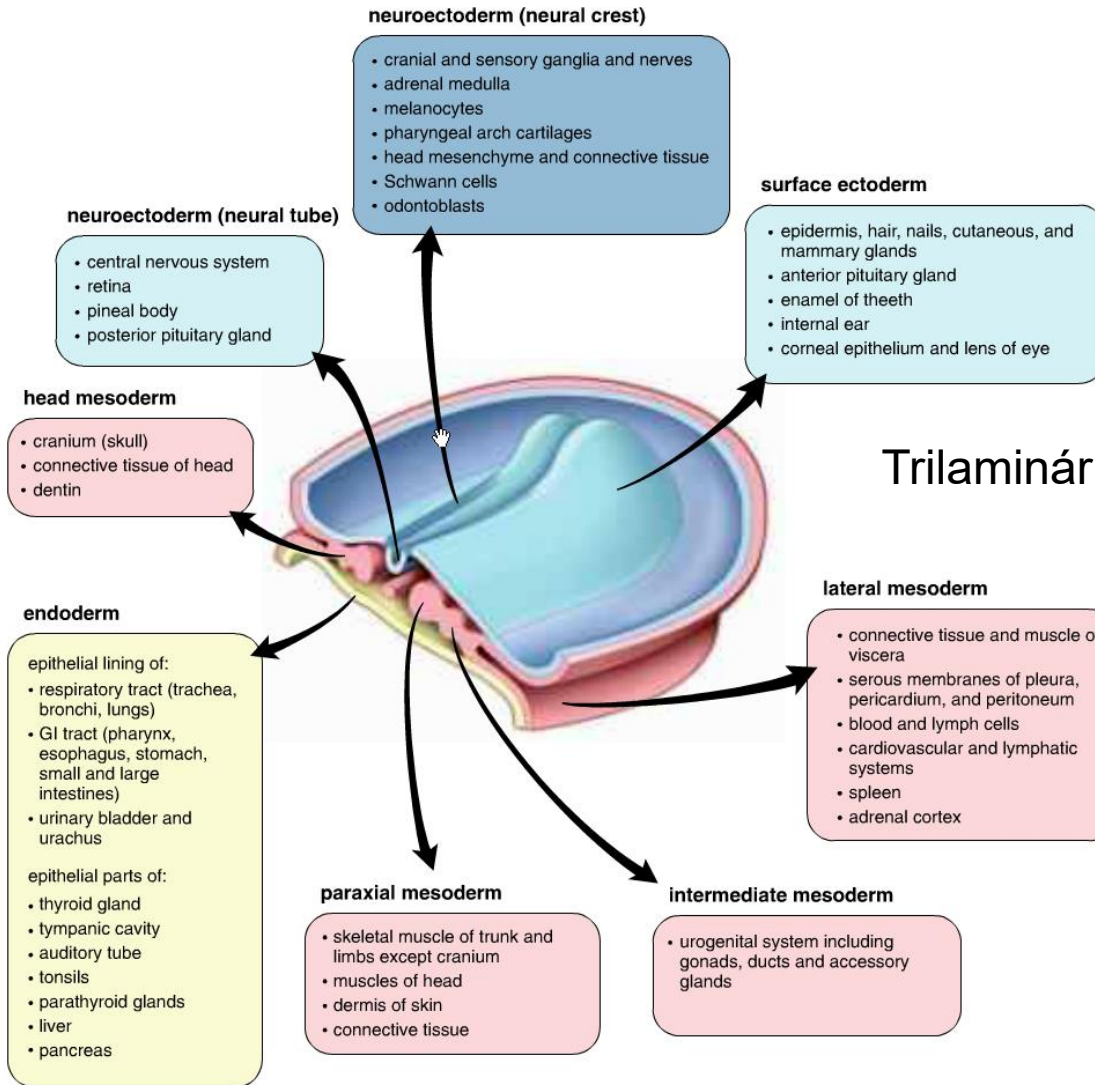

Frances Oldham Kelsey, FDA
USA

VÝVOJ OSTATNÍCH TKÁNÍ SE ŘÍDÍ PODOBNÝMI INTERAKCEMI

Ektoderm

Trilaminární zárodečný disk
(3. týden)

Entoderm

Mesoderm

VÝVOJ OSTATNÍCH TKÁNÍ SE ŘÍDÍ PODOBNÝMI INTERAKCEMI

Ektoderm

Povrchový ektoderm

- Epidermis a její deriváty
- Rohovka a epitel čočky
- Zubní sklovina
- Vnitřní ucho
- Adenohypofýza
- Epitel ústní dutiny a části análního kanálu

Neuroektoderm

- **Neurální trubice** a její deriváty:
  - CNS
  - Retina
  - Neurohypofýza
  - Epifýza
- **Neurální lišta** a její deriváty:
  - Kraniální, spinální, autonomní ganglia, PNS
  - Schwanovy buňky, gliální buňky,
  - Chromafinní buňky nadledviny
  - Enteroendokrinní buňky
  - Melanoblasty
  - Mesenchym hlavy a jeho deriváty – faryngeální oblouky
  - Odontoblasty

Mesoderm

Hlavový

- Pojivová tkáň hlavy, lebka, dentin

Paraxiální

- Kosterní svalovina hlavy, trupu a končetin
- Dermis
- Pojivová tkáň

Intermediální

- Urogenitální systém + vývody a přídatné žlázy

Laterální

- Viscerální pojivová tkáň
- Serózní membrány pleury, peritonea a perikardia
- Krevní buňky, leukocyty
- Kardiovaskulární a lymfatický systém
- Slezina
- Adrenální kortex

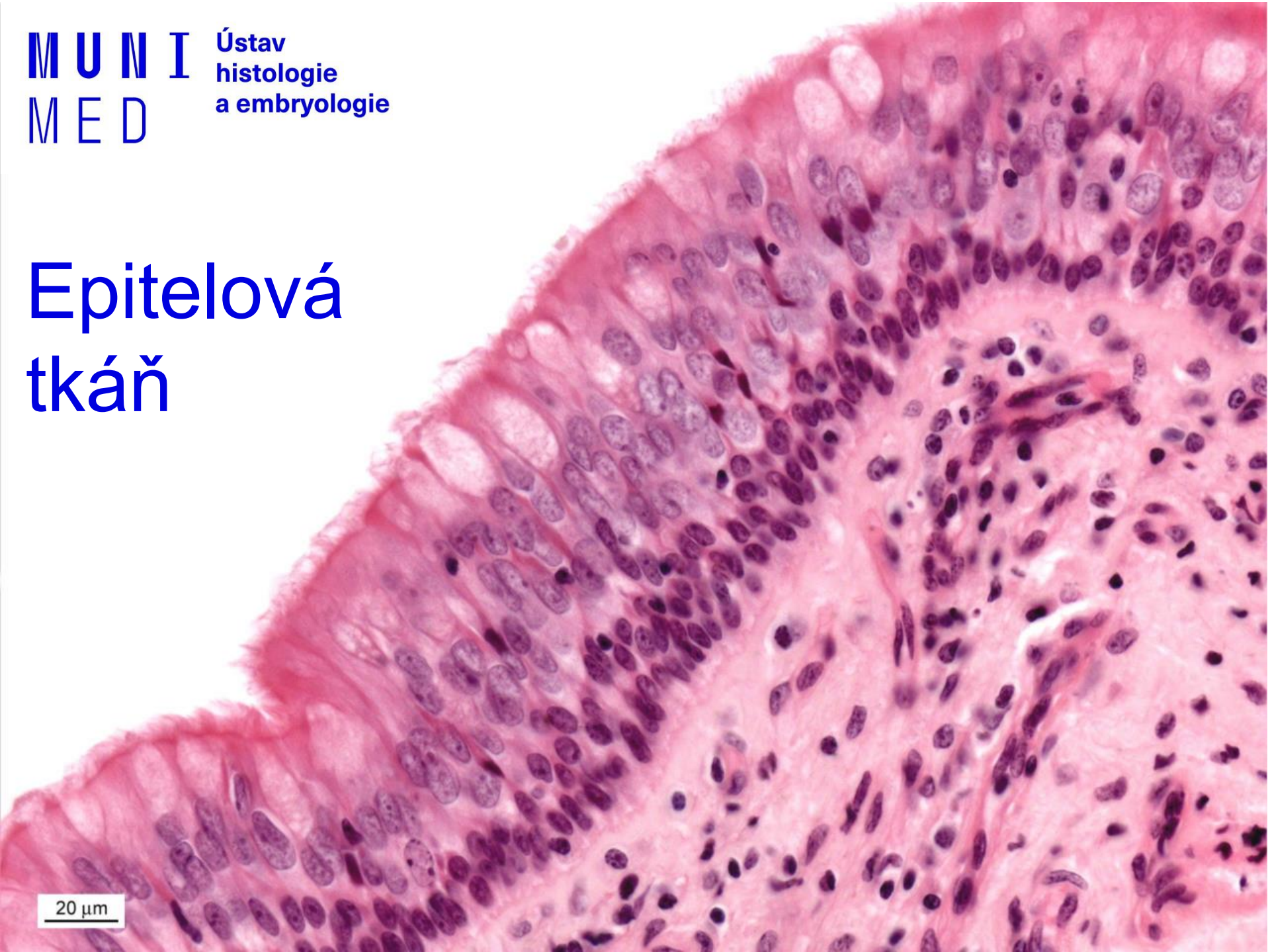
Entoderm

- Epitel GIT s výjimkou ústní dutiny a části análního kanálu

- Extramurální žlázy GIT
- Epitel močového měchýře a trubice
- Epitel respiračního systému
- Thyroidea, parathyreoidní tělíska, thymus
- Parenchym tonsil kromě lymfatické tkáně
- Epitel cavum tympani a Eustachovy trubice

Epitelová tkáň

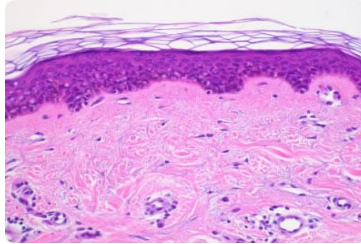

20 μ m

KLASIFIKACE TKÁNÍ

Na základě morfologických a funkčních znaků

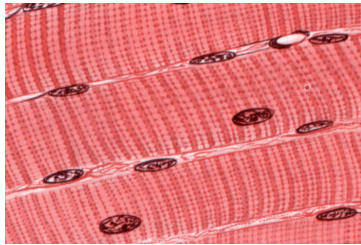
Epitelová

Kontinuální, avaskulární vrstvy buněk s různou funkcí, orientovaných do volného prostoru, se specifickými mezibuněčnými spoji a minimem mezibuněčného prostoru a ECM

Deriváty všech tří zárodečných listů

Svalová

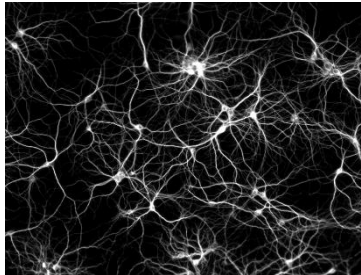

Obsahují myofibrily → schopnost kontrakce

Derivát mezodermu - KS, myokard, mezenchymu - HS

Výjimečně ektoderm (např. m. sphincter a m. dilatator pupillae)

Nervová

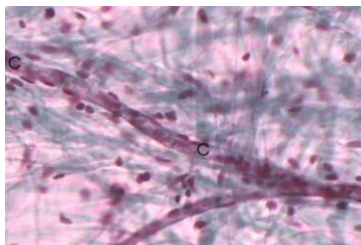

Neurony a neuroglie

Příjem a přenos elektrického vzruchu

Derivát ektodermu, výjimečně mezenchymu (mikroglie)

Pojivová

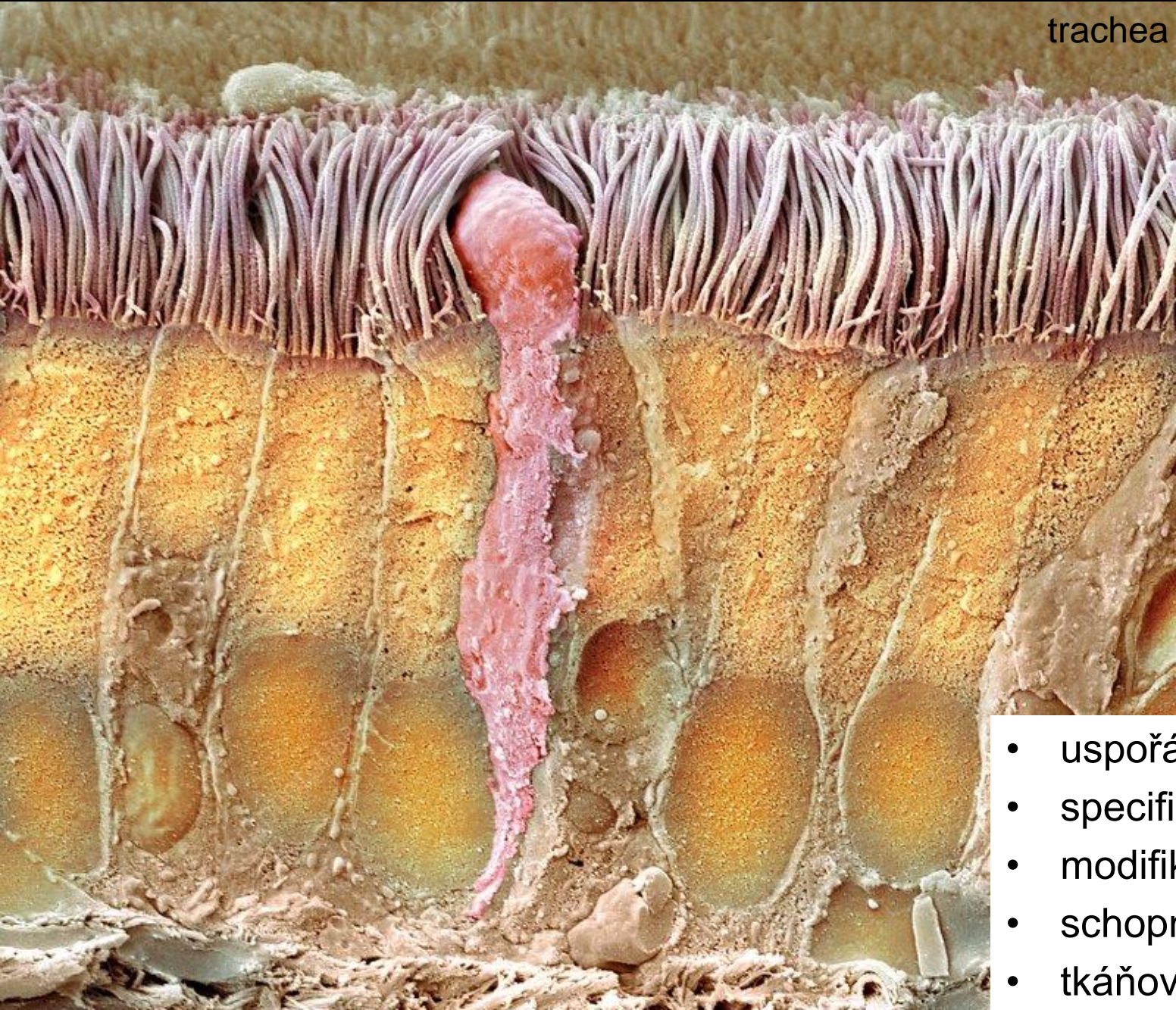
Dominantní přítomnost extracelulární matrix

Vazivo, chrupavka, kost, tuková tkáň

Derivát zejména mezenchymu

EPITELOVÁ TKÁŇ

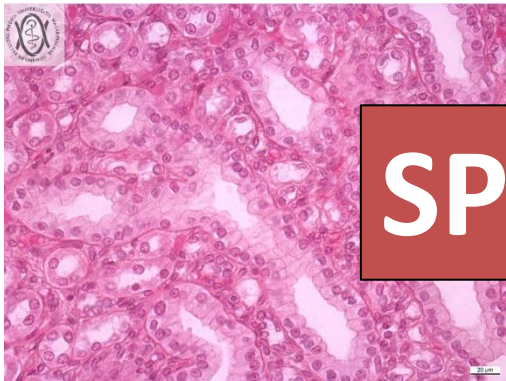
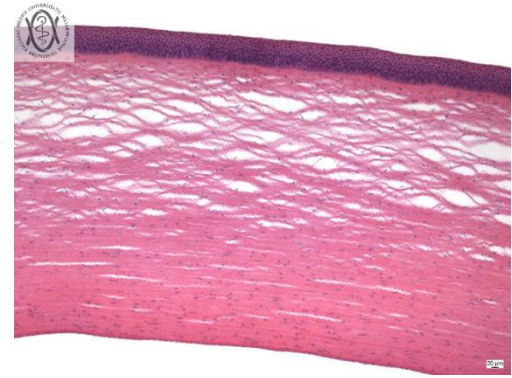
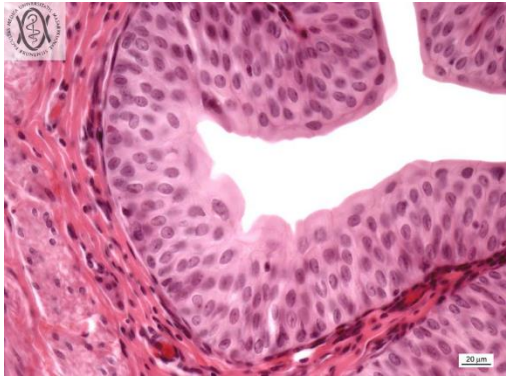

trachea

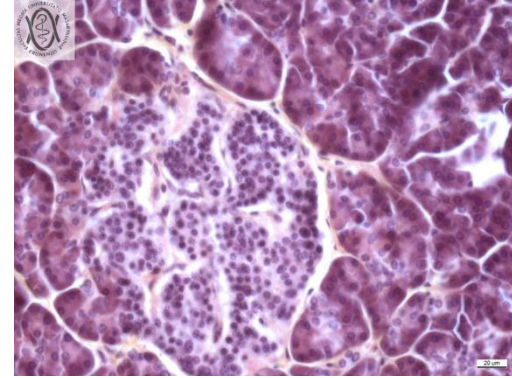
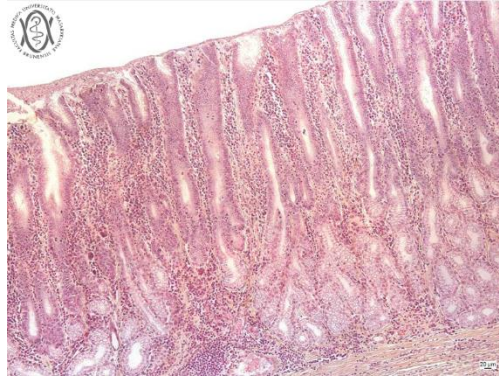
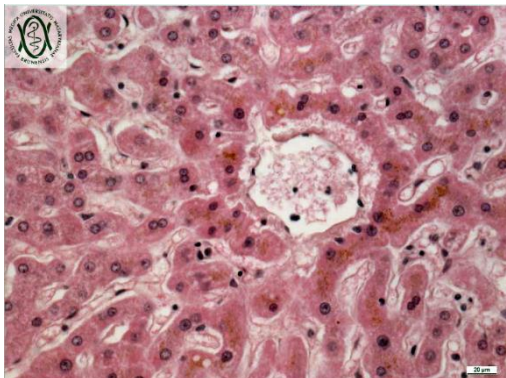
- uspořádání buněk
- specifická morfolgie
- modifikace povrchů
- schopnost adheze
- tkáňové rozhraní

VARIABILITA EPITELOVÉ TKÁNĚ

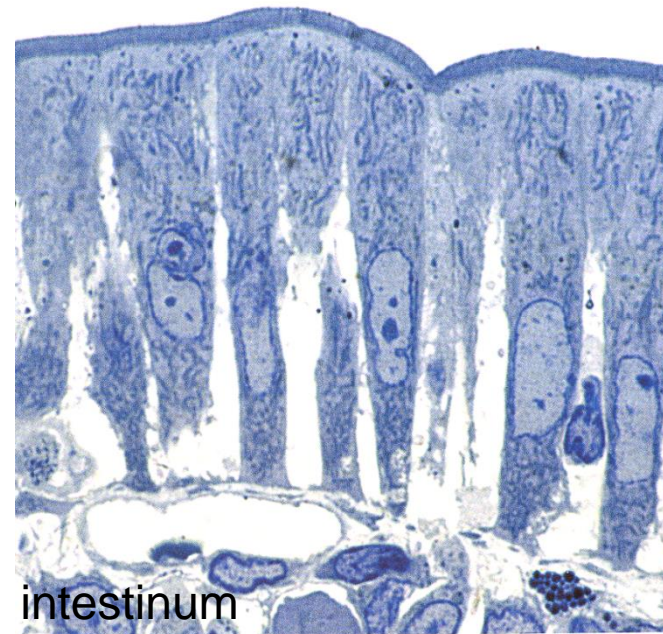
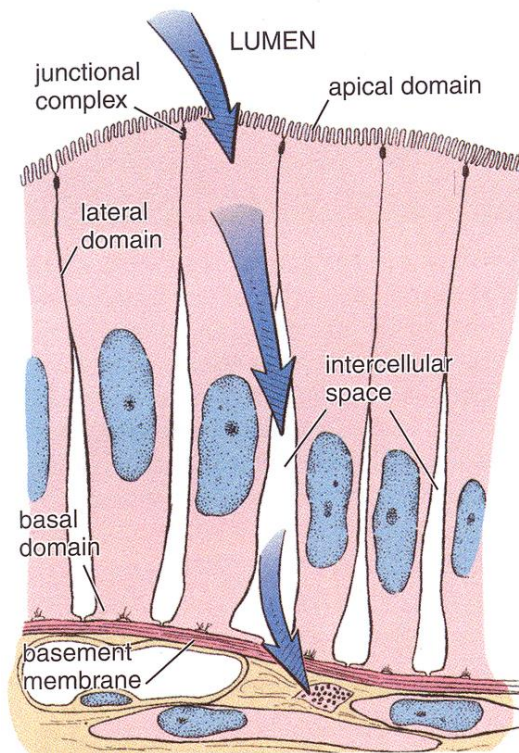

SPOLEČNÉ ZNAKY

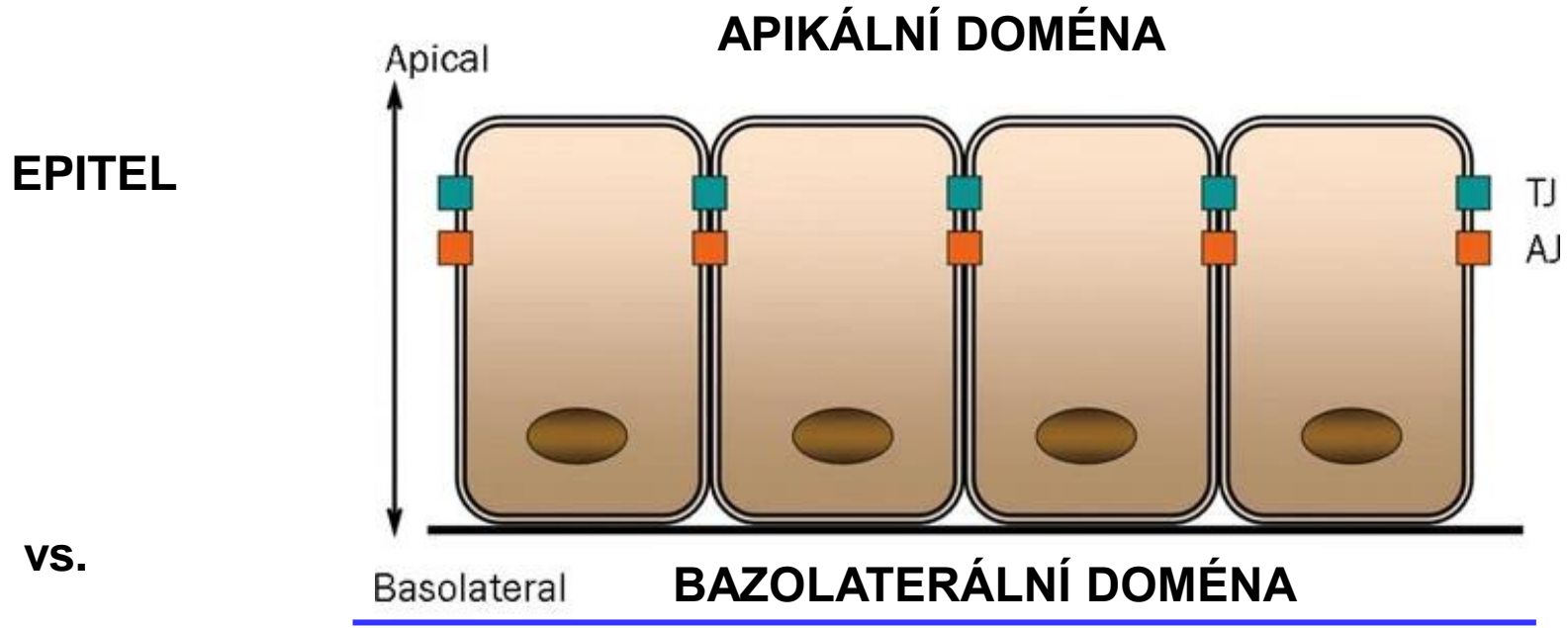
OBEČNÁ CHARAKTERISTIKA (KRYCÍ) EPITELOVÉ TKÁNĚ

- Avaskulární (bez přímého cévního zásobení) – výživa z pojivové tkáně (*lamina propria*)
- Apikobazální polarizace
- Minimum mezibuněčné hmoty
- Ukotvení do bazální membrány
- Typická morfologie a mezibuněčné spoje (těsné, adhezní, komunikační)

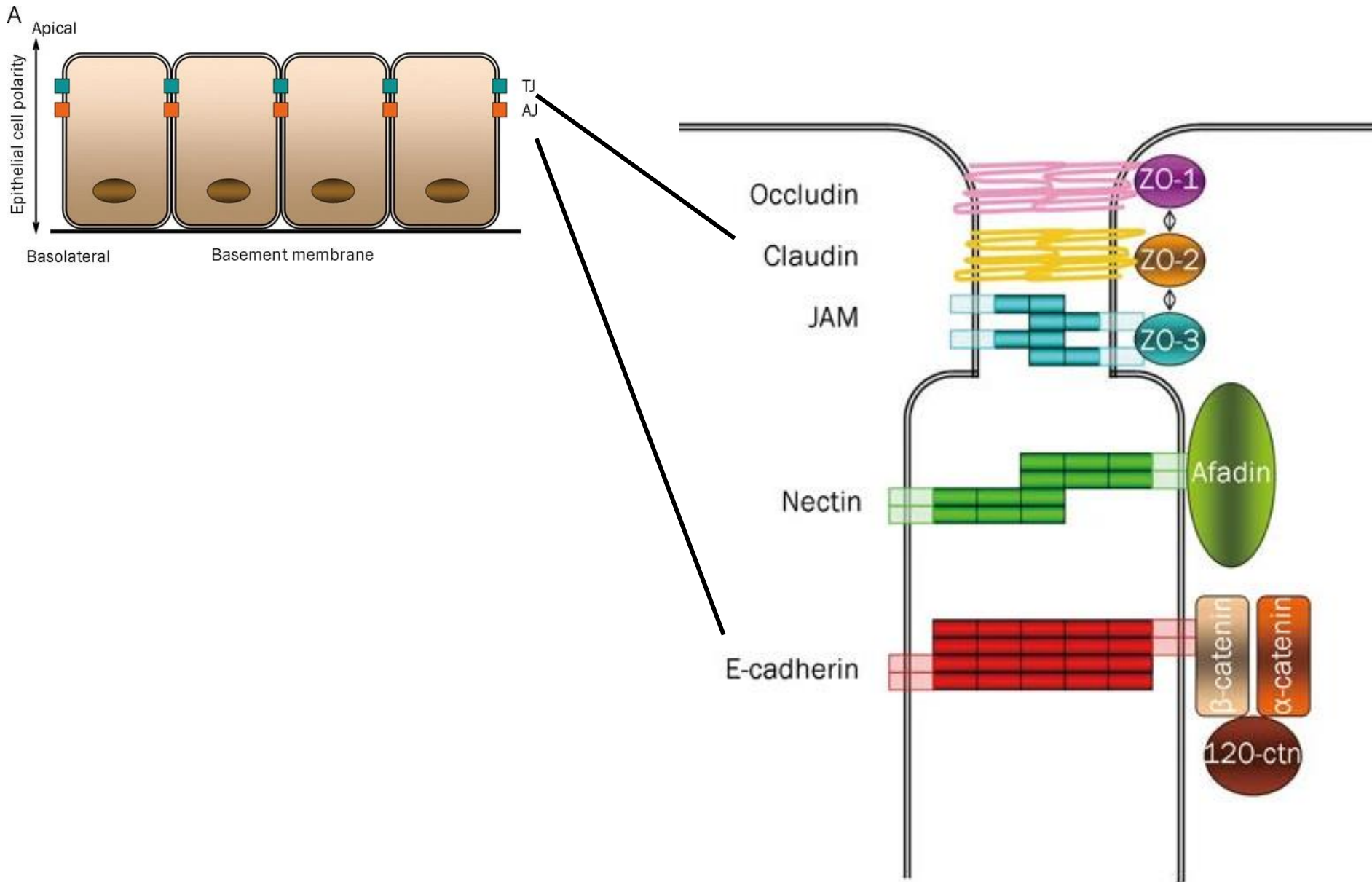
POLARITA EPITELOVÝCH BUNĚK

MEZENCHYM

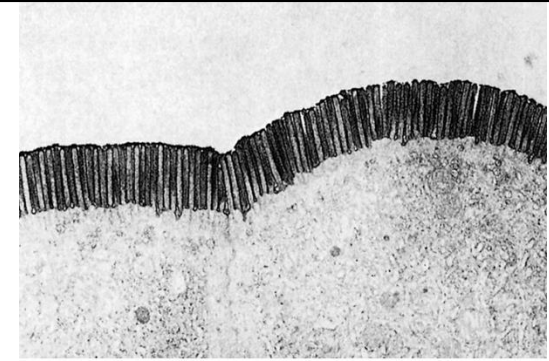

POLARITA BUNĚK

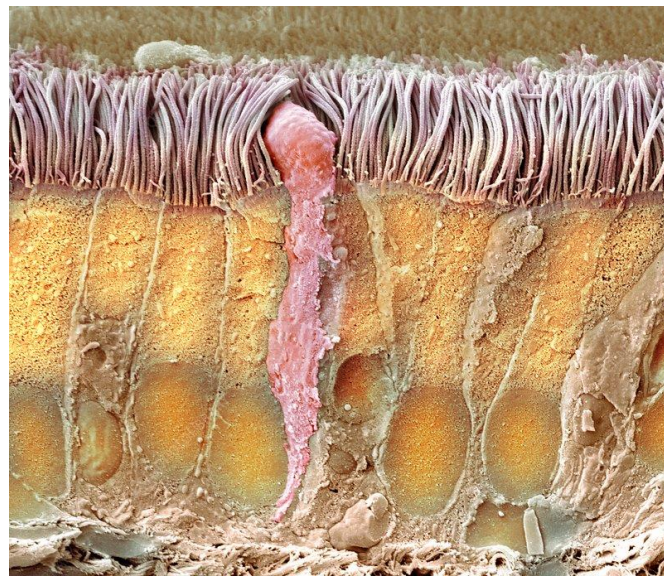

STAVBA TYPICKÉ EPITELOVÉ BUŇKY

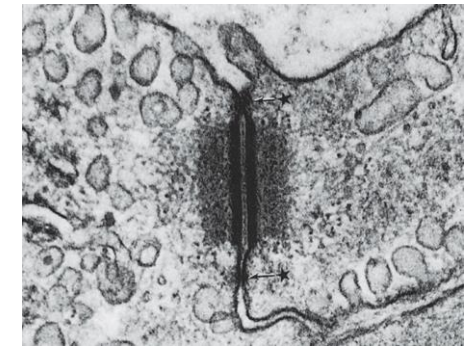
Apikální povrch

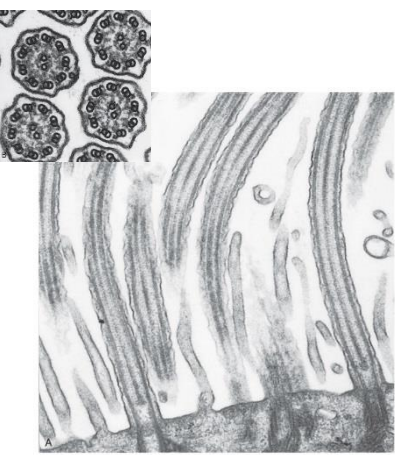
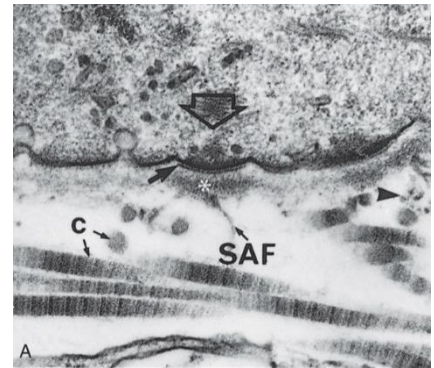
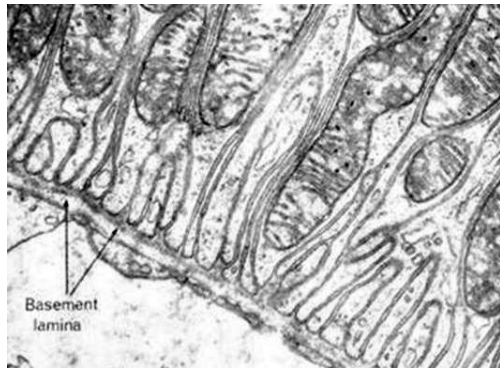
Laterální povrch

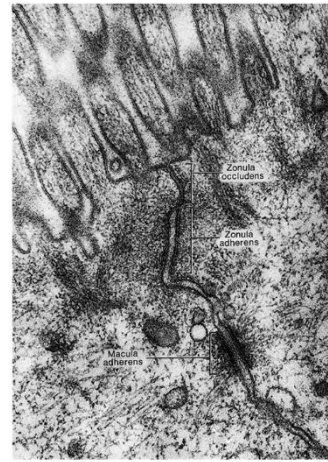
Laterální povrch

Bazální povrch

From Lesson 13, Lesson 01, Papanicolaou, Atlas of Histology, Philadelphia, WB Saunders, 1988.

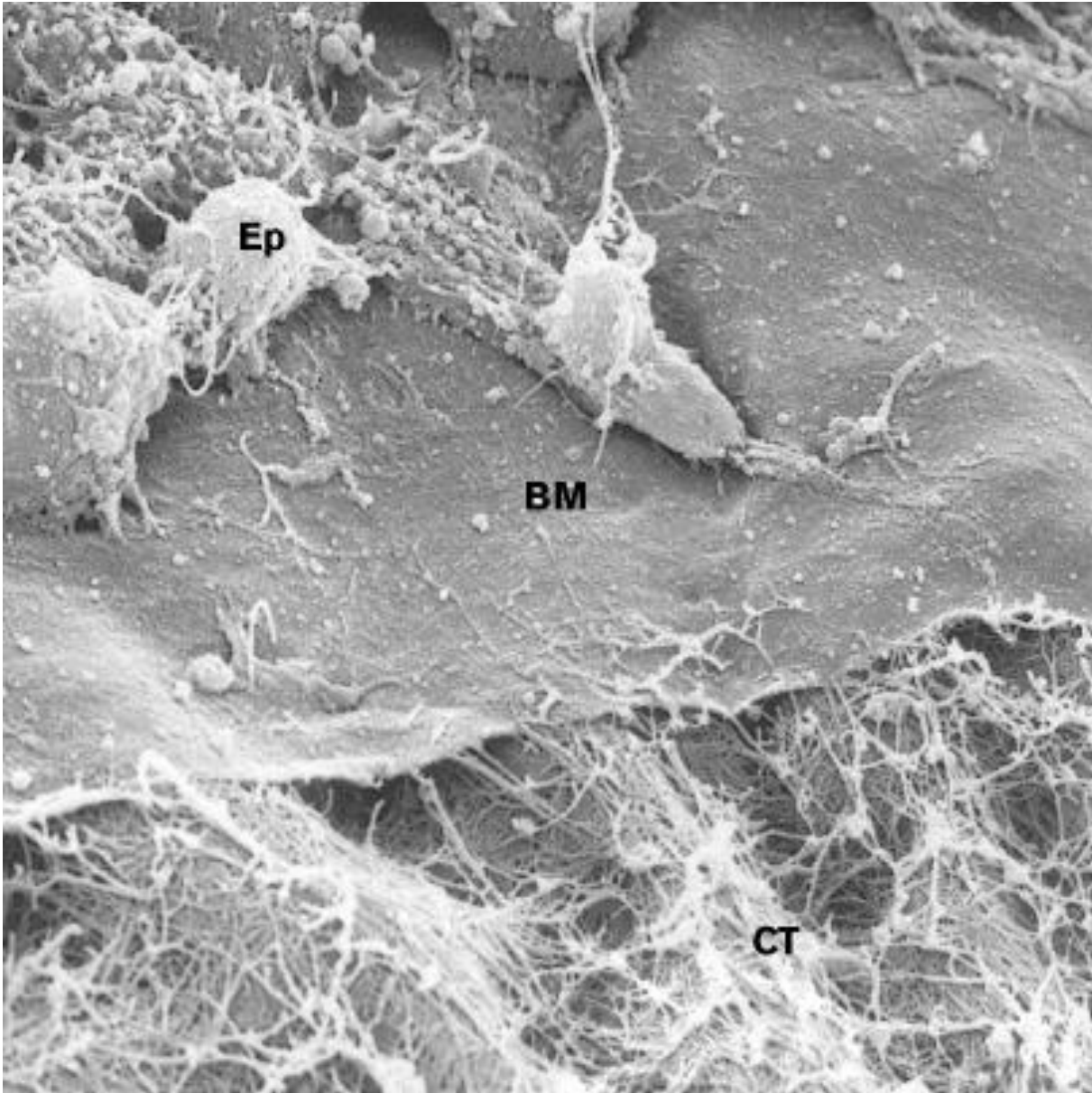
MODIFIKACE BUNĚČNÉHO POVRCHU

Apikální povrch	Laterální povrch	Bazální povrch
mikroklky nepravidelné kartáčový lem žíhaná kutikula řasinky stereocilie	zonula adherens macula adherens (desmosom) zonula occludens nexus interdigitace	Hemidesmosomy Bazální labyrint

Viz cytologické přednášky

BAZÁLNÍ MEMBRÁNA

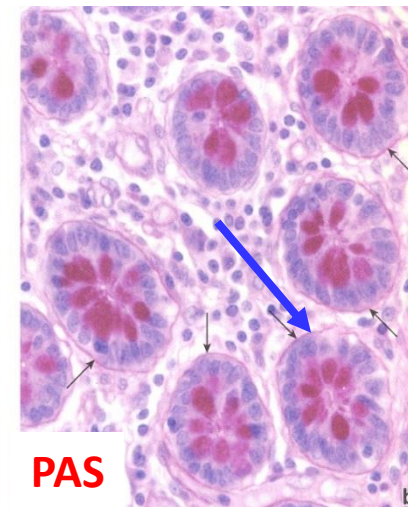
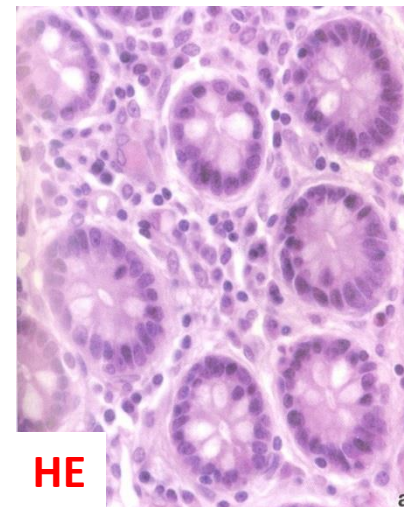
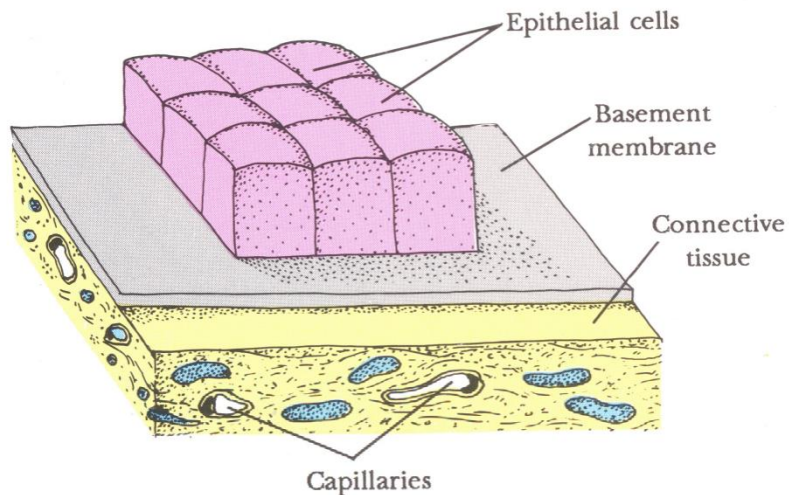
BAZÁLNÍ MEMBRÁNA

Bazální membrána je pojem světelné mikroskopie

- Vrstva **ECM**, která připojuje epitelové buňky k pojivovým tkáním
- V mikroskopu je nezřetelná, ale lze histochemicky zviditelnit některé její složky (PAS)
- Společný produkt epitelů i fibroblastů
- Selektivní bariéra - transport
- Tkáňová integrita - soudržnost epitelu

PAS reakce (Periodic Acid Schiff)
Průkaz polysacharidů

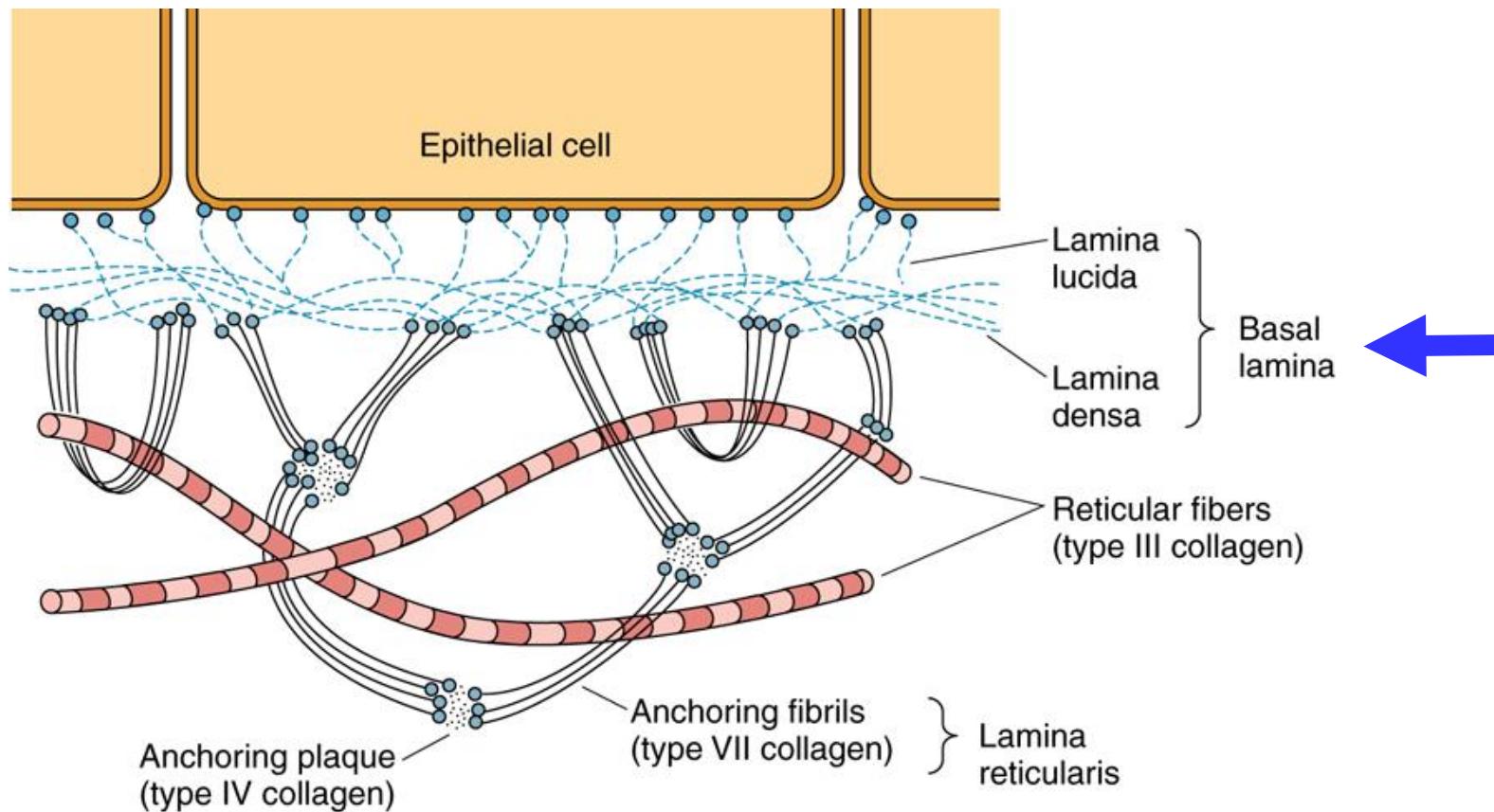
Bazální membrána = lamina basalis + lamina fibroreticularis

BAZÁLNÍ MEMBRÁNA vs. BAZÁLNÍ LAMINA

Bazální lamina (lamina basalis)

- pojem **elektronové mikroskopie**
- dvě vrstvy: lamina densa a lamina rara
  - lamina rara (lucida) - GAGs (zviditelní se PAS reakcí) - připojení hemidesmosomů, světlá
  - lamina densa - zejména netypické kolageny (IV), tmavá
- produkt epitelových buněk
- 50-100nm

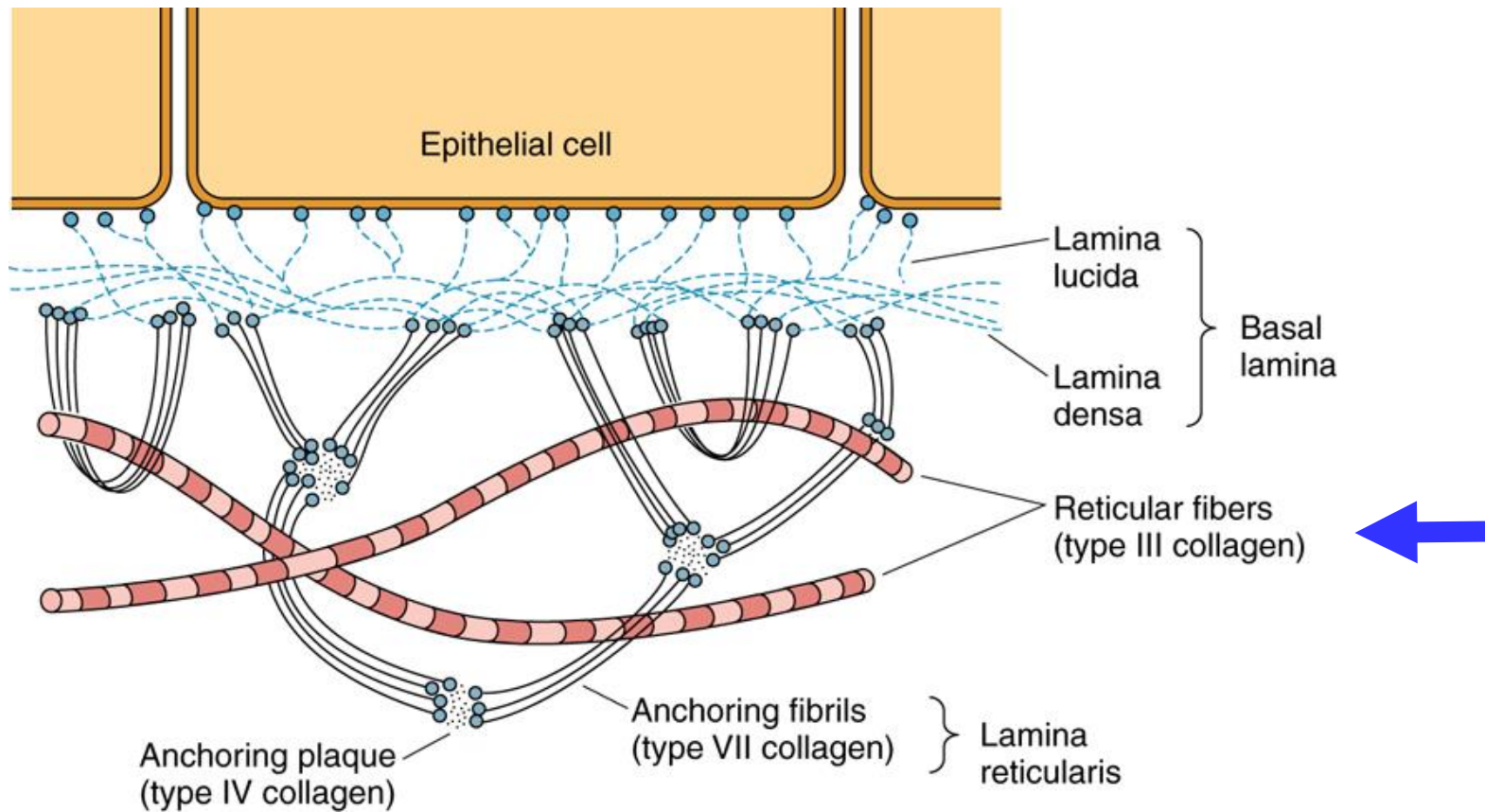

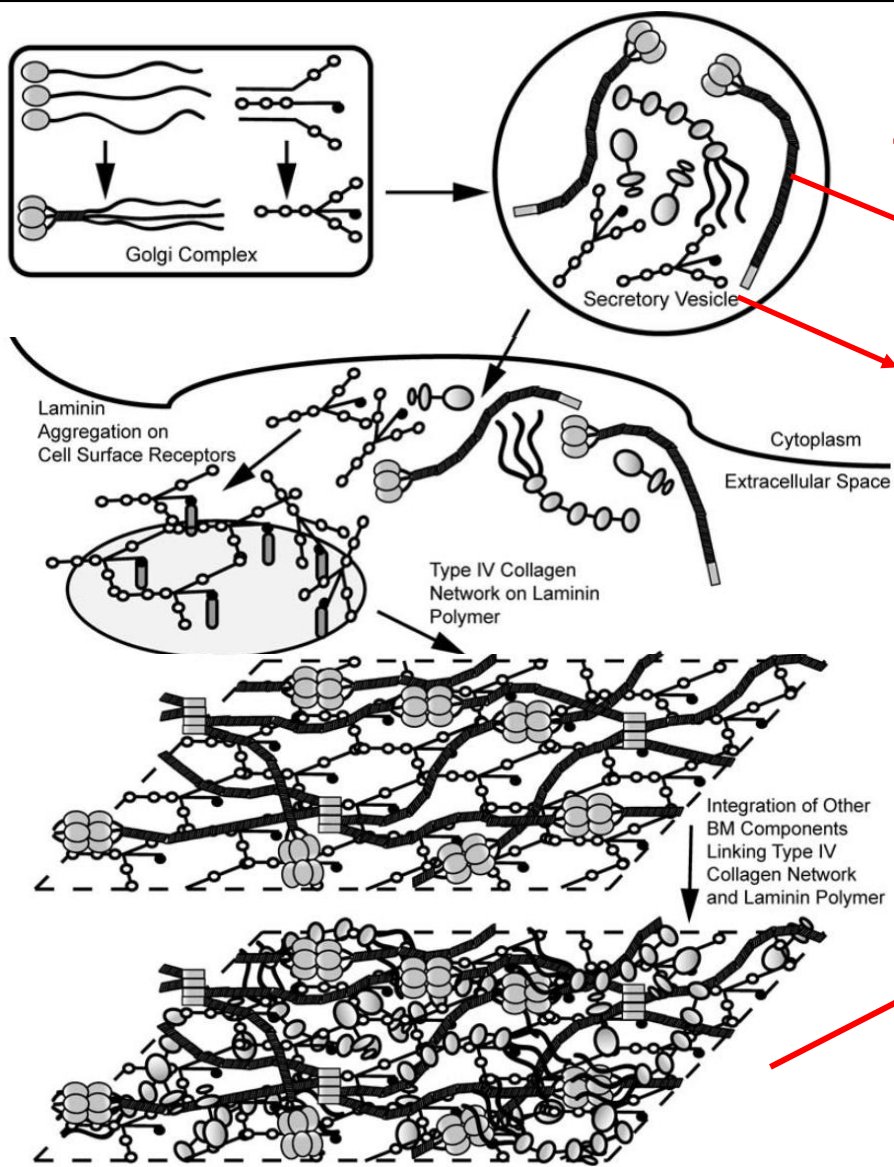
BAZÁLNÍ MEMBRÁNA vs. BAZÁLNÍ LAMINA

Lamina fibroreticularis

- pojem elektronové mikroskopie
- kolagen III a další netypické kolageny (IV, VI)
- fibrilin
- produkt vazivových buněk, navazuje na ECM vaziva

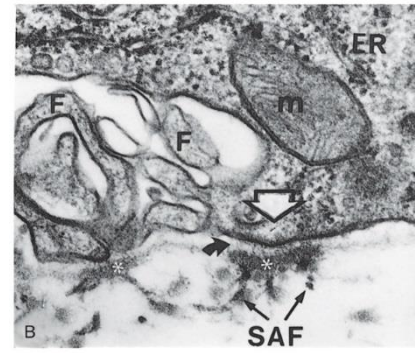
BAZÁLNÍ MEMBRÁNA JE NEOBYČEJNĚ SLOŽITÁ STRUKTURA

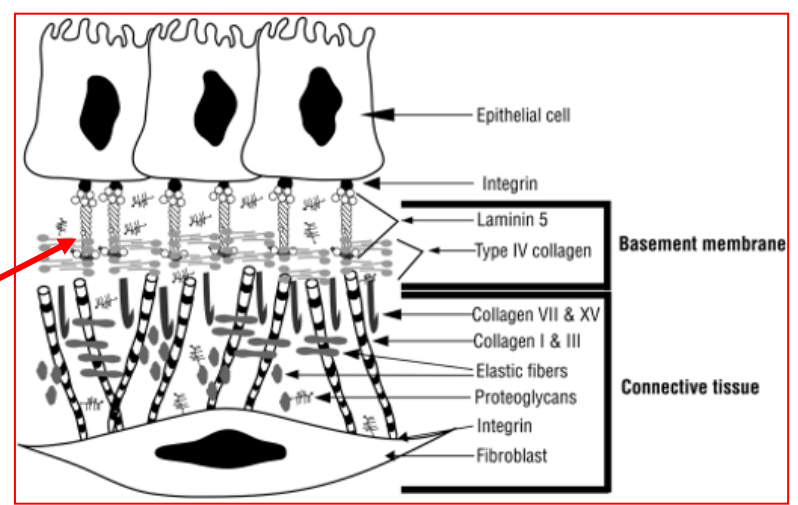
→ Kolagen IV

→ Perlecan, Nidogen/Entactin

→ Laminin

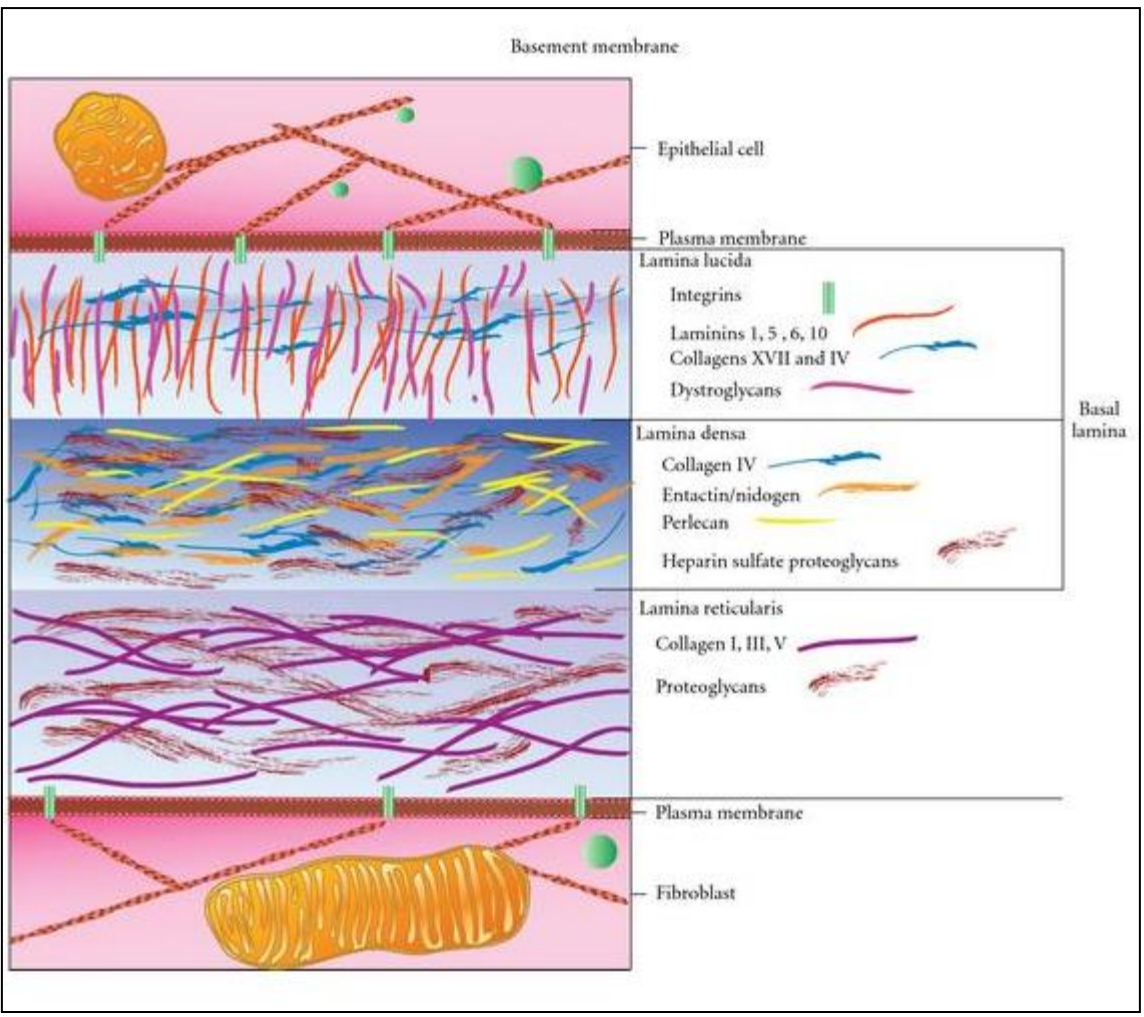
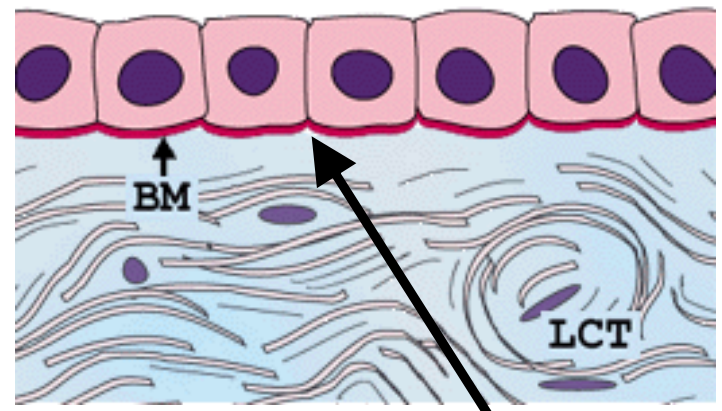

Epidermolysis bullosa congenita – junkční typ (laminin 5)

Dunsmore SE, Chambers RC, Laurent GJ. 2003. Matrix Proteins. Figure 2.1.2. In: Respiratory Medicine, 3rd ed. London. Saunders, p. 83; Dunsmore SE, Laurent GJ. 2007. Lung Connective Tissue. Figure 40.1. In: Chronic Obstructive Pulmonary Disease: A Practical Guide to Management, 1st ed. Oxford. Wiley-Blackwell, p. 467.

Epitelová buňka

Lamina basalis

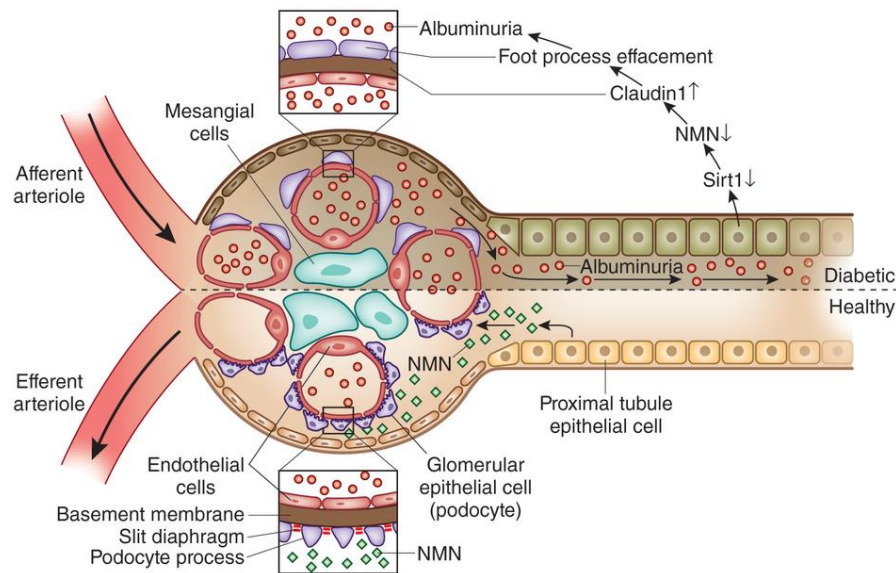
Lamina (fibro)reticularis

Bazální membrána

Fibroblast

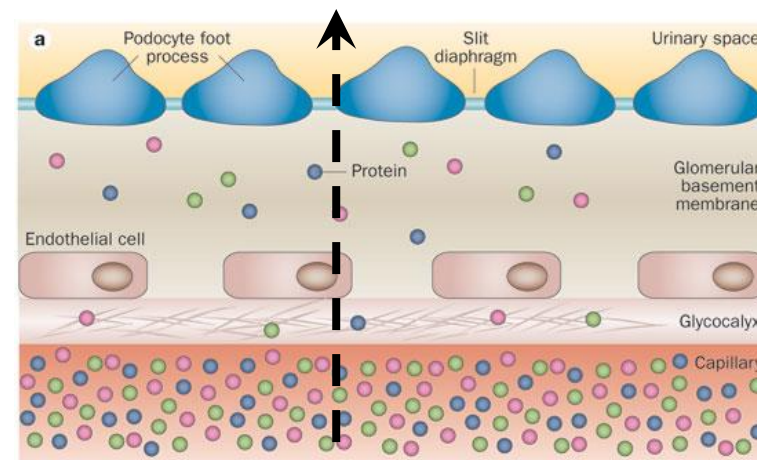

BAZÁLNÍ MEMBRÁNA V CORPUSCULUM RENIS

Bazální membrána v ledvinných těliscích je důležitou součástí filtrační bariéry

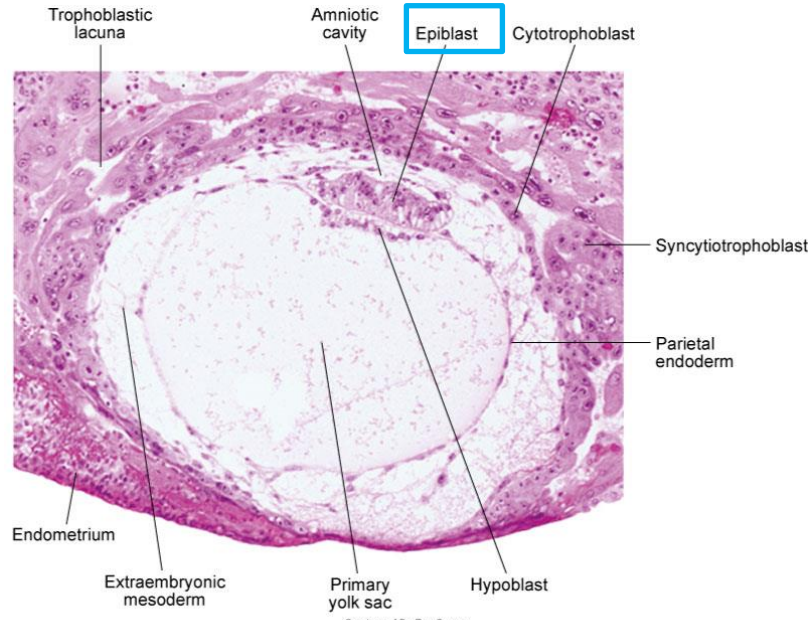
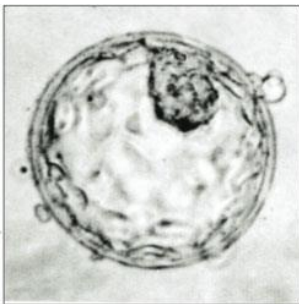
Moč

Krev

EMBRYONÁLNÍ PŮVOD EPITELOVÝCH TKÁNÍ

Buňky s epiteliálním fenotypem vznikají ze všech tří zárodečných listů

Courtesy of Dr. Ray Gasser.

Fig. 5-3. Digital photomicrograph of a 12-day human embryo (Carnegie No. 7700) taken just as implantation within the endometrium is completed.

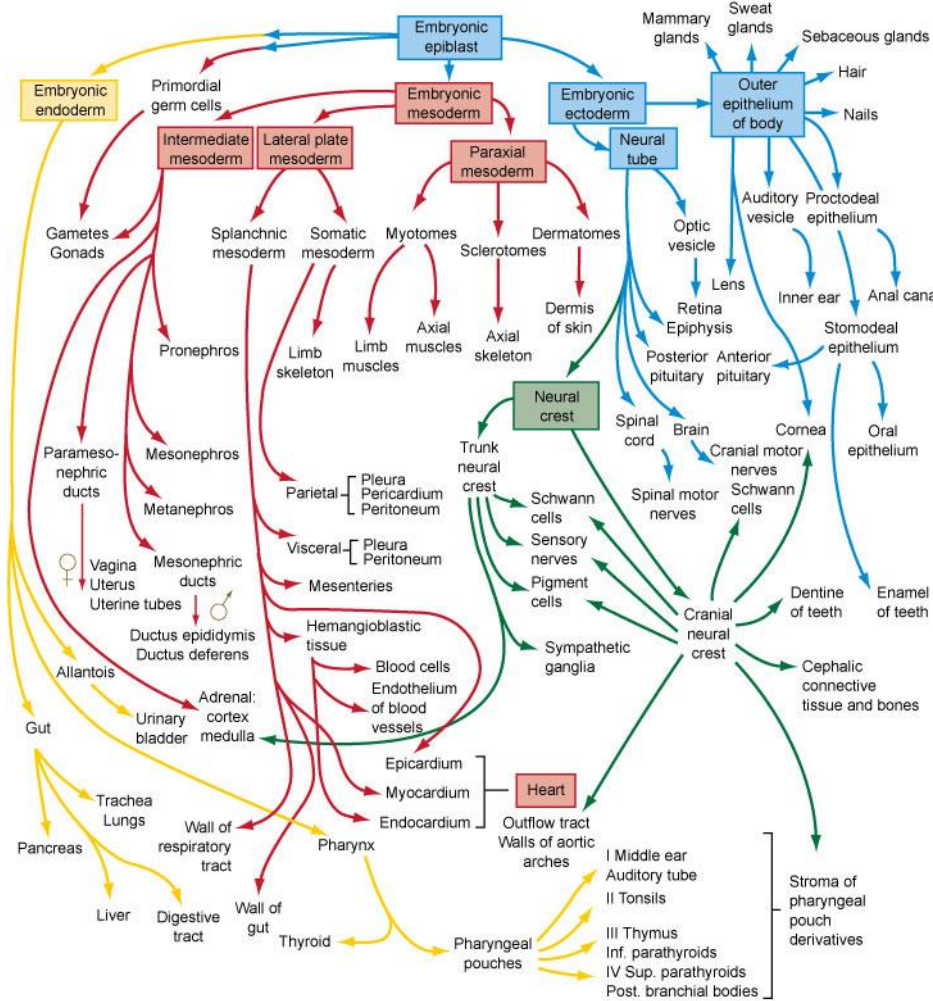

Fig. 6-27. Flow chart showing the formation of the organs and tissues of the embryo from the fundamental germ layers. The arrows are color-coded according to the germ layer of origin of the structure (see Fig. 4-1 for color code).

EMBRYONÁLNÍ PŮVOD EPITELOVÝCH TKÁNÍ

Buňky s epiteliálním fenotypem vznikají ze všech tří zárodečných listů

Zárodečný list	Epitelové deriváty
Ektoderm	<ol style="list-style-type: none"> 1. Pokožka (vícevrstevný dlaždicový rohovějící) 2. Potní žlázy a jejich vývody (jednovrstevný a vícevrstevný kubický) 3. Výstelka ústní dutiny, pochvy a análního kanálu (vícevrstevný dlaždicový nerohovějící) 4. Neuroektoderm
Mezoderm	<ol style="list-style-type: none"> 1. Endotel vystylající krevní cévy (jednovrstevný dlaždicový) 2. Mezotel vystylající tělní dutiny (jednovrstevný dlaždicový) 3. Výstelky pohlavních a močových cest (přechodný, víceřadý cylindrický, jednovrstevný kubický, jednovrstevný cylindrický) – kromě derivátů kloaky
Entoderm	<ol style="list-style-type: none"> 1. Výstelka jícnu (vícevrstevný dlaždicový nerohovějící) 2. Výstelka GIT (jednovrstevný cylindrický) 3. Výstelka žlučníku (jednovrstevný cylindrický) 4. GIT žlázy (játra, pankreas) 5. Výstelka dýchacího traktu (víceřadý cylindrický s řasinkami, jednovrstevný cylindrický s řasinkami, kubický, dlaždicový) 6. Výstelka pohlavních a močových cest odvozená z kloaky

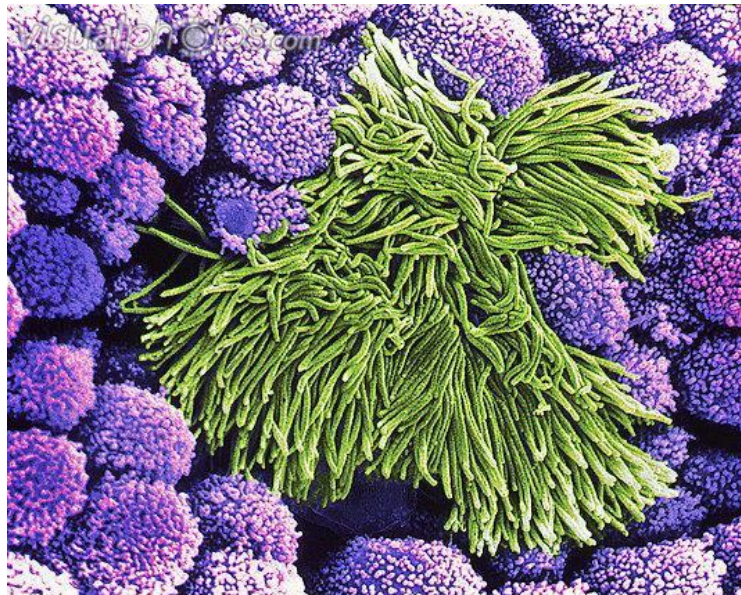
KLASIFIKACE

MORFOLOGIE

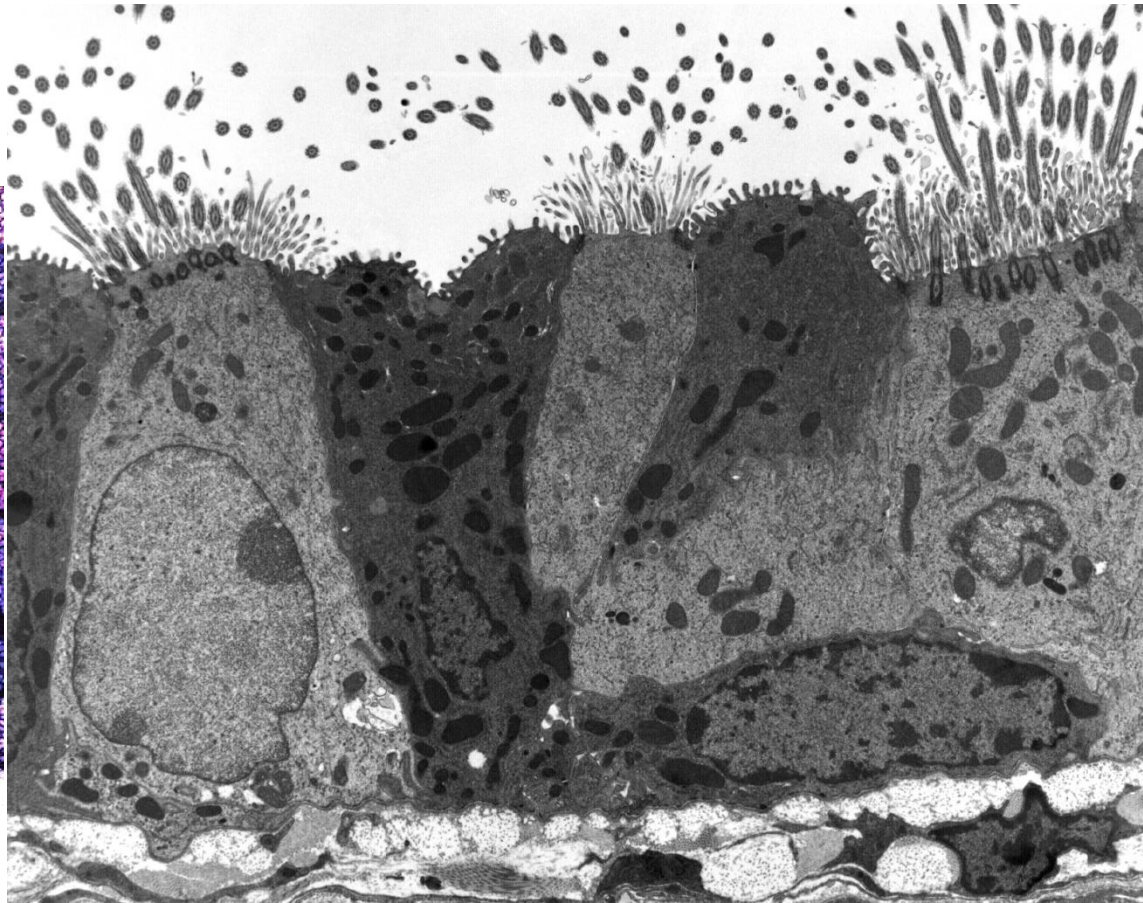
FUNKCE

KLASIFIKACE EPITELOVÝCH TKÁNÍ

- na základě **morfologie**: krycí, trabekulární, retikulární
- na základě **funkce**: žláznový, resorpční, smyslový, respirační atd.

p580102 [RM] © www.visualphotos.com

3 µm

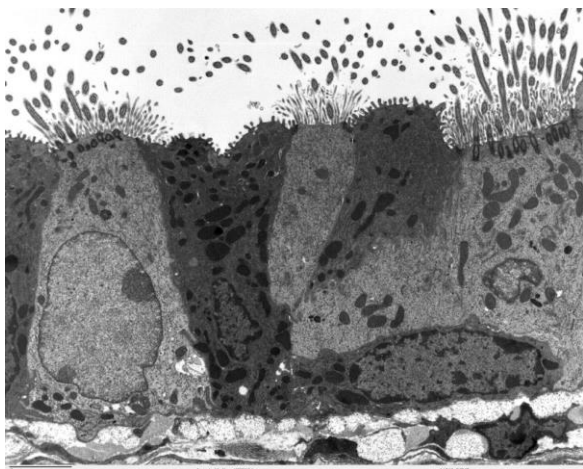
Lung/epithelium#8004-26

1/7/0 REMF

Klasifikace podle

1) morfologie

1. krycí (plošné)
2. trabekulární
3. retikulární

2) funkce

- krycí
- žlázné
- resorpční
- smyslové
- respirační cesty
- alveolární
- zárodečný
- ...

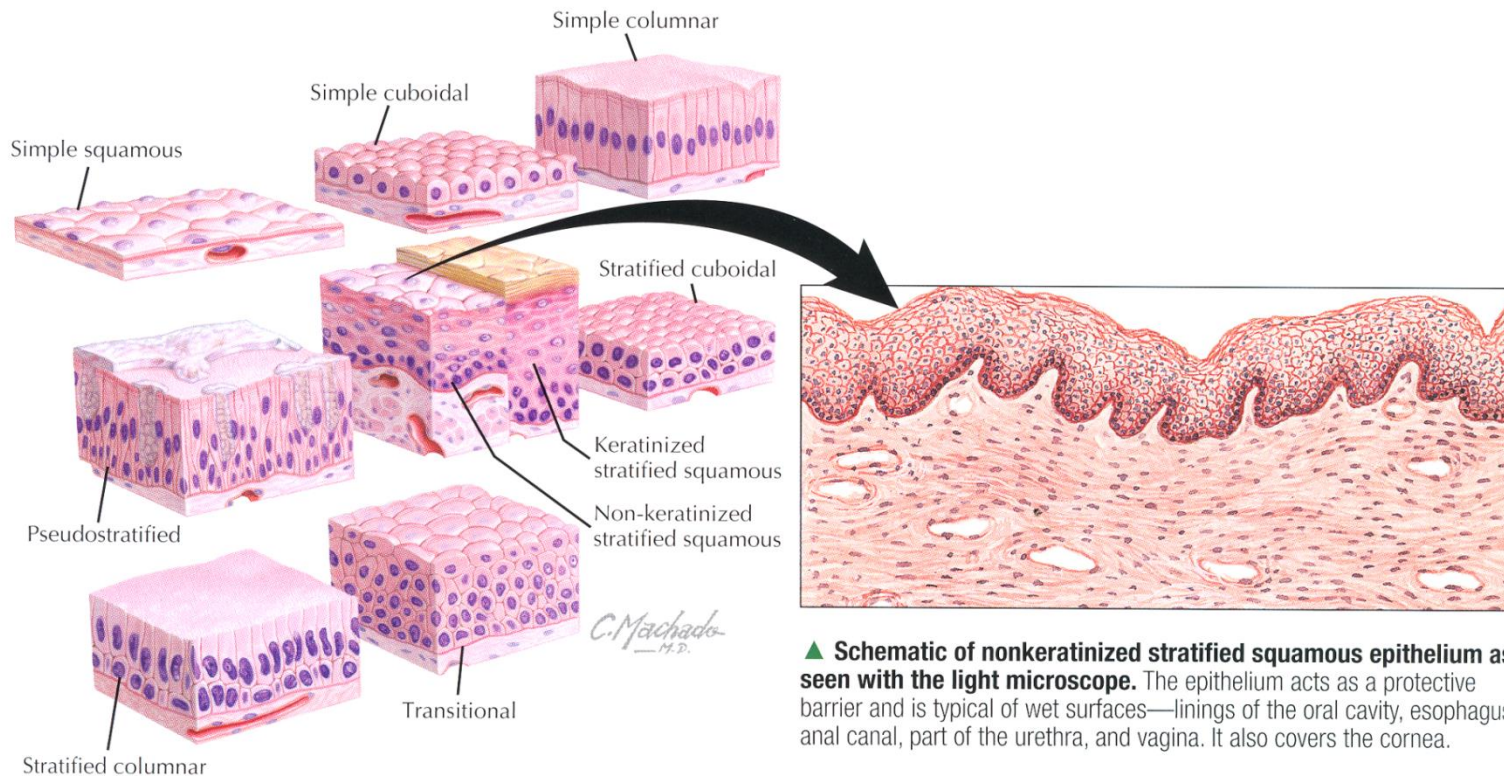
Morfologie

- Tvar a uspořádání buněk
- Počet vrstev

- 1. Epitely krycí (plošné)**
2. Trabekulární epitel
3. Retikulární epitel

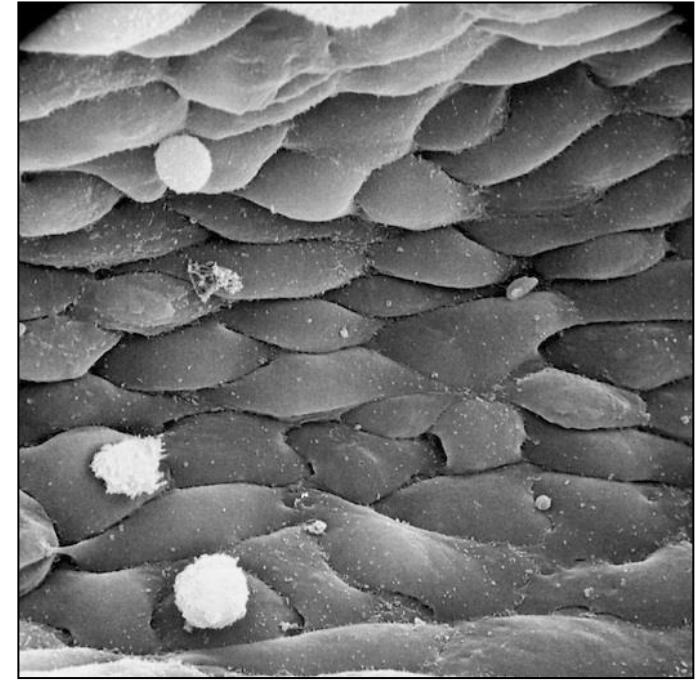
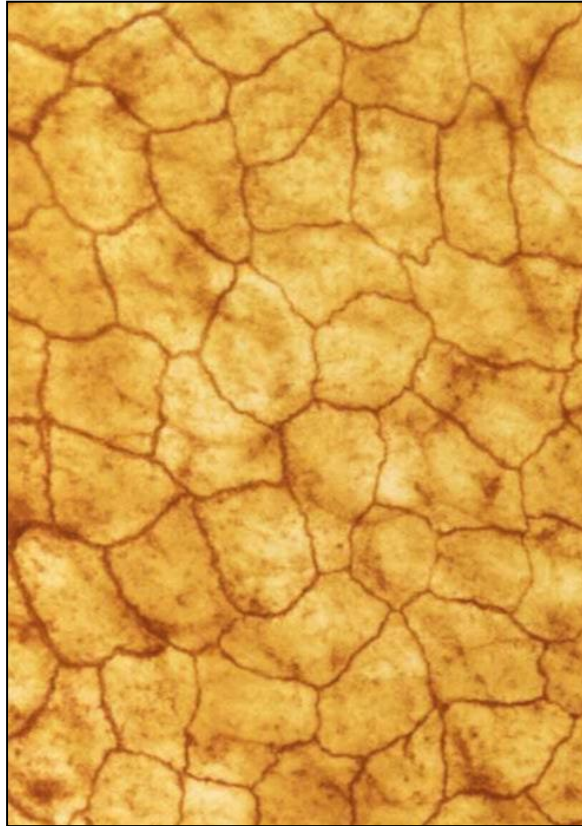
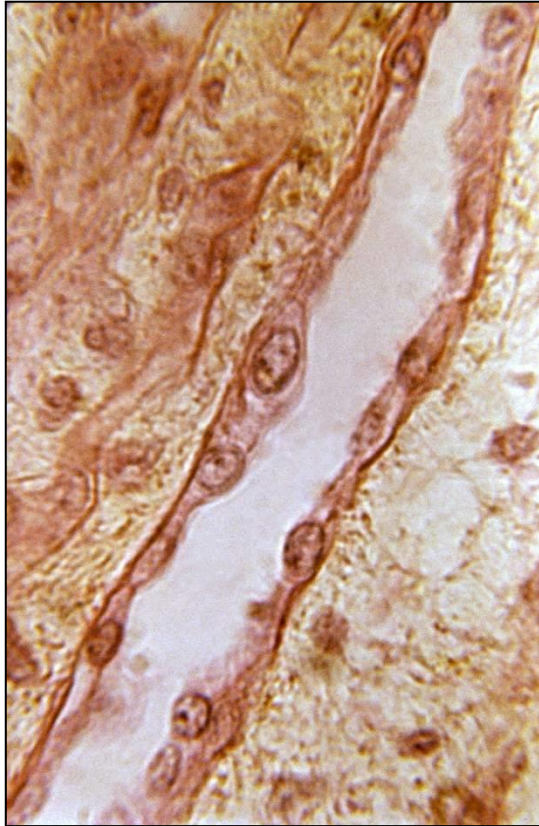
KRYCÍ EPITELY

Kritérium	Termín	Rozlišení
Počet vrstev buněk	Jednovrstevný Vícevrstevný Víceřadý	Jedna vrstva buněk Více vrstev buněk Více vrstev jader, ale všechny buňky v kontaktu s bazální laminou
Tvar povrchových buněk	Dlaždicový Kubický Cylindrický	Ploché dlaždicové buňky, šířka >> výška Polygonální buňky, šířka = výška Polygonální buňky, šířka < výška

▲ **Schematic of nonkeratinized stratified squamous epithelium as seen with the light microscope.** The epithelium acts as a protective barrier and is typical of wet surfaces—linings of the oral cavity, esophagus, anal canal, part of the urethra, and vagina. It also covers the cornea.

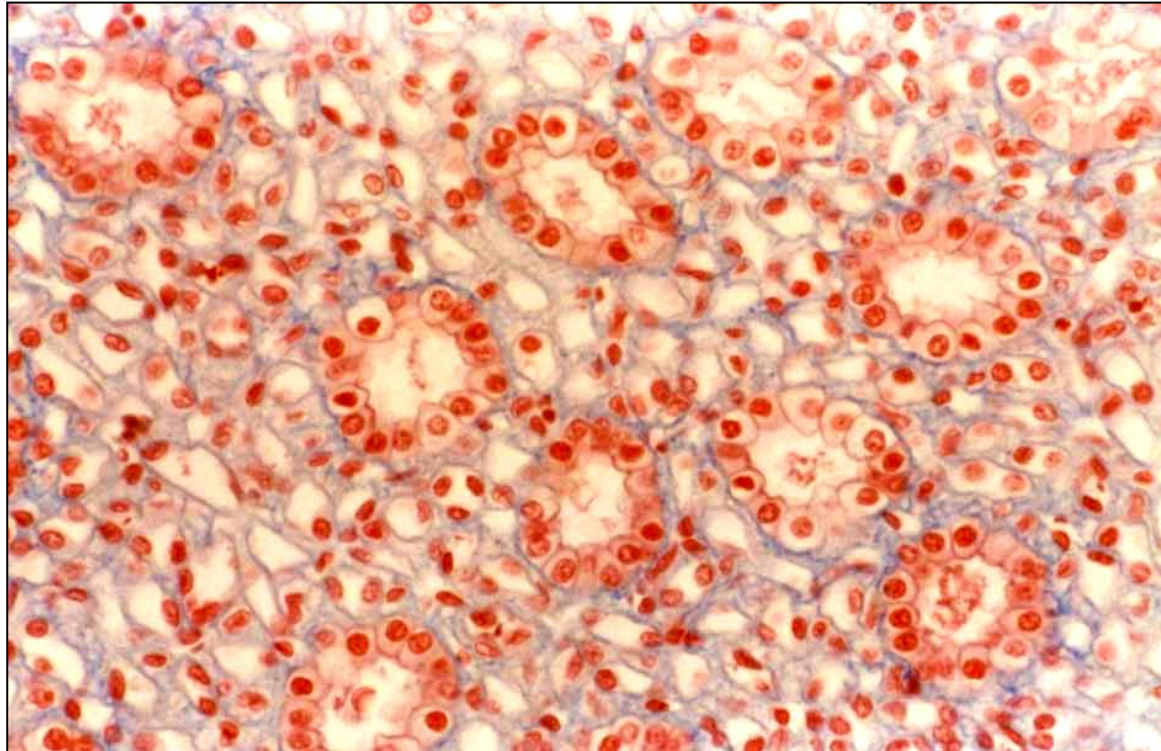
- **Jednovrstevný dlaždicový epitel**

- Semipermeabilní bariéra
- Endotel cév
- Parietální list Bowmanova pouzdra (corpusculum renis)

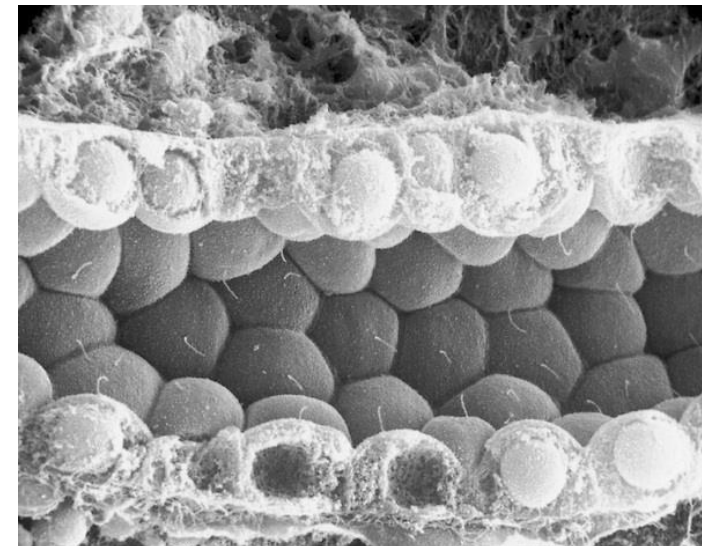

▪ Jednovrstevný kubický epitel

- Tubuly ledvin
- Vsunuté a interlobulární vývody žláz
- Povrch ovaria
- Vnitřní povrch pouzdra čočky

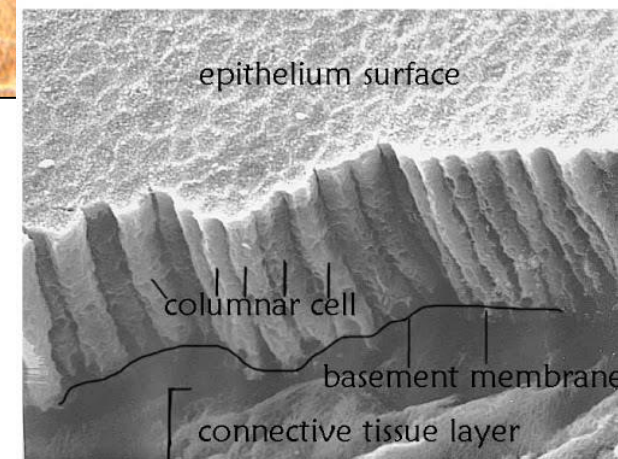
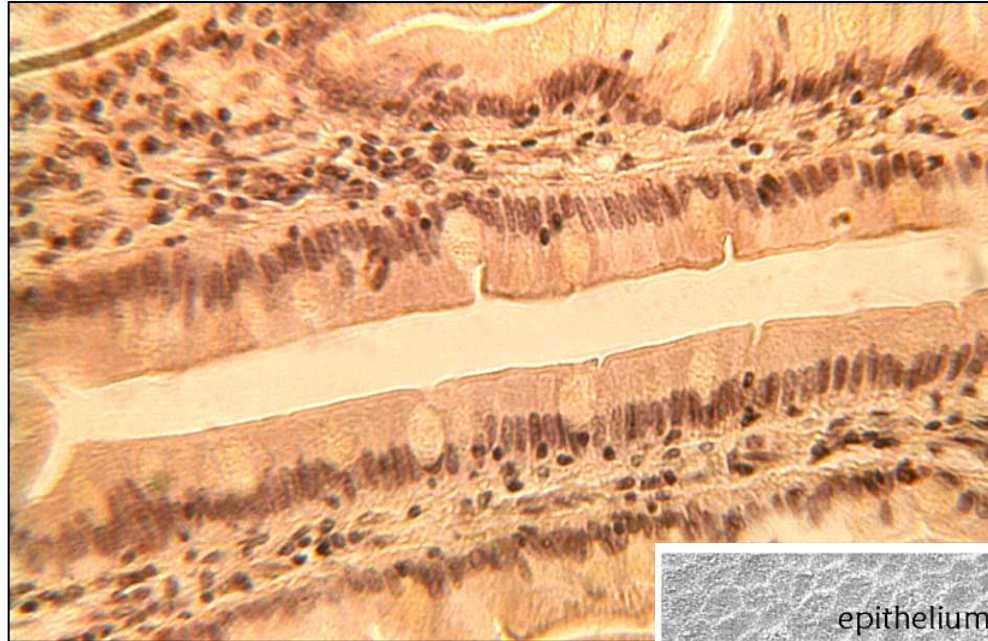
- Sekreční a exkreční kanálky
- Úprava koncentrací iontů a vody

▪ Jednovrstevný cylindrický epitel

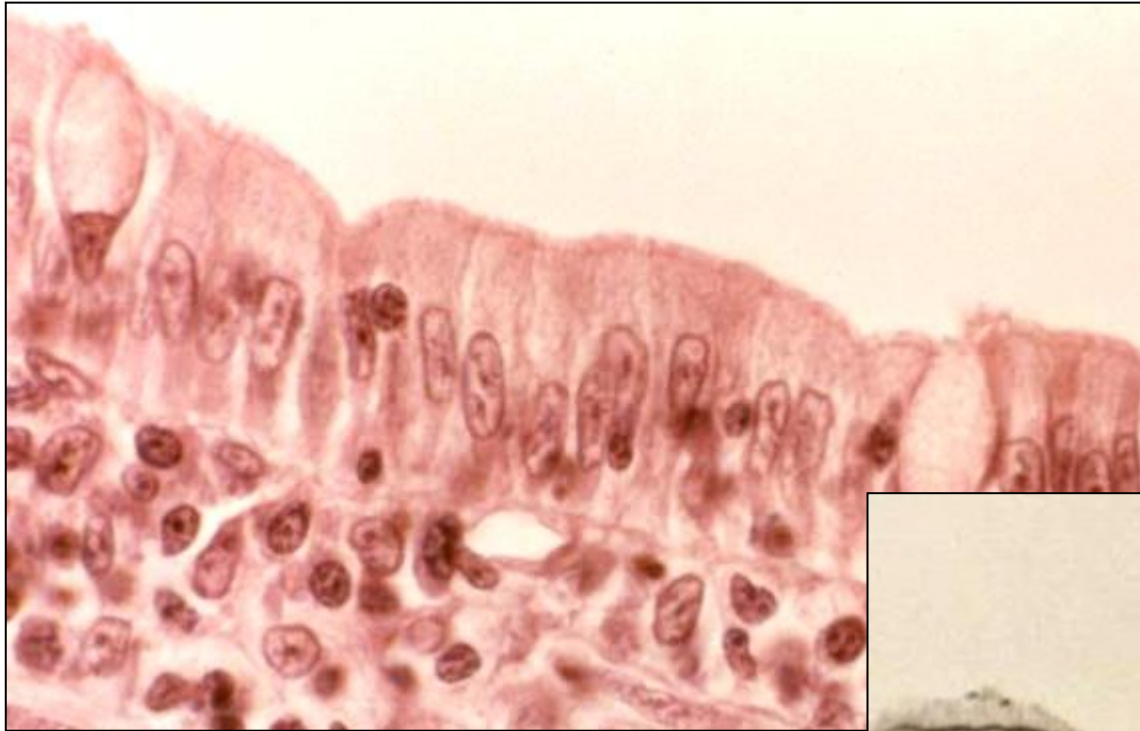
- Sekrece a absorpce
- Apikální povrch může být modifikovaný
- Ochranná bariéra

- Žaludek
- Střevo
- Žlučník
- Rectum
- Uterus
- Vejcovody
- Vývody větších žláz
- Ductus papillares ledvin

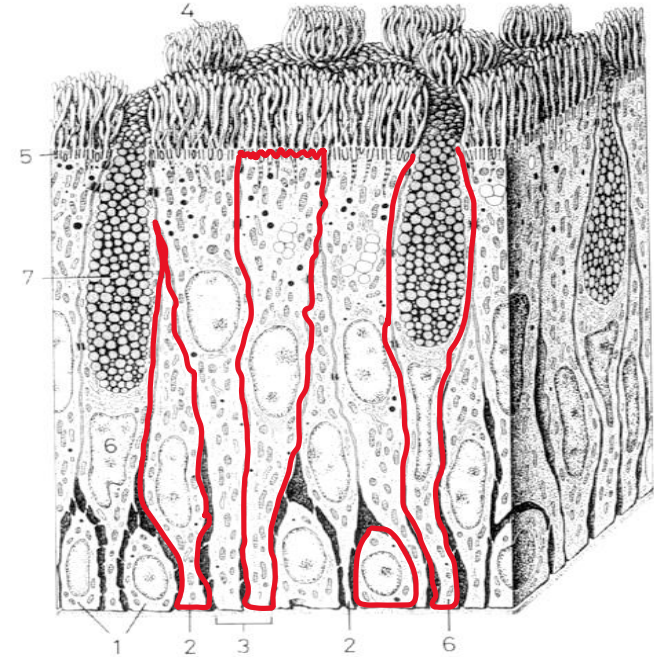
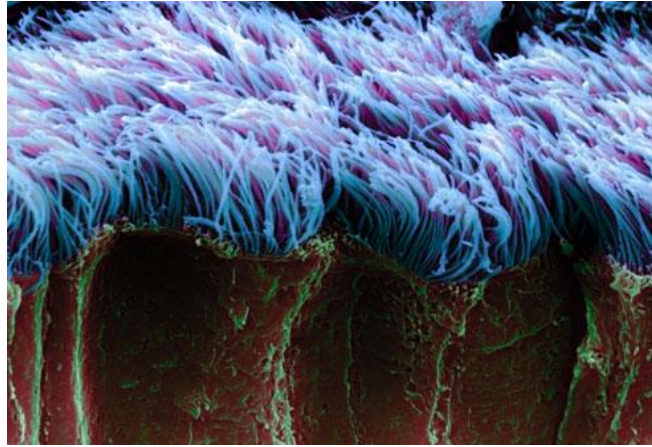
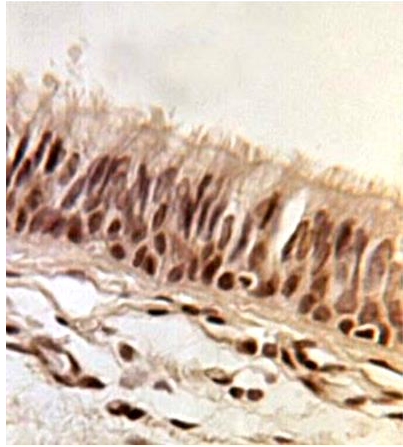
- **Jednovrstevný cylindrický epitel**

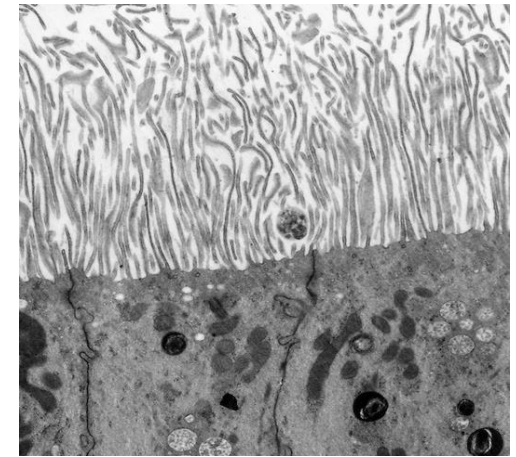
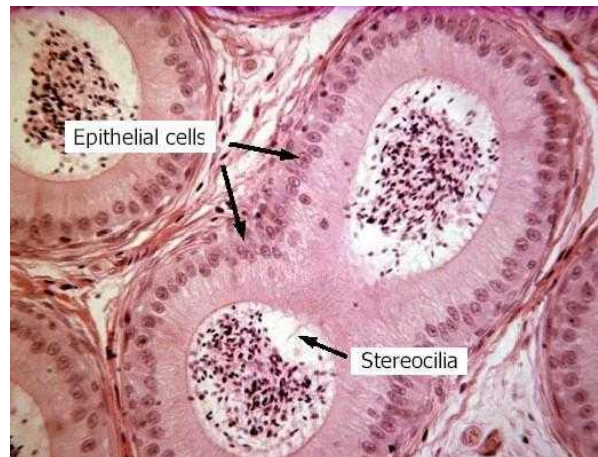
Víceřadý cylindrický epitel s řasinkami a pohárkovými buňkami

- Dýchací cesty

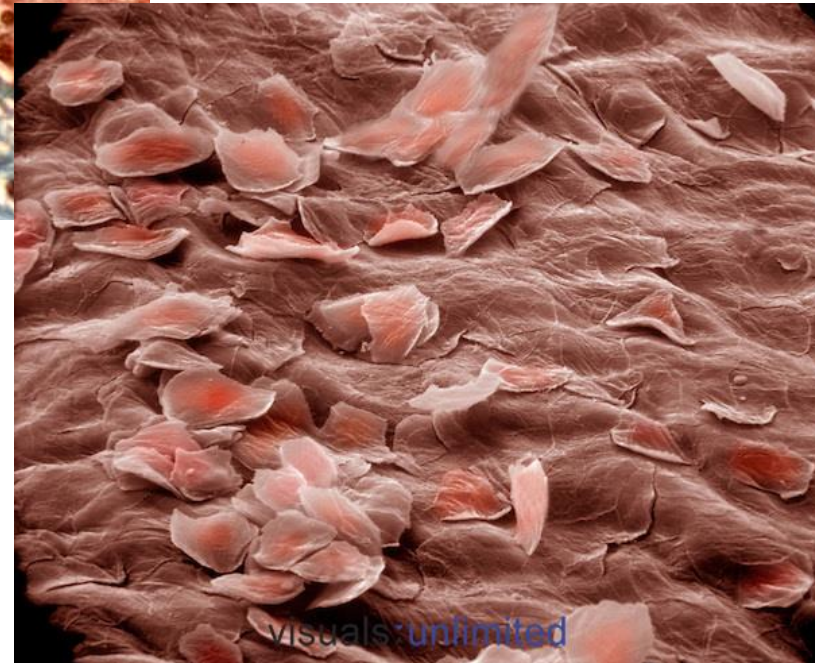
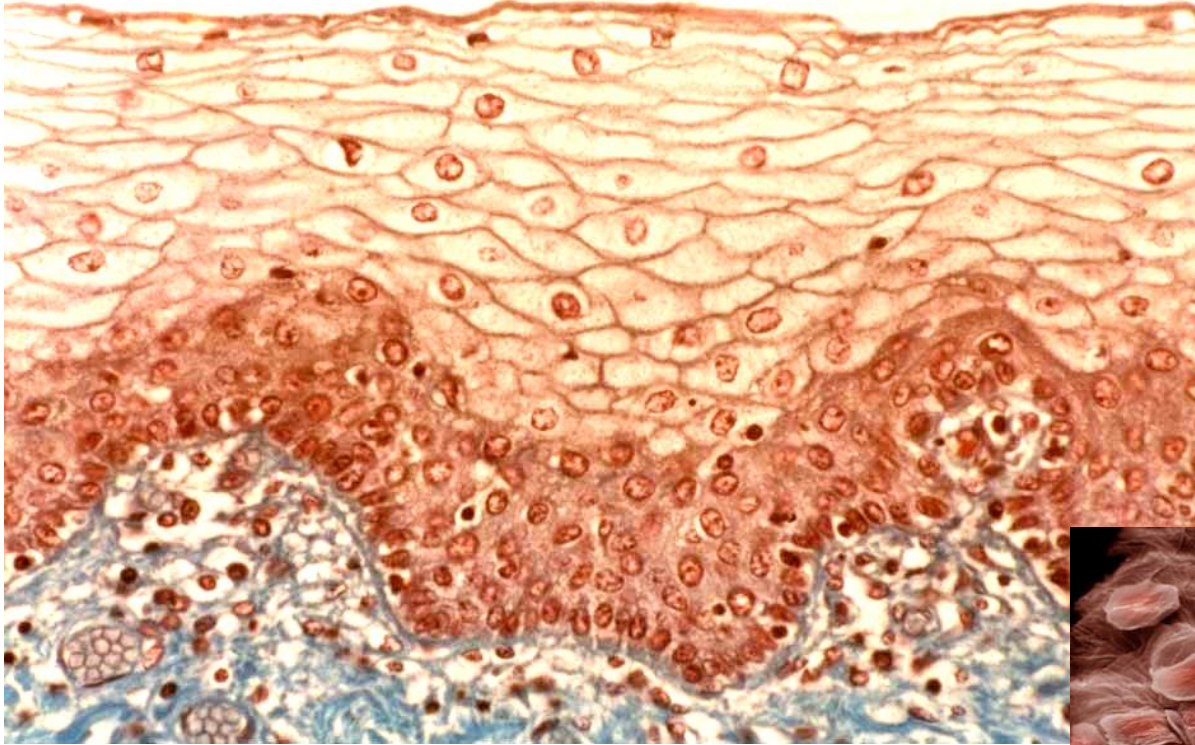
Víceřadý cylindrický epitel se stereociliemi

- Mužský reprodukční systém (epididymis)

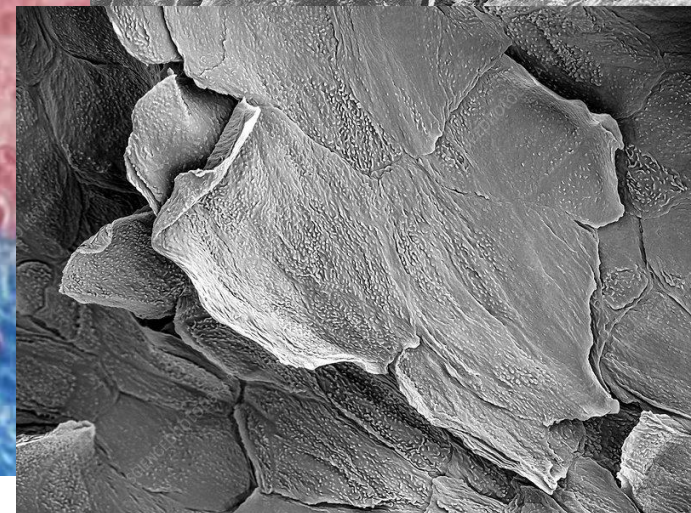
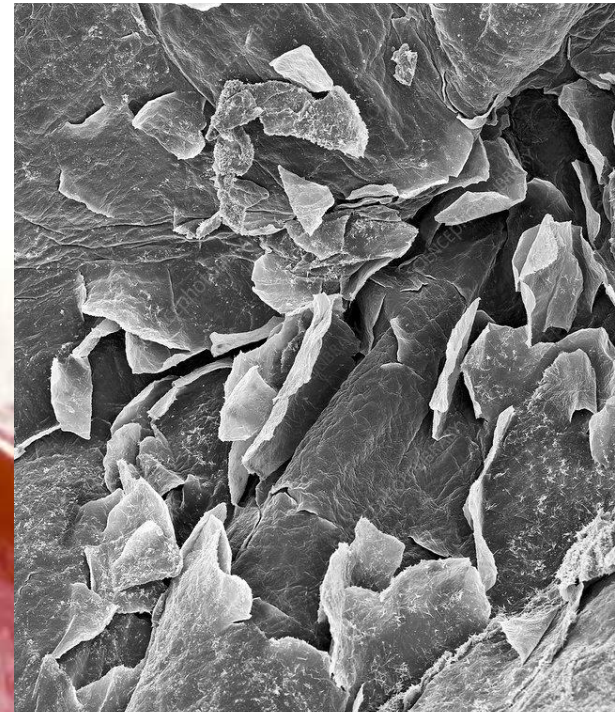
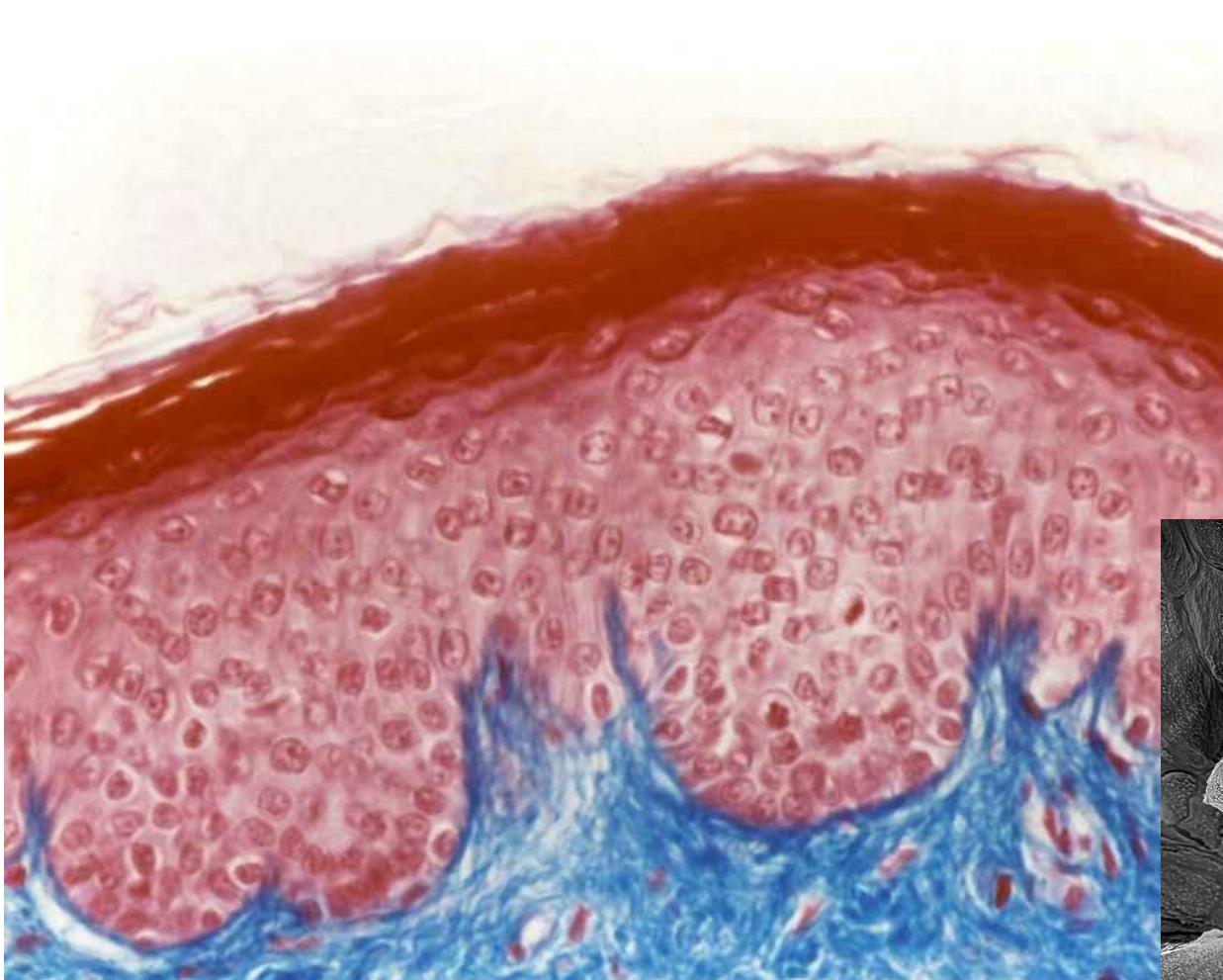
▪ Vrstevnatý dlaždicový epitel nerohovějící

- Ústní dutina
- Jícen
- Pochva
- Anální kanál
- Hlasové valy

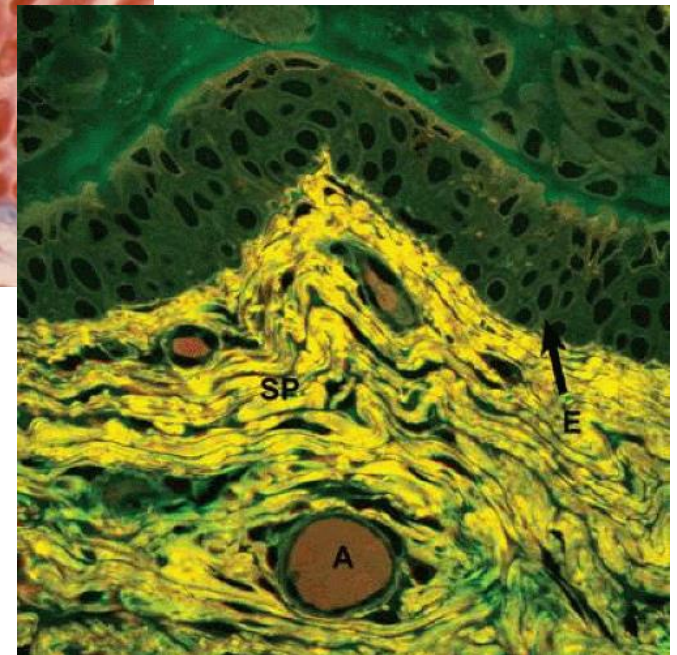

- **Vrstevnatý dlaždicový epitel rohovějící**
  - Epidermis

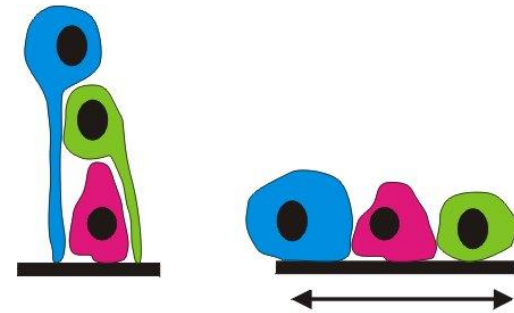
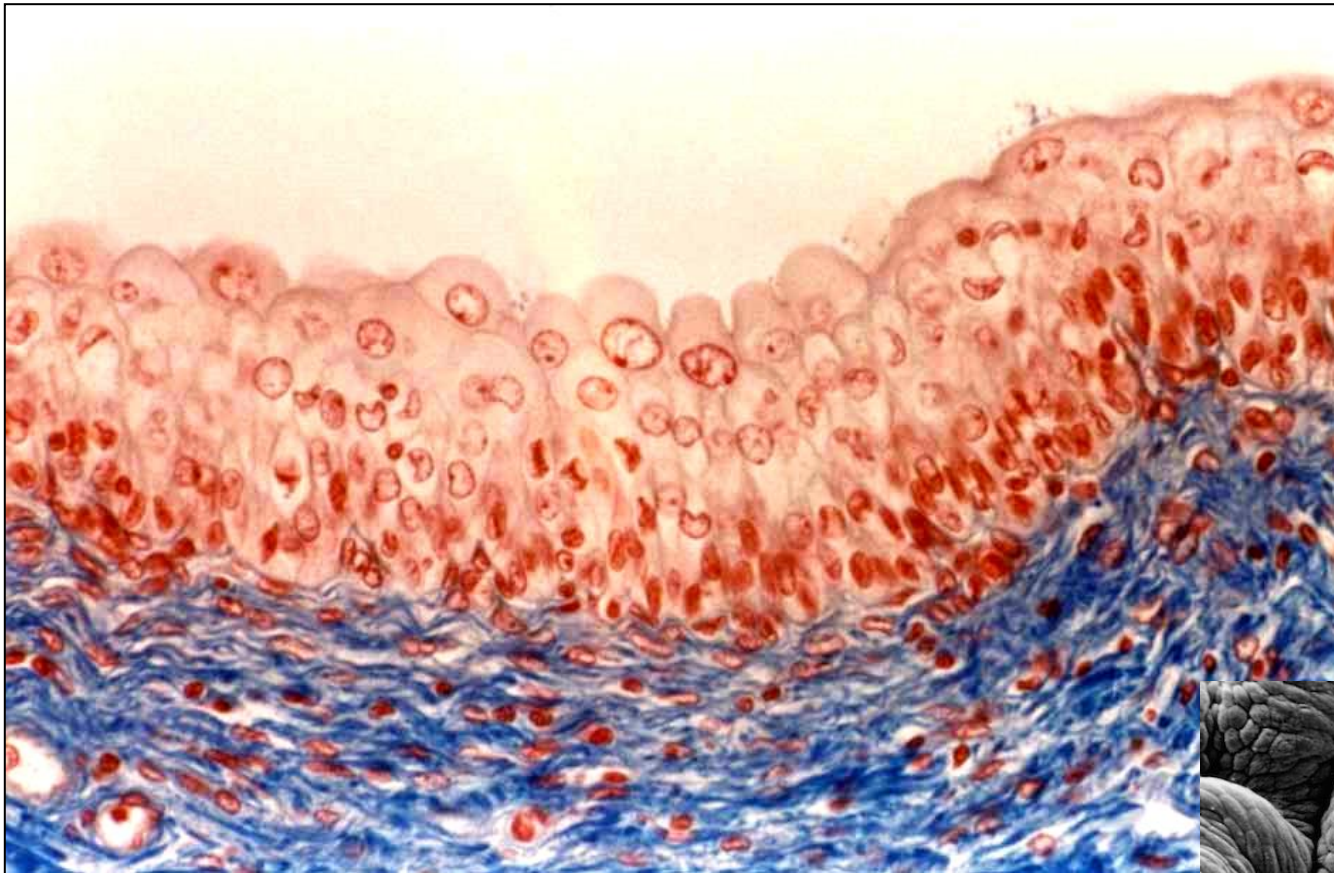

- Vrstevnatý kubický → cylindrický epitel

- Velké vývody žláz
- Spojivka

Přechodný epitel

- Ledvinná pánvička a calyx
- Ureter
- Močový měchýř

Morfologie

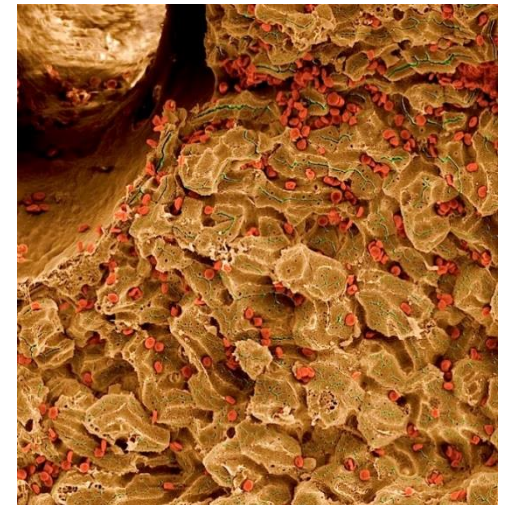
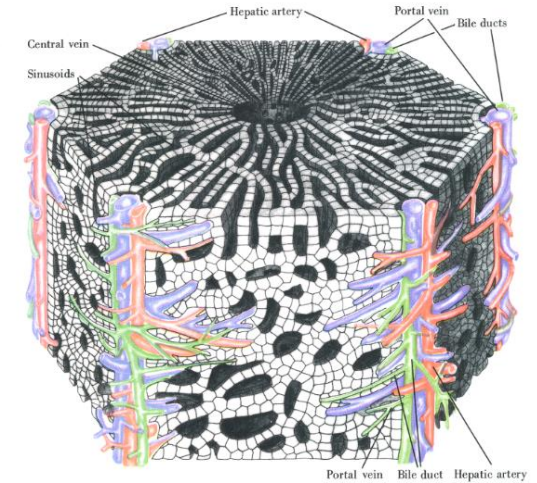
- Tvar a uspořádání buněk
- Počet vrstev

1. Epitely krycí (plošné)
- 2. Trabekulární epitel**
3. Retikulární epitel

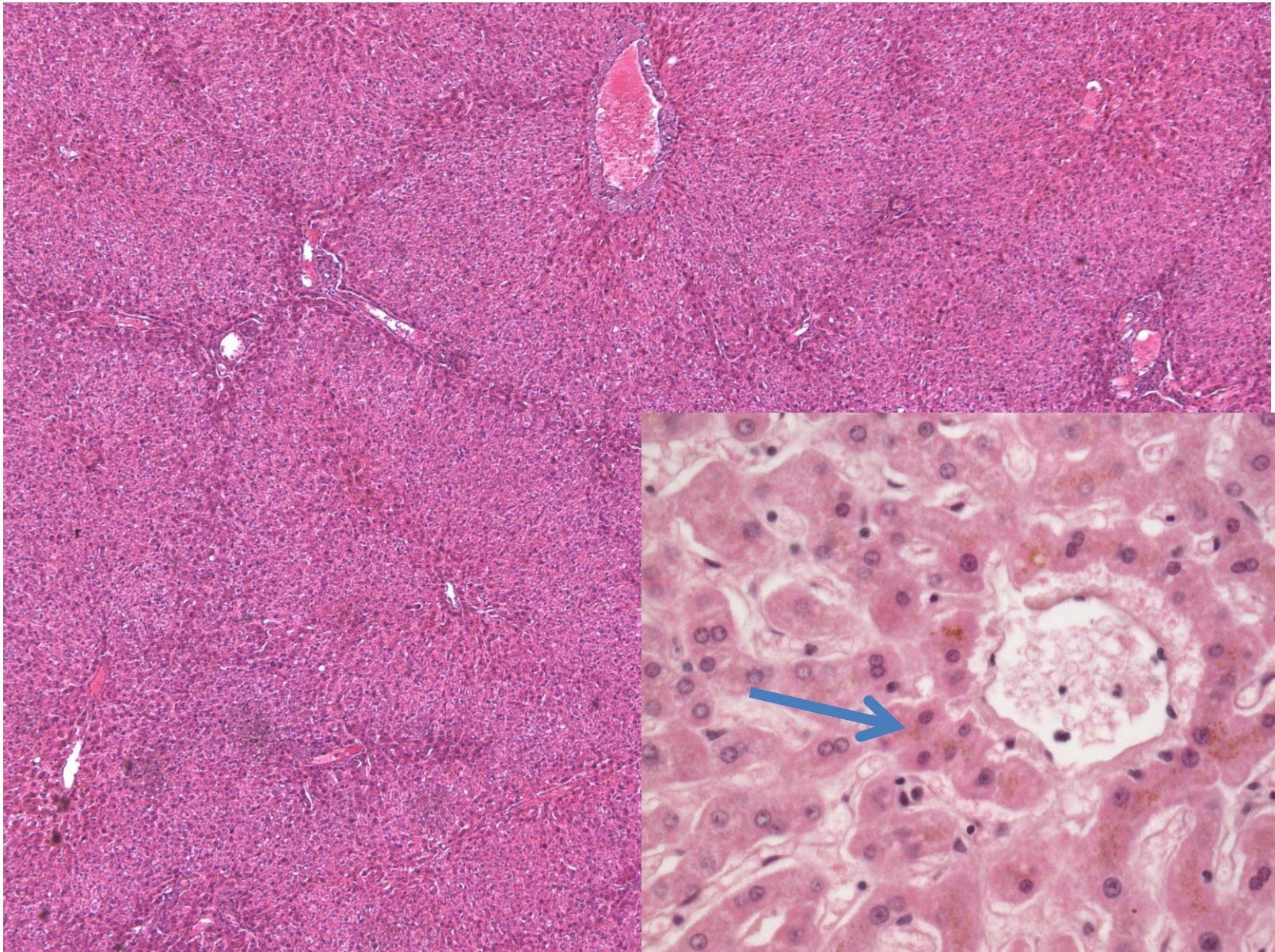
TRABEKULÁRNÍ EPITEL

- Buňky uspořádané do trámců, mezi kterými probíhají kapiláry (sinusoidy)
- Adaptace ke zvýšení efektivního povrchu orientovaného k cévám
- Jaterní parenchym
- Endokrinní žlázy

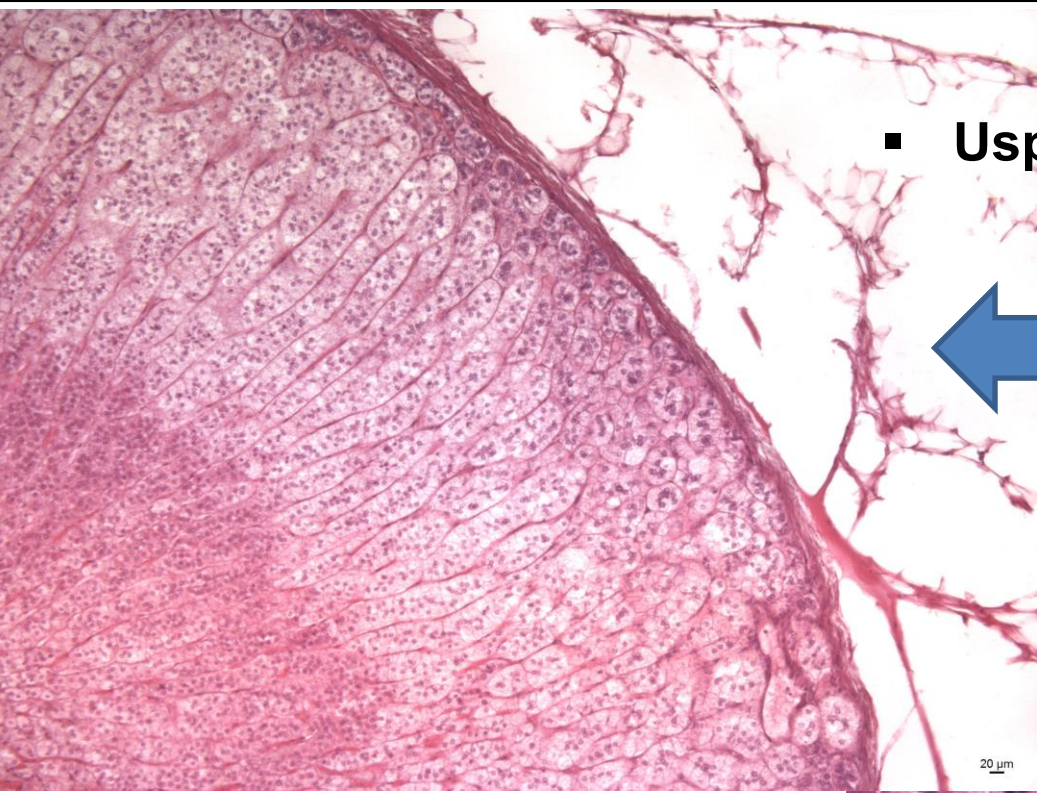

- Uspořádání jaterních hepatocytů

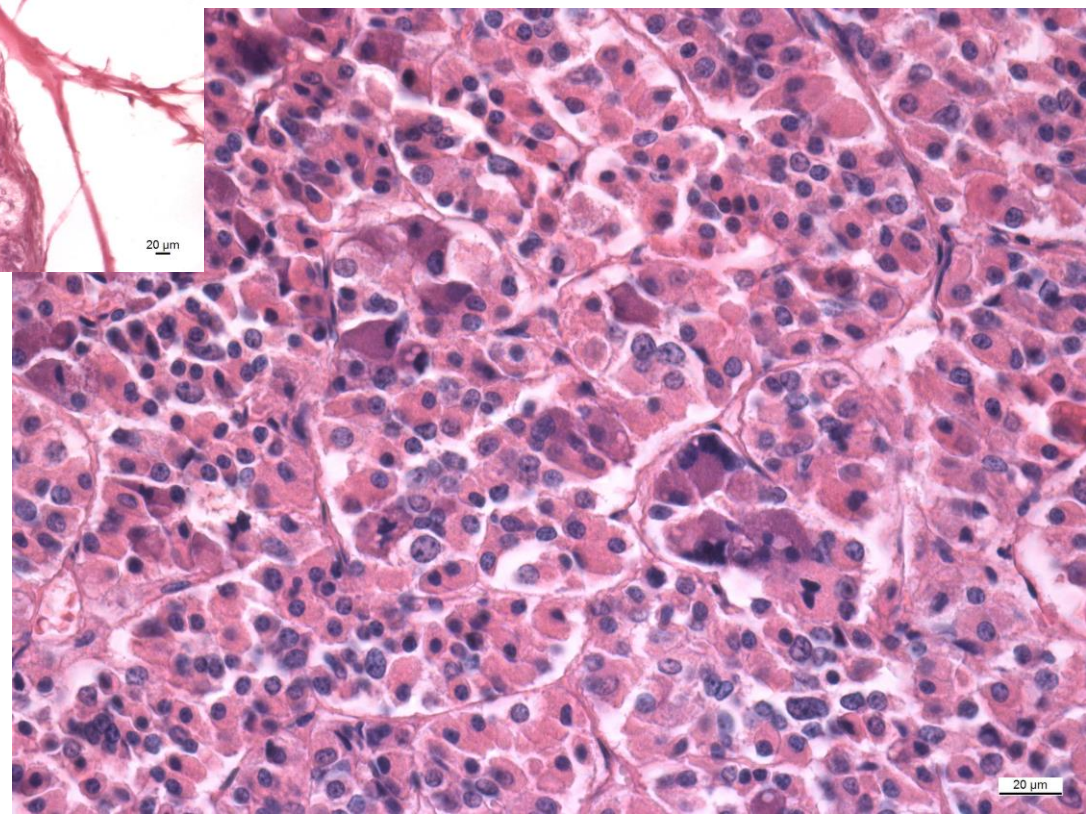
TRABEKULÁRNÍ EPITEL

- Uspořádání buněk endokrinních žláz

Nadledvina

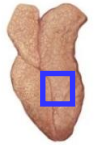
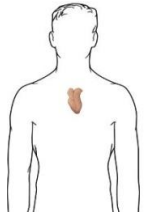

Morfologie

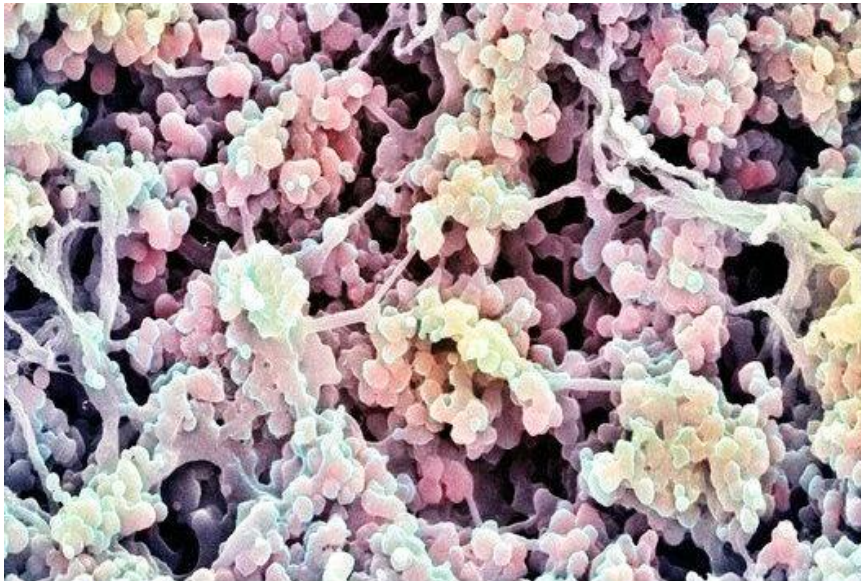
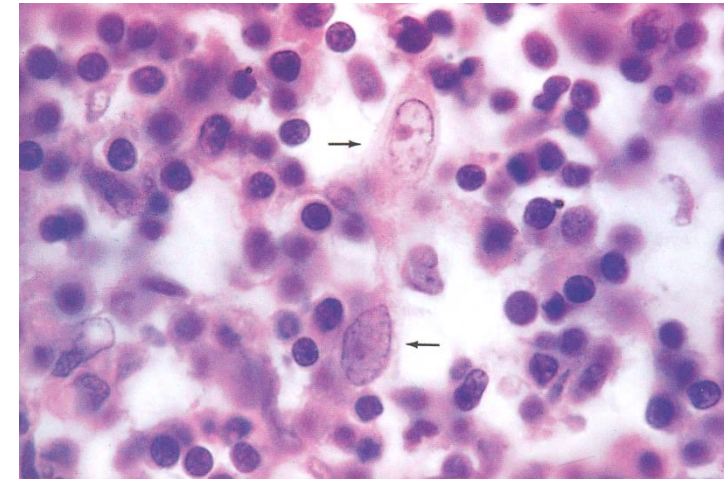
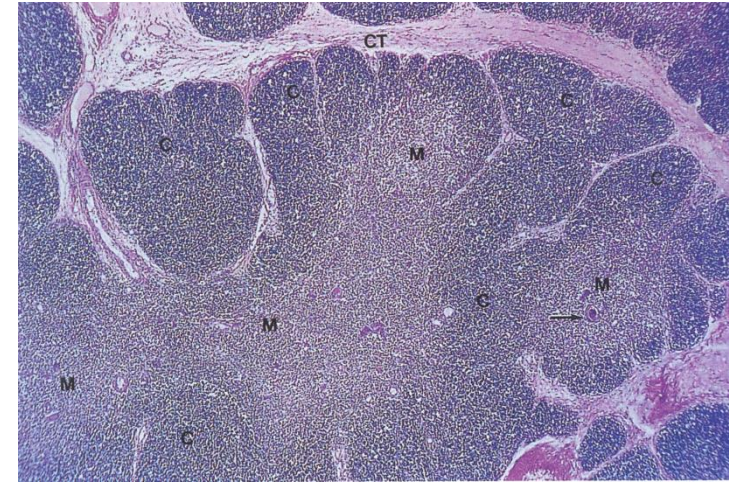
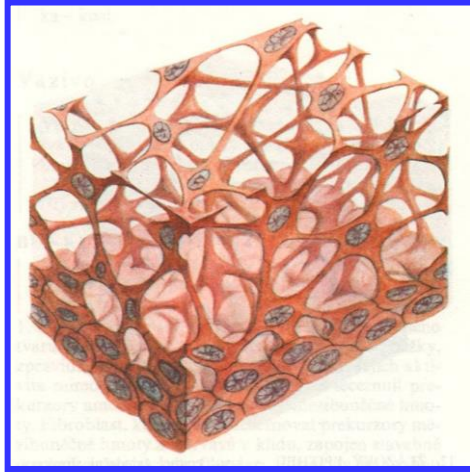
- Tvar a uspořádání buněk
- Počet vrstev

1. Epitely krycí (plošné)
2. Trabekulární epitel
3. **Retikulární epitel**

Thymus - cytoretikulum

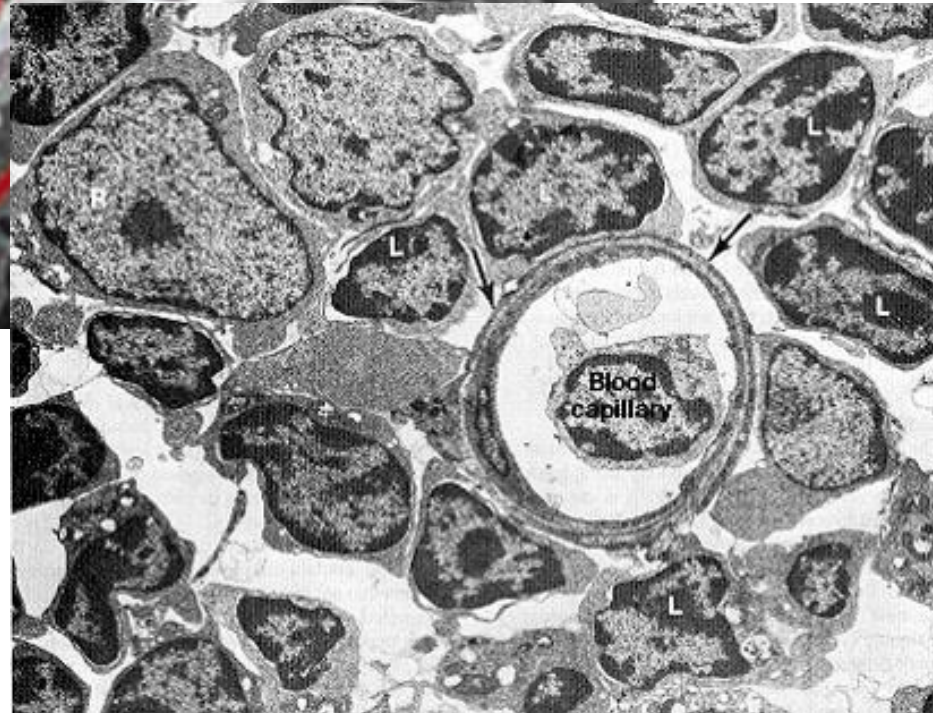
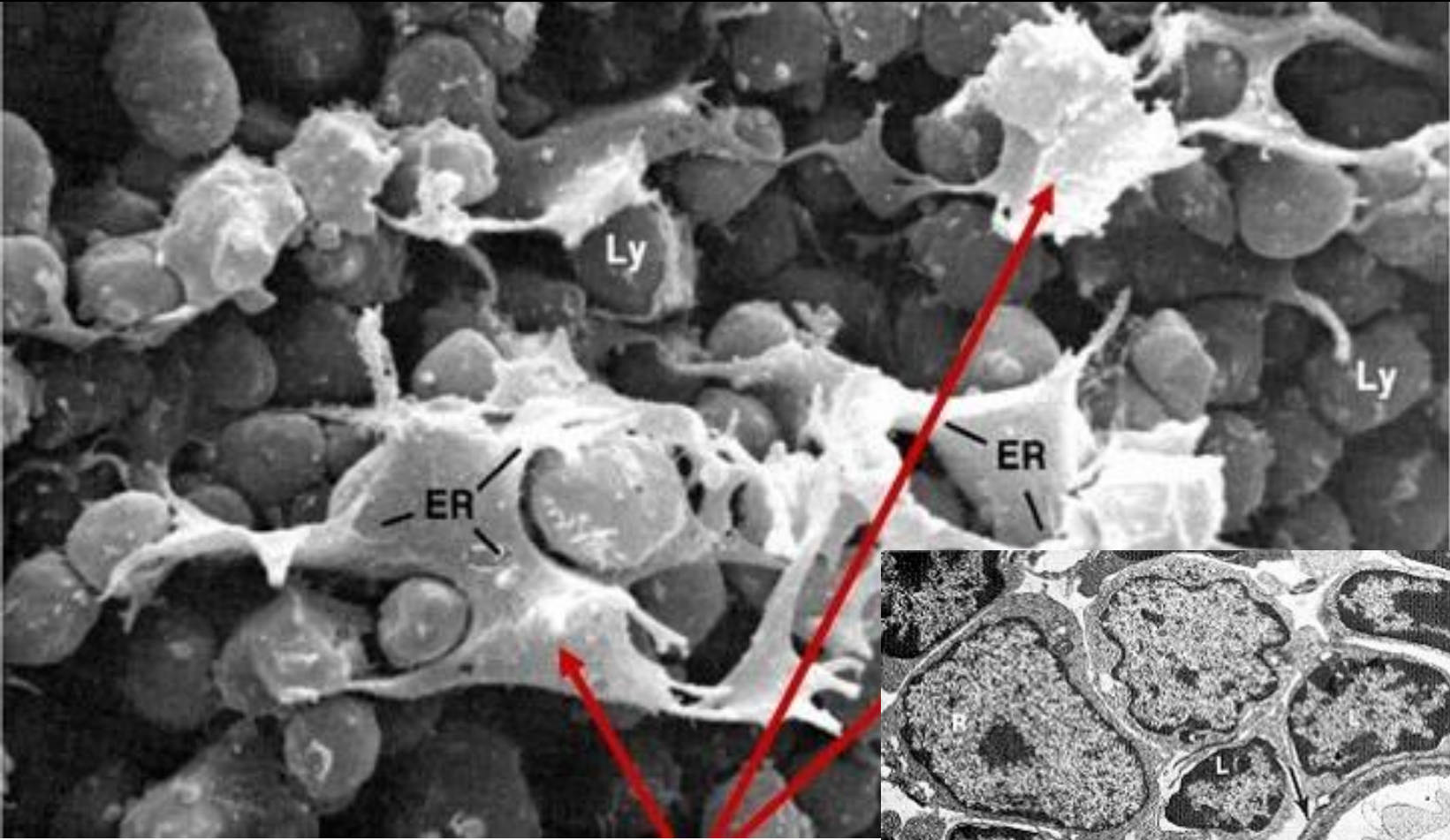
Thymus gland

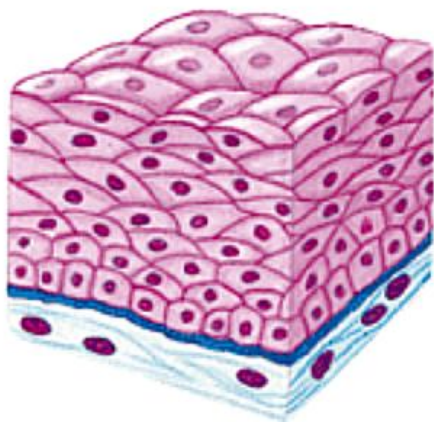
- Kompartmentalizace
- Mikroprostředí pro vývoj T-lymfocytů

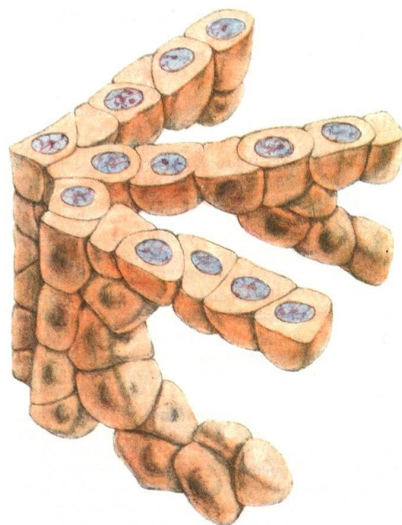
RETIKULÁRNÍ EPITEL

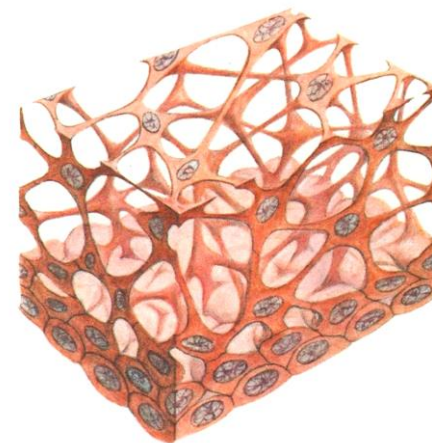
Epiteliální retikulární buňky:
strukturní a funkční podpora vyvíjejícím se T-lymfocytům

Epitel krycí

Epitel
trabekulární

Epitel
retikulární

FUNKCE

- **Tvorba bariér a ochrana tkání**
- **Transport a resorpce**
- **Sekrece - žlázy**
- **Příjem smyslových podnětů**

FUNKCE

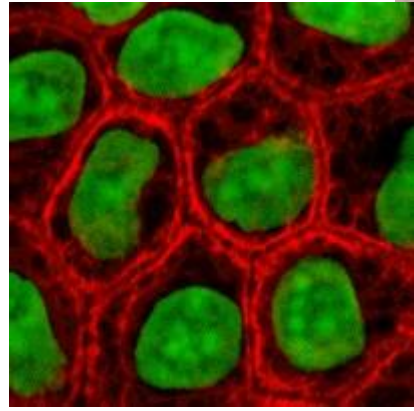
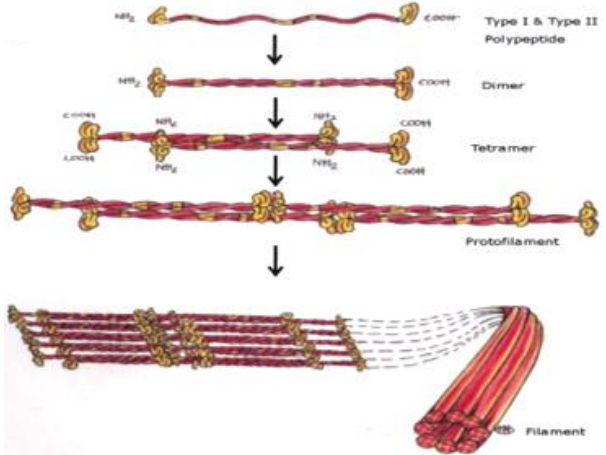
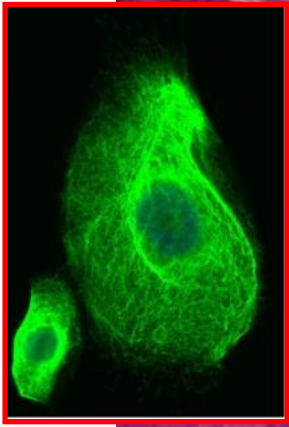
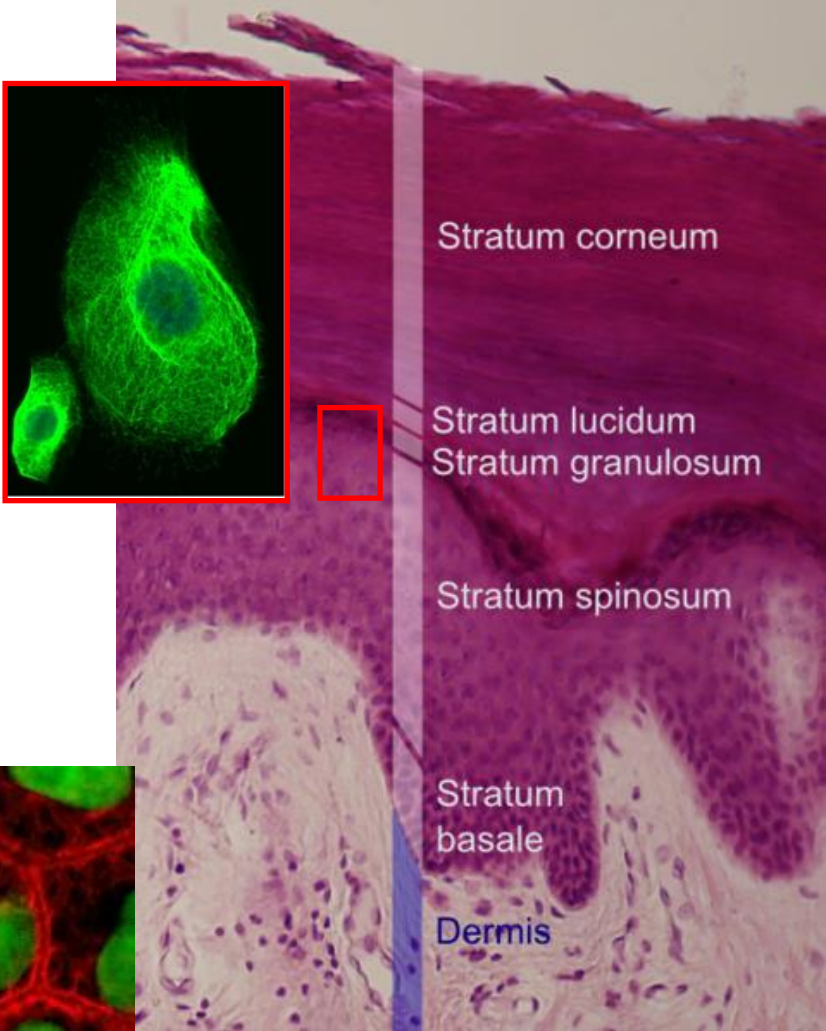
Bariéry

Příklad: Vrstevnatý dlaždicový epitel rohovějící

Mechanická odolnost epidermis

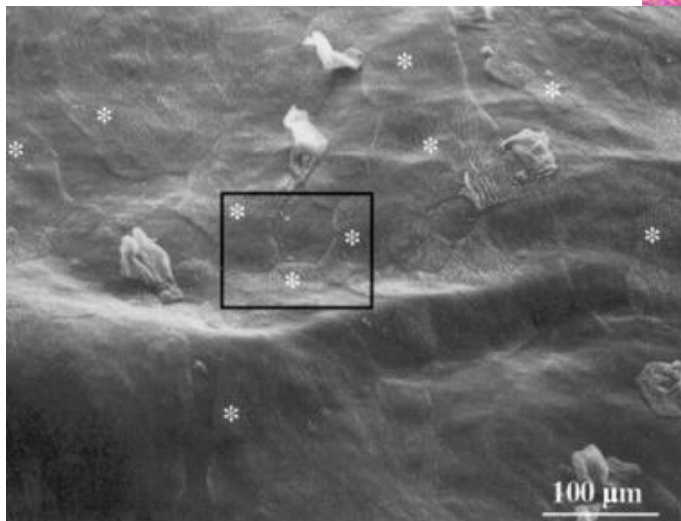
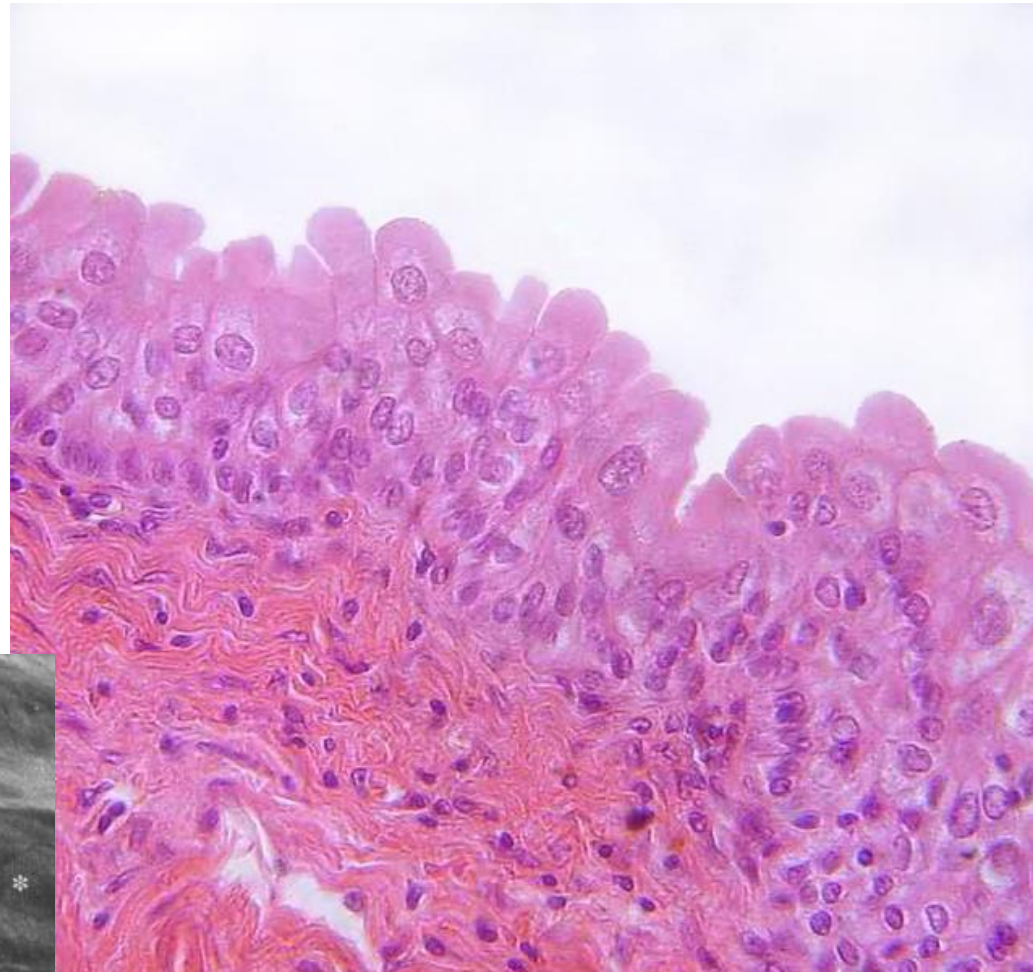
- Konstantní abraze
→ neustálá sebeobnova
- Keratin
  - základní strukturní protein epitelů, polymer
  - cytoskelet – intermediární filamenta
  - 54 genů pro keratiny
  - specifické pro různé tkáně
  - diagnostika
  - onemocnění (epidermolysis bullosa simplex)

Příklad: Přejchodný epitel - urotel

Chemická odolnost Strukturální flexibilita

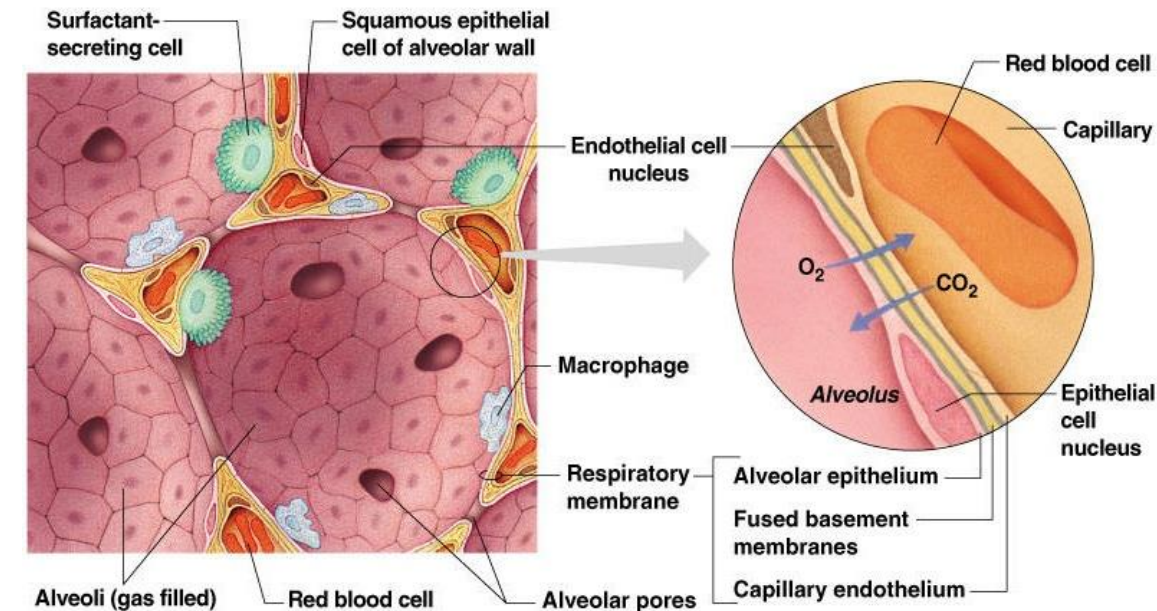
- Buňky vytvářejí osmotickou bariéru
- Apikální membrána
  - Uroplakiny, lipidy
- Těsné spoje
- Subapikální vezikuly

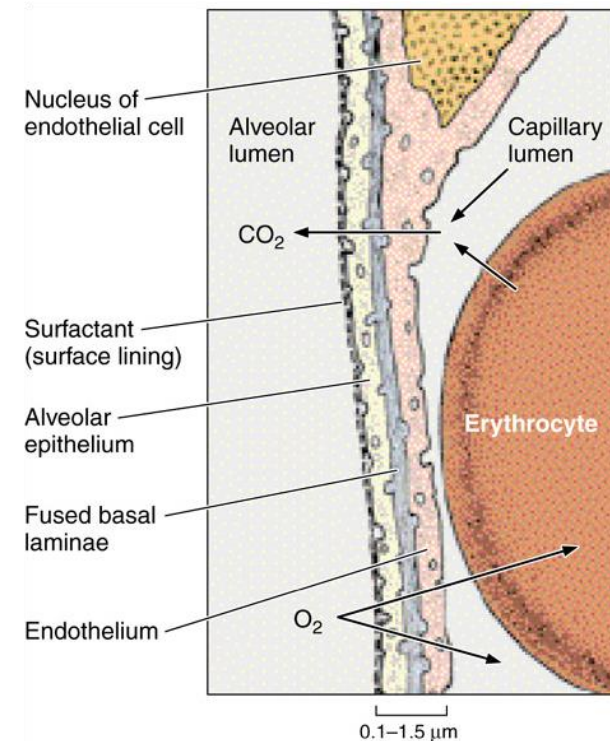

VÝMĚNA PLYNŮ

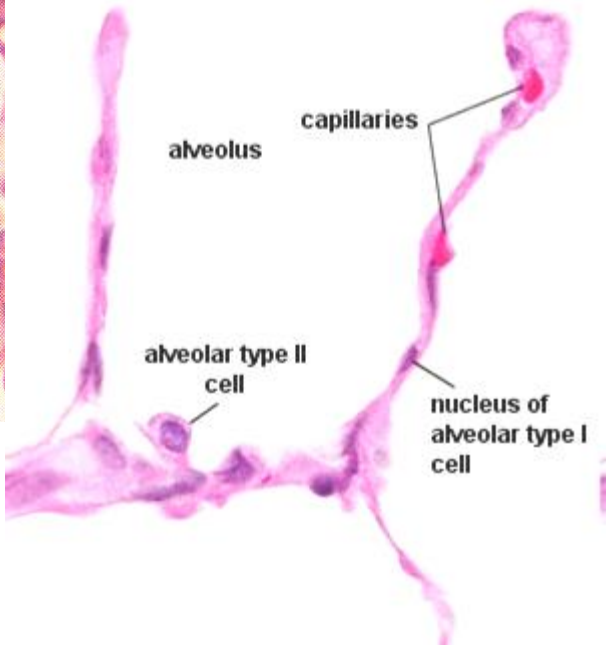
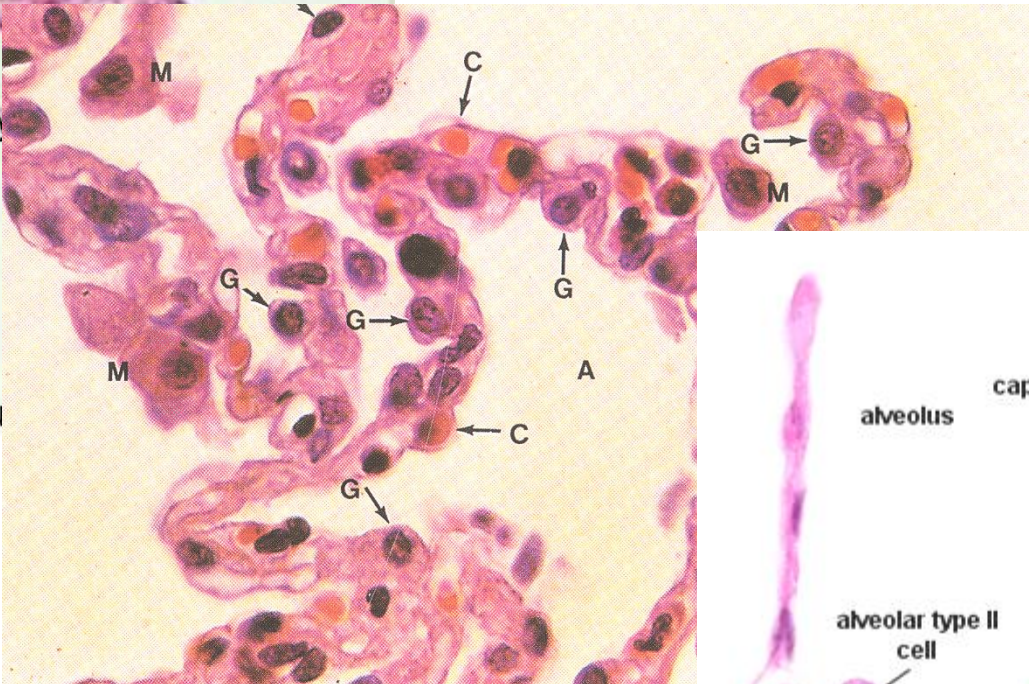
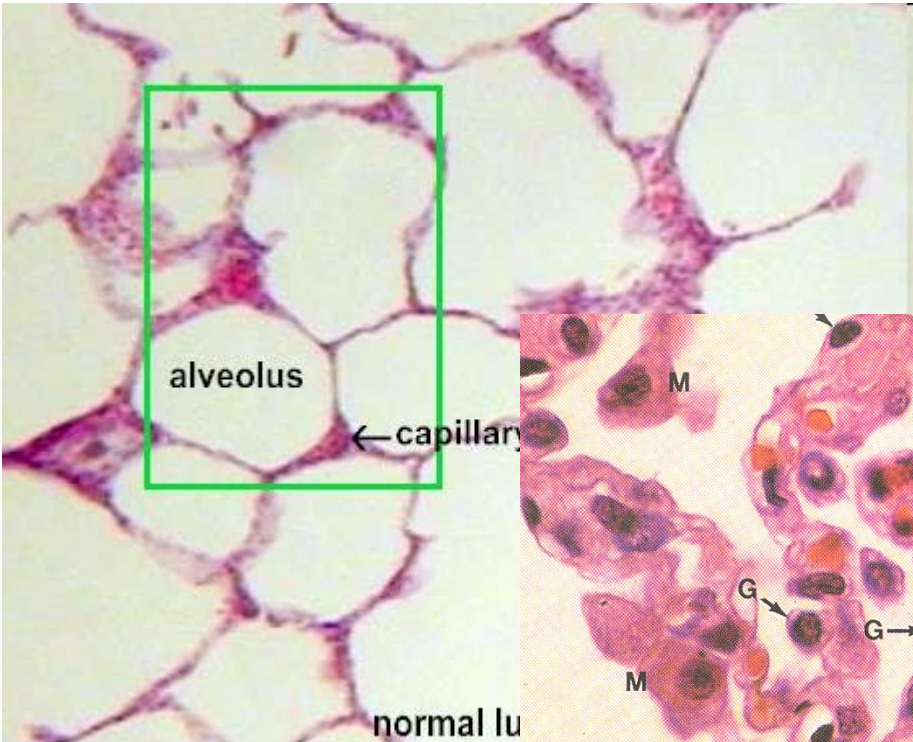
- **Výměna plynů** mezi krví a atmosférickým vzduchem (O_2 , CO_2) – koncentrační gradient
- Bariéra – krev-vzduch
- Surfaktant
- Respirační oddíl plic – plicní sklípky respiračních bronchiolů, alveolárních chodbiček a váčků
- Granulární (typ I) a membranózní (typ II) pneumocyty (97%)

Copyright © 2003 Pearson Education, Inc., publishing as Benjamin Cummings.

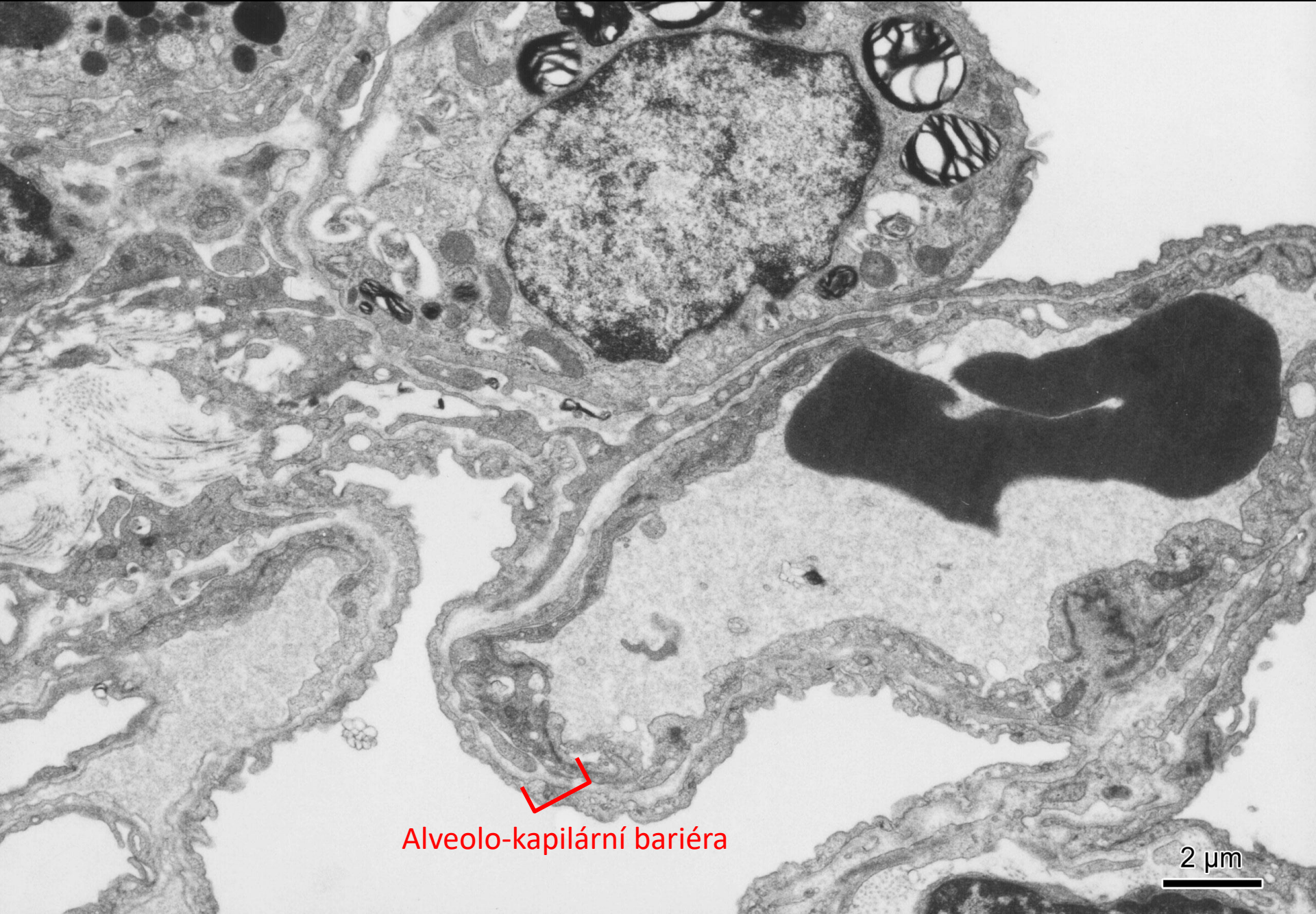

ALVEOLÁRNÍ EPITEL

ALVEOLÁRNÍ EPITEL

Alveolo-kapilární bariéra

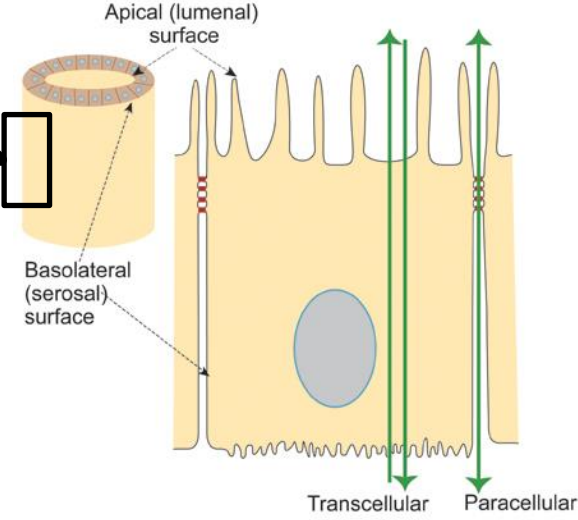
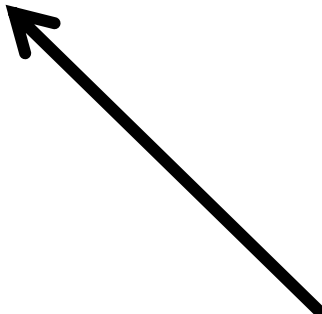
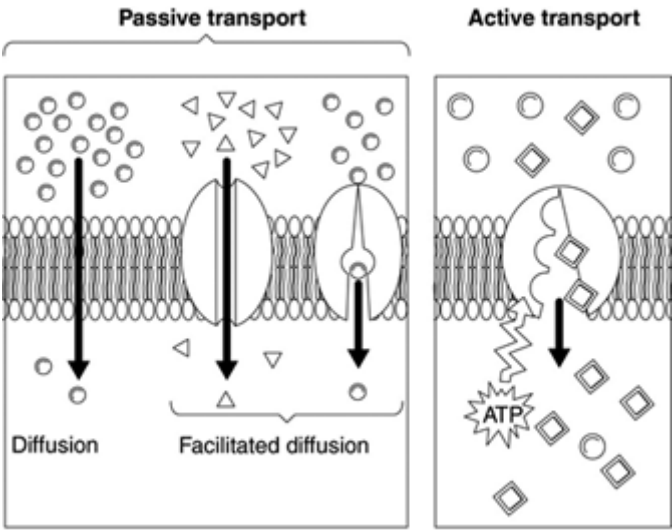
2 μm

FUNKCE

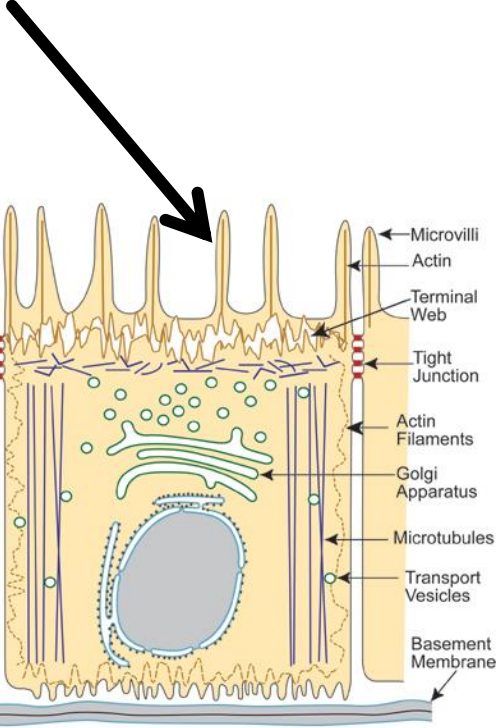
Resorpce

RESORPCE

a

b

FUNKCE

Smyslový epitel

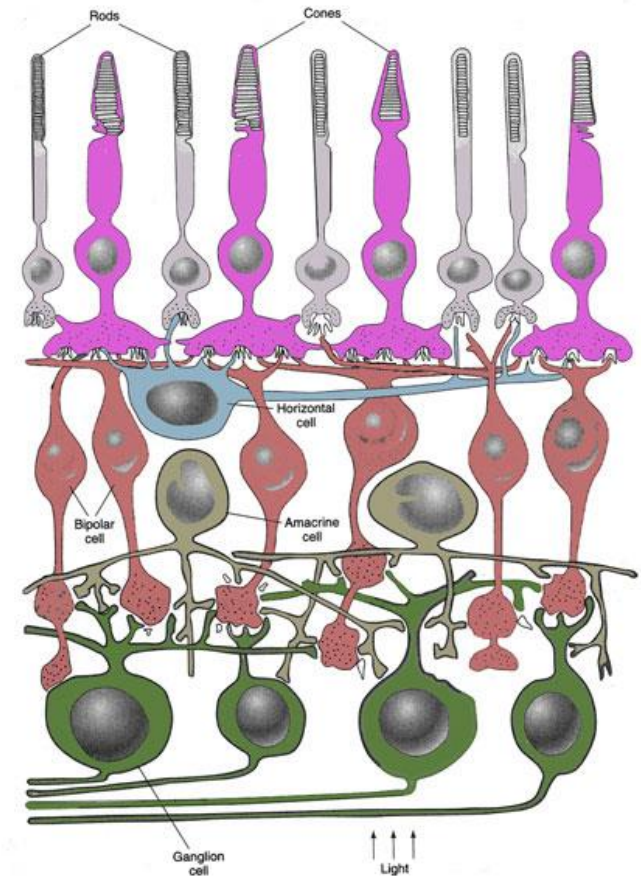
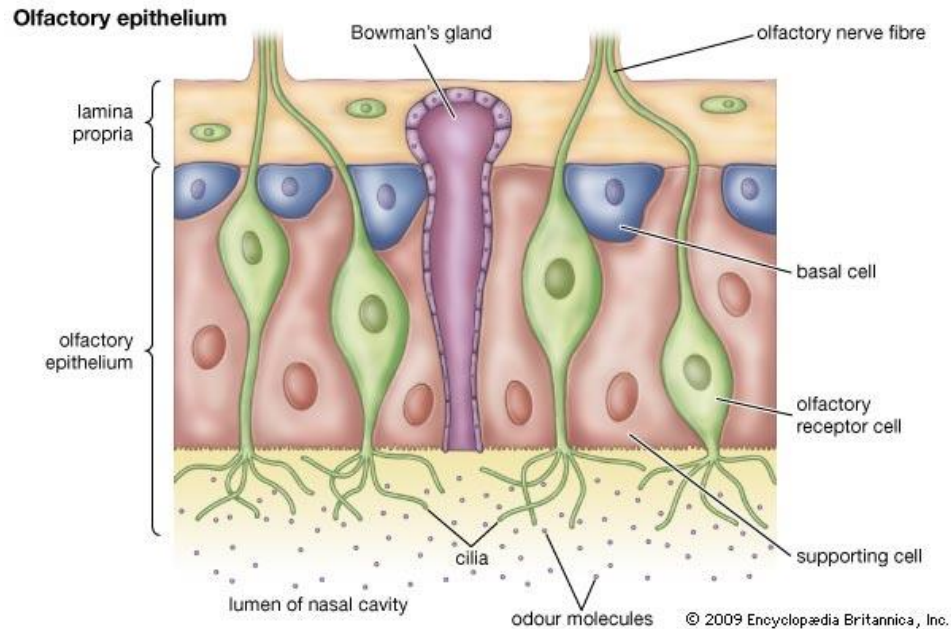
SMYSLOVÝ EPITEL A SMYSLOVÉ VNÍMÁNÍ

Podpůrné a vlastní smyslové buňky

- smyslové buňky konvertují signály z vnějšího prostředí na formu přístupnou pro CNS

- **primární smyslové buňky** (neurosmyslové)

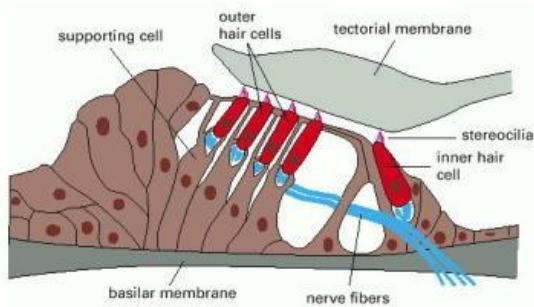
- modifikované unipolární neurony
- generují přímo nervový vzruch
- čichový epitel, retina

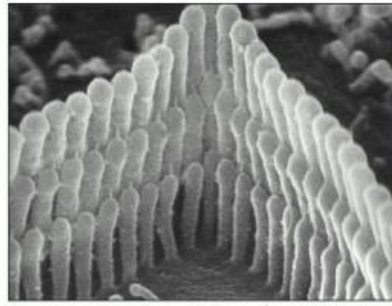
SMYSLOVÝ EPITEL A SMYSLOVÉ VNÍMÁNÍ

- sekundární smyslové buňky

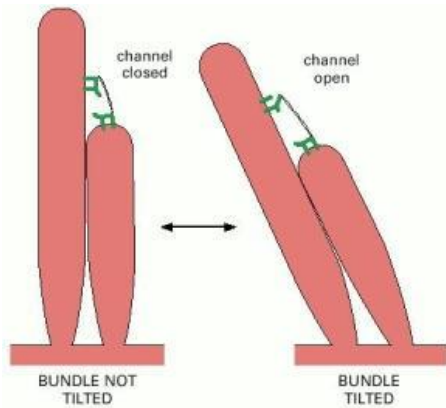
- epitelie tvoří recepční úsek
- v kontaktu s terminálními zakončeními dendritů, které generují nervový vzruch
- vláskové buňky vnitřního ucha, buňky chuťových pohárků

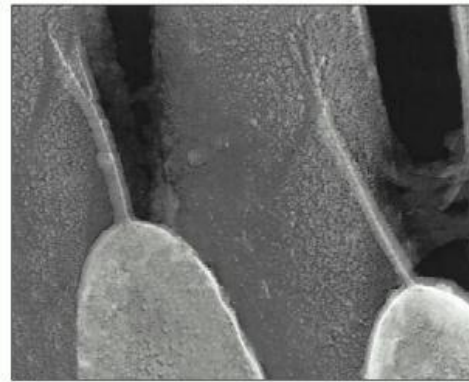
(A)

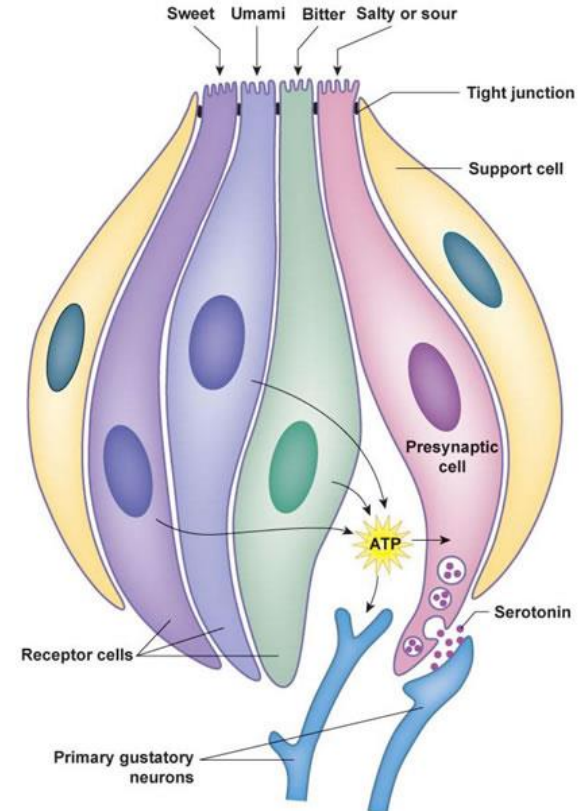
(B)

(A)

(B)

FUNKCE

Žlázový epitel

Charakter žlázy

Jednobuněčné žlázy

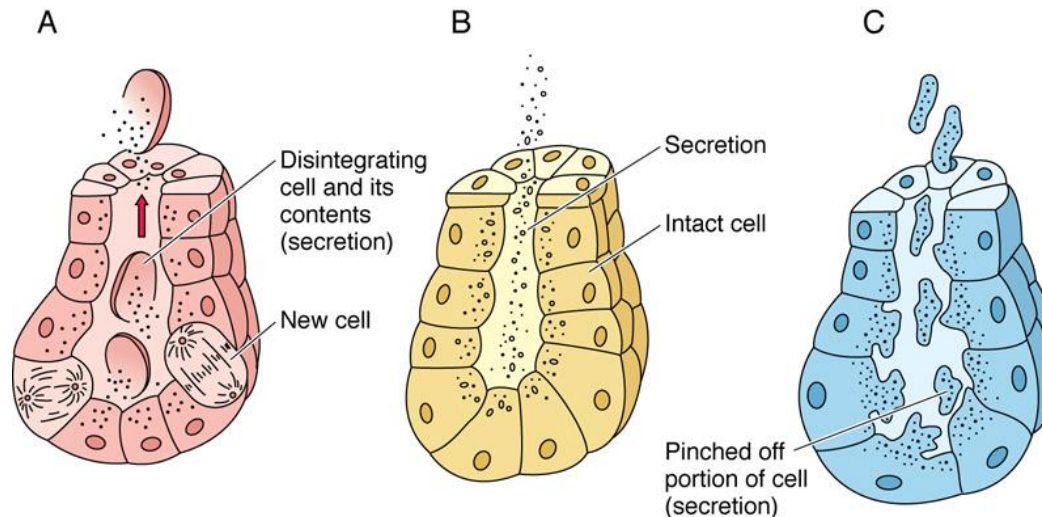
- Pohárkové buňky
- Enteroendokrinní buňky

Mnohobuněčné žlázy

- Endokrinní
- Exokrinní
  - Endoepitelové
  - Exoepitelové

Charakter sekrece

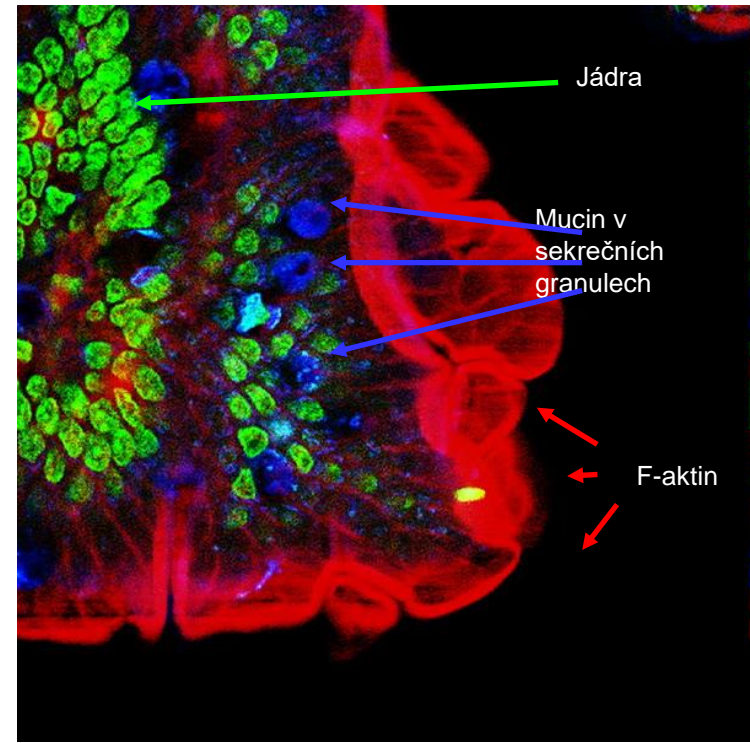
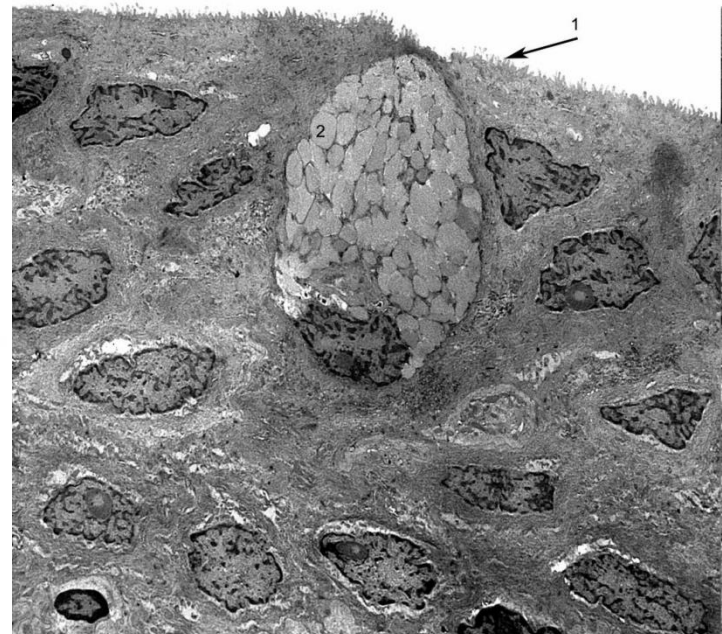
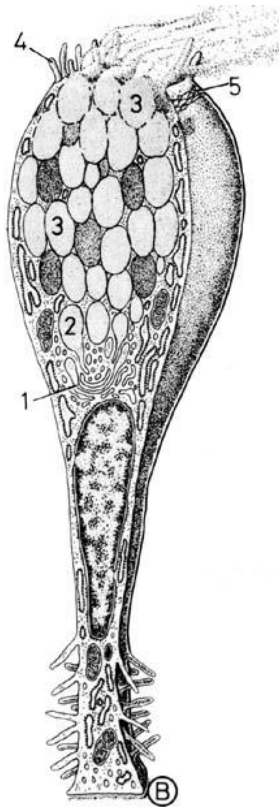
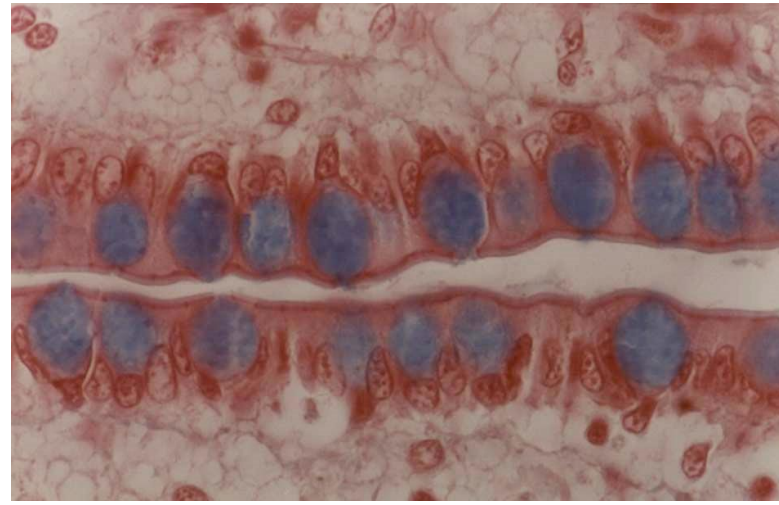
Holokrinní × Merokrinní × Apokrinní

EXOKRINNÍ SEKRECE – JEDNOBUNĚČNÉ ŽLÁZY

■ Pohárkové buňky

- Cylindrické žlázové epiteliální buňky
- Apikální povrch - apokrinní/merokrinní sekrece mucinu
- Bazální část – RER, GA, jádro, mitochondrie
- Mucinogenní zrna – barvení mucinokarmínem

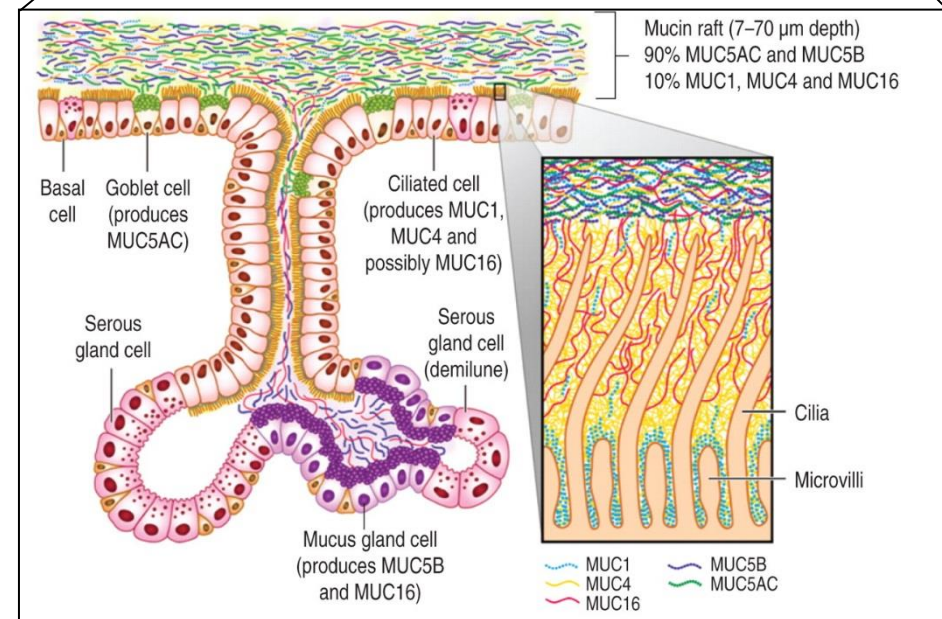
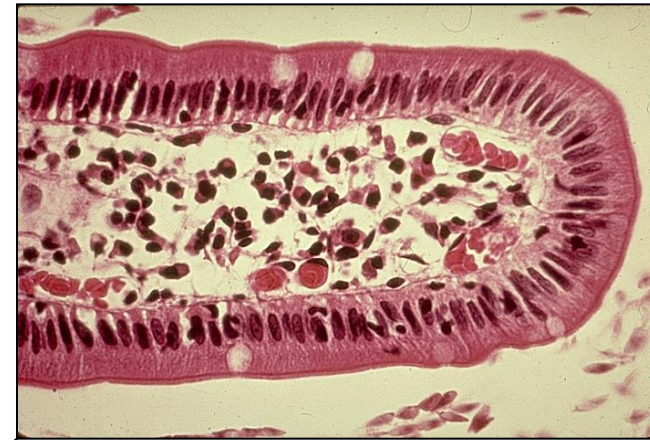
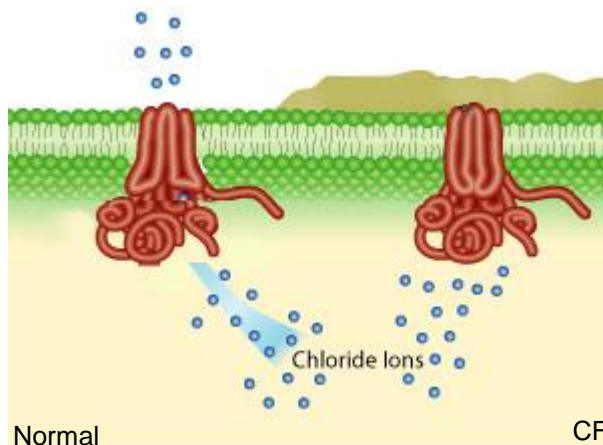
EXOKRINNÍ SEKRECE – JEDNOBUNĚČNÉ ŽLÁZY

■ Pohárkové buňky

- Zejména respirační a GI trakt
- Produkují **hlen** (mukus) = viskózní tekutina složená z elektrolytů a vysoce glykosylovaných proteinů (muciny)
- Chrání proti mechanickému i chemickému poškození
- Zachycení a eliminace pevných částic
- Sekrece konstitutivní nebo po stimulaci (kouř, prach, bakterie)
- Mukus po sekreci expanduje 500× během 20ms

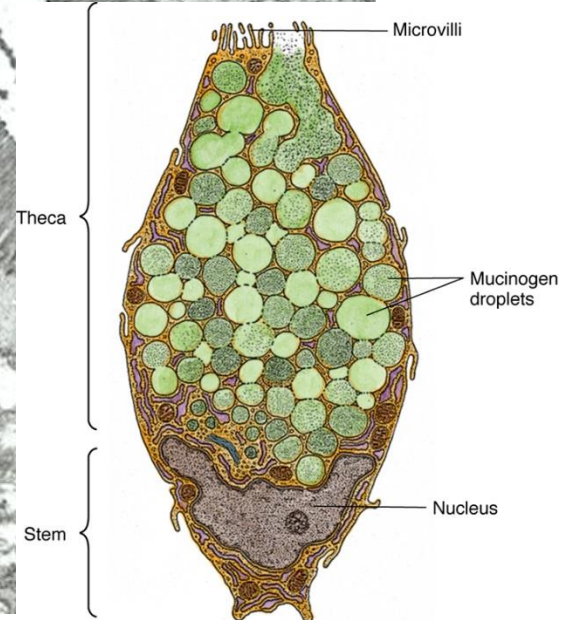
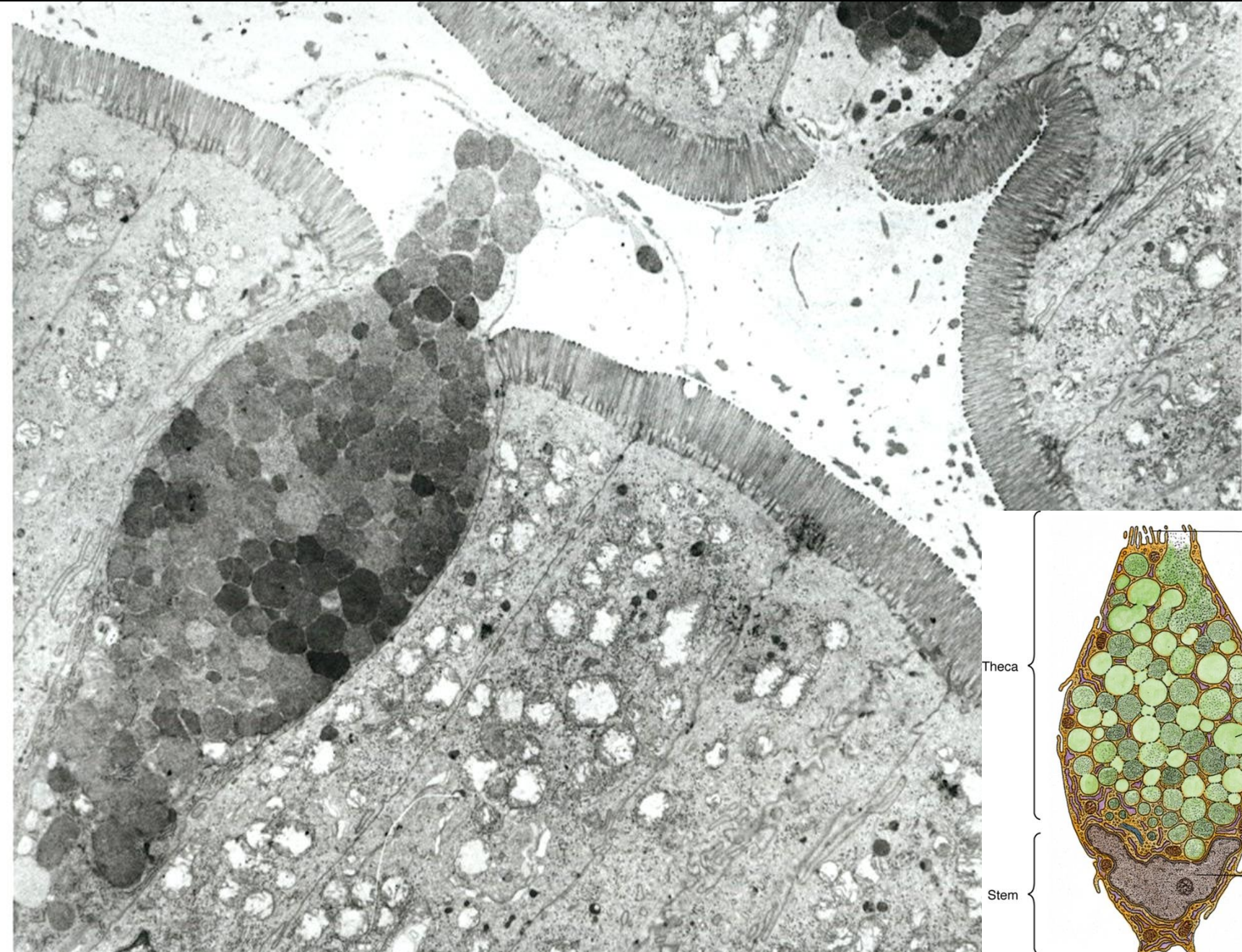
• Klinické korelace:

- změny ve složení nebo množství hlenu
- **chronická bronchitida / cystická fibróza**

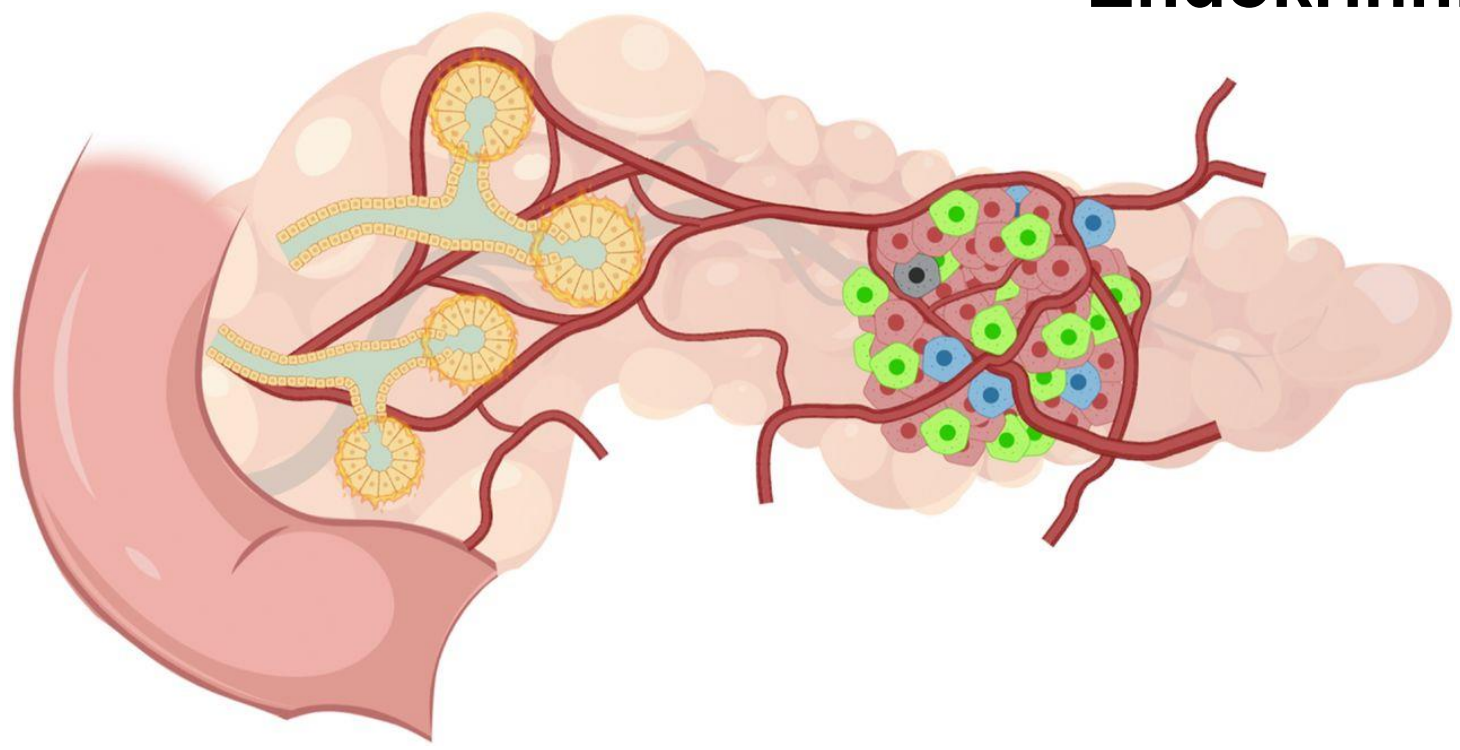
EXOKRINNÍ SEKRECE – JEDNOBUNĚČNÉ ŽLÁZY

MNOHOBUNĚČNÉ ŽLÁZY

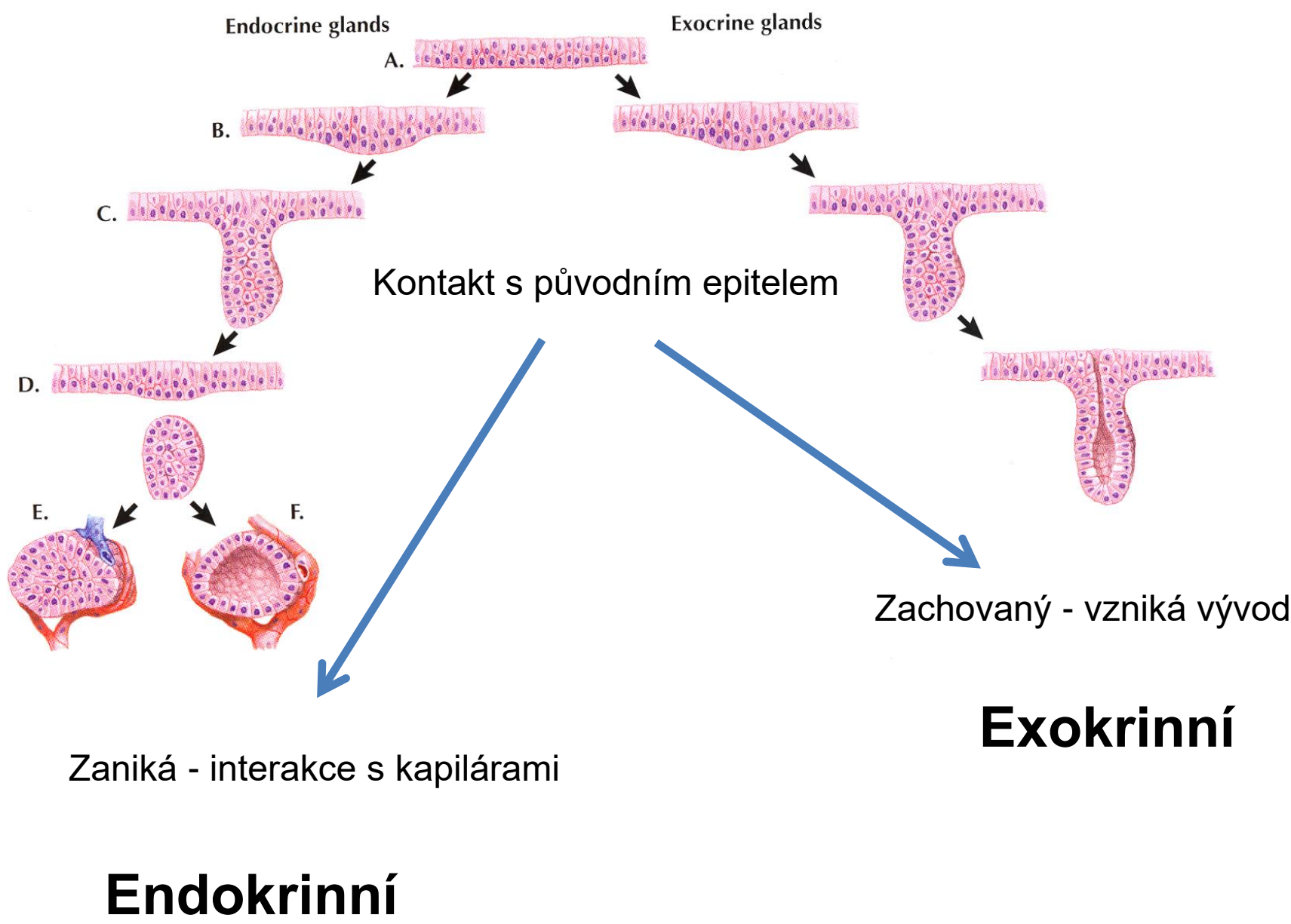
Exokrinní

Endokrinní

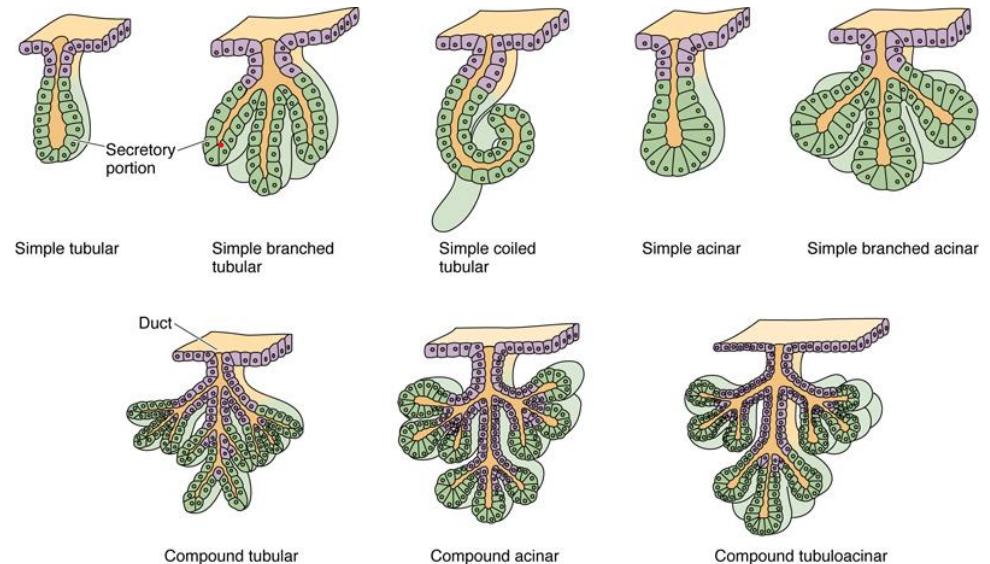
VÝVOJ MNOHOBUNĚČNÉ ŽLÁZY

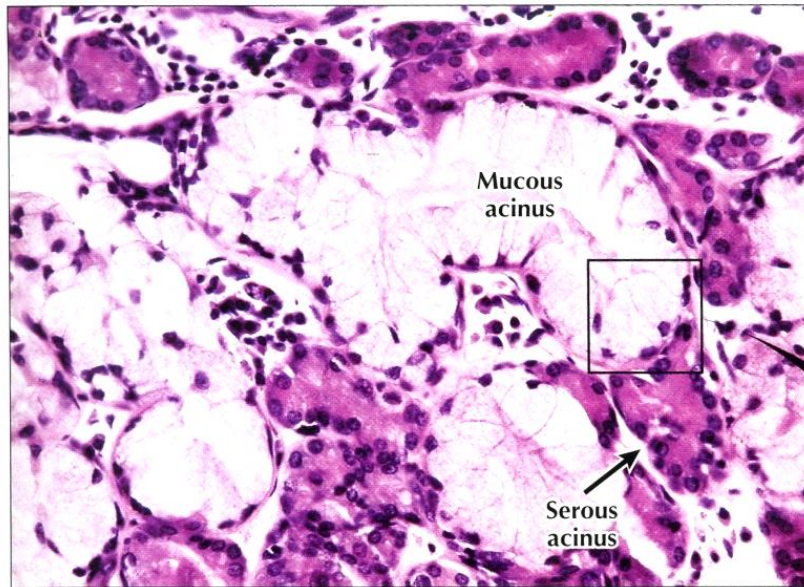

KLASIFIKACE EXOKRINNÍCH MNOHOBUNĚČNÝCH ŽLÁZ

- **Endoepitelové** (neopouštějí epitel, např. endoepitelové žlázy uretry, konjunktiva)
- **Exoepitelové** (epitelové pupeny v okolním vazivu)
  - Podle tvaru sekreční komponenty
    - Alveolární (acinózní)
    - Tubulózní
    - Tuboalveolární (tubuloacinózní)
  - Podle větvení
    - Jednoduché
    - Větvené
  - Podle charakteru sekrece
    - Mucinózní
    - Serózní
    - Smíšené

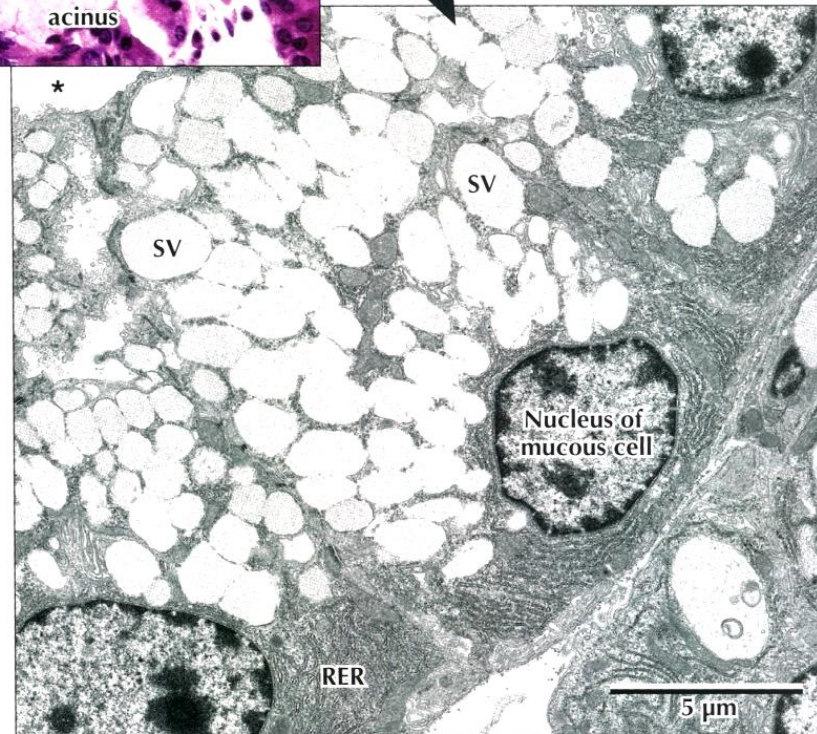

MUCINÓZNI ŽLÁZY

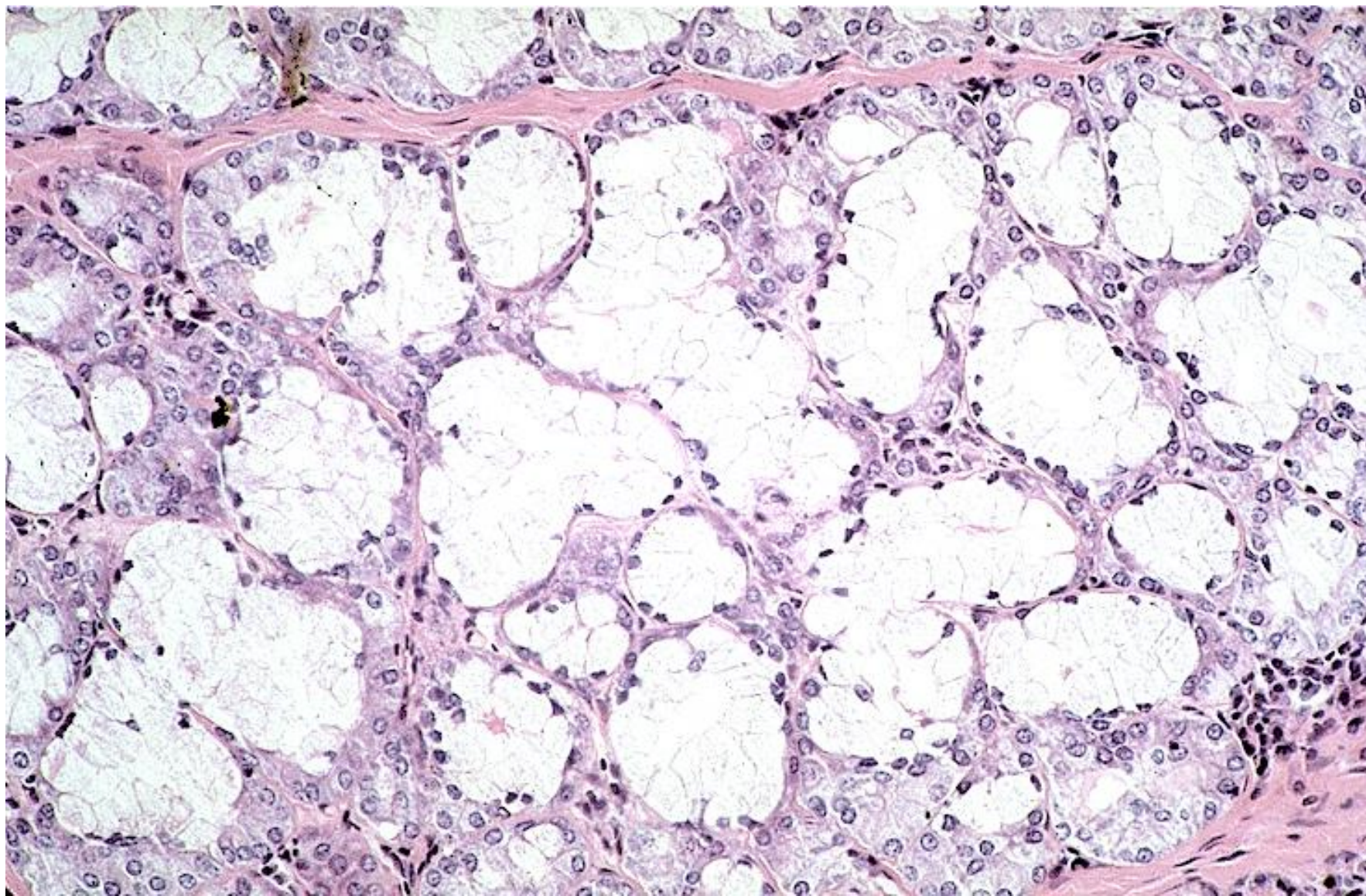
◀ **LM of part of a mixed seromucous gland in the trachea.** Several mucous acini with pale-stained mucous cells are seen. The basal nuclei are flat, and cells appear washed out because mucous droplets dissolved during specimen preparation. Darker stained serous cells in adjacent acini have more rounded basal nuclei. Serous cells are smaller than mucous cells. The square outlines the area of interest seen in the EM below. 295 $\times$. H&E.

▶ **EM of part of a mucous acinus in a mixed salivary gland.** Parts of three mucous cells line the acinus lumen (*). Euchromatic basal nuclei have prominent nucleoli. Basal cytoplasm contains many profiles of rough endoplasmic reticulum (RER). Many large, electron-lucent secretory vesicles (SV) dominating the remaining cytoplasm are discharged by exocytosis into the acinus lumen. 5400 $\times$.

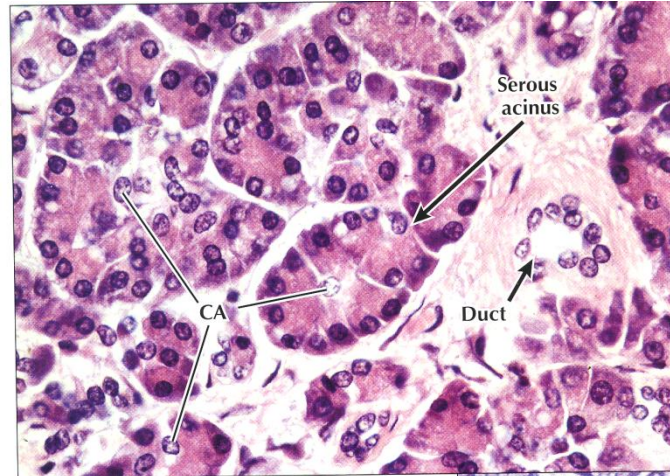
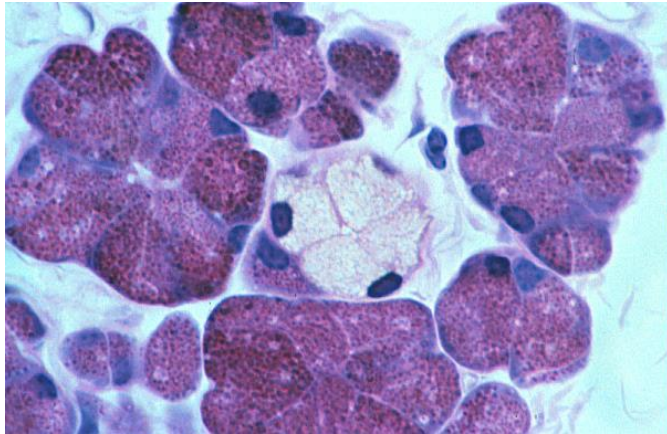

MUCINÓZNÍ ŽLÁZY

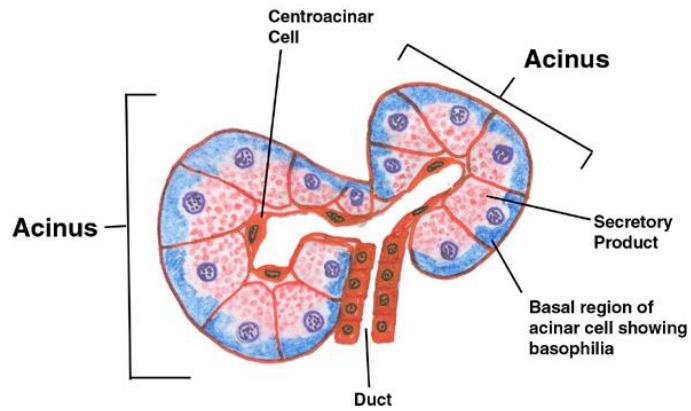

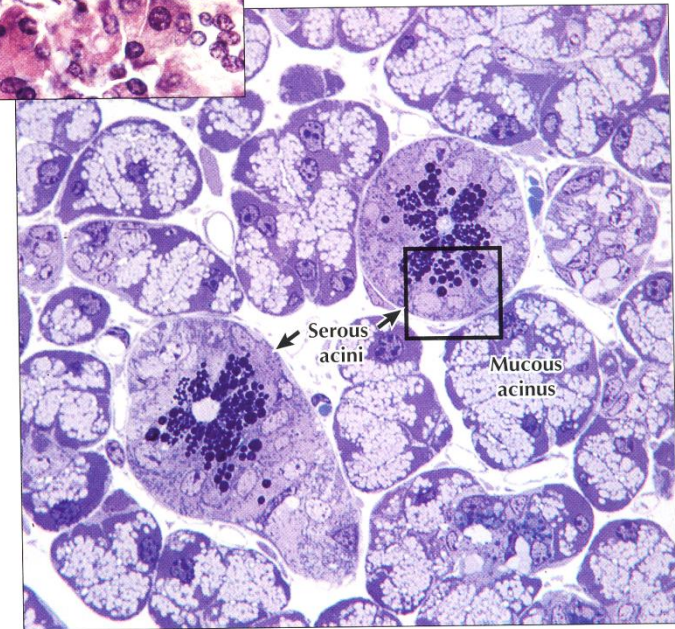
SERÓZNÍ ŽLÁZY

◀ **LM of part of the exocrine pancreas.** The exocrine part of the gland consists of closely packed spherical or pear-shaped serous acini. Several columnar to pyramidal acinar cells, with round basal nuclei, face a small central lumen in each **serous acinus**. Basal cytoplasm is basophilic; apical cytoplasm is more eosinophilic. Small clear centroacinar cells (**CA**) in acini centers help distinguish this purely serous gland from others, such as the parotid salivary gland. A small **duct**, in the connective tissue stroma, conveys secretions from acini to larger pancreatic ducts. 385 $\times$. H&E.

▶ **LM of part of a mixed salivary gland.** Several pale **mucous acini** surround two round **serous acini**. Serous cells have conspicuous, dark-stained secretory vesicles; mucous cells look vacuolated and washed out. EM in 2.15 shows the area in the square in detail. 600 $\times$.
Toluidine blue, plastic section.

HIERARCHIE VÝVODŮ

Vývod

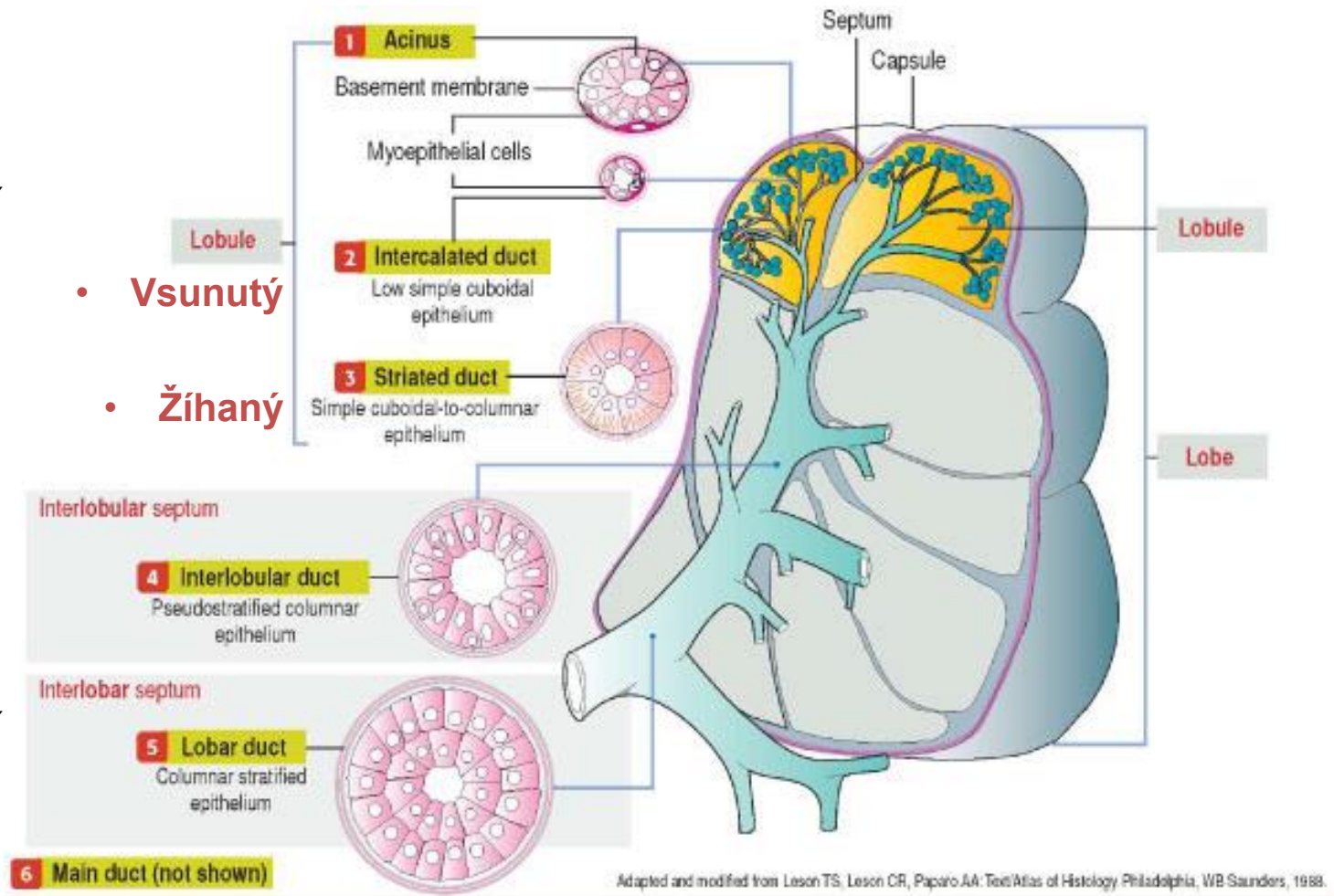
- Intralobulární

- **Vsunutý**

- **Žíhaný**

- Interlobulární (lobární)

- Hlavní

Výška epitelu a počet jeho vrstev se zvyšují směrem ústí žlázy

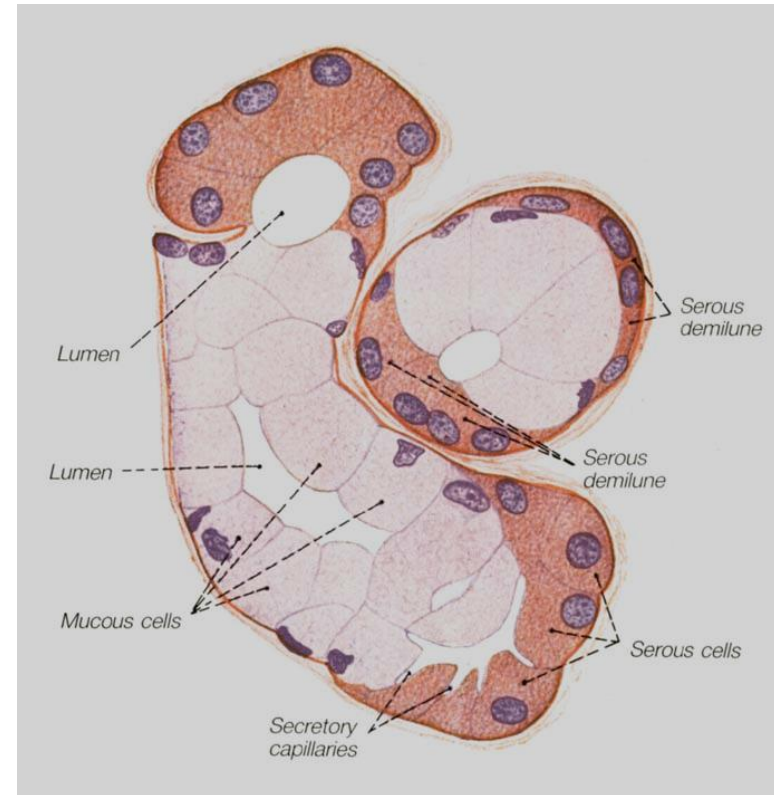
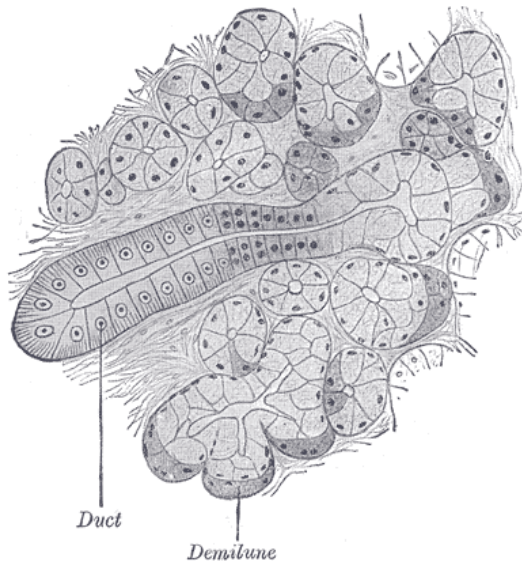

SLOŽENÉ ŽLÁZY

- mucinózní i serózní složka
- Gianuzziho lunuly (demiluny)

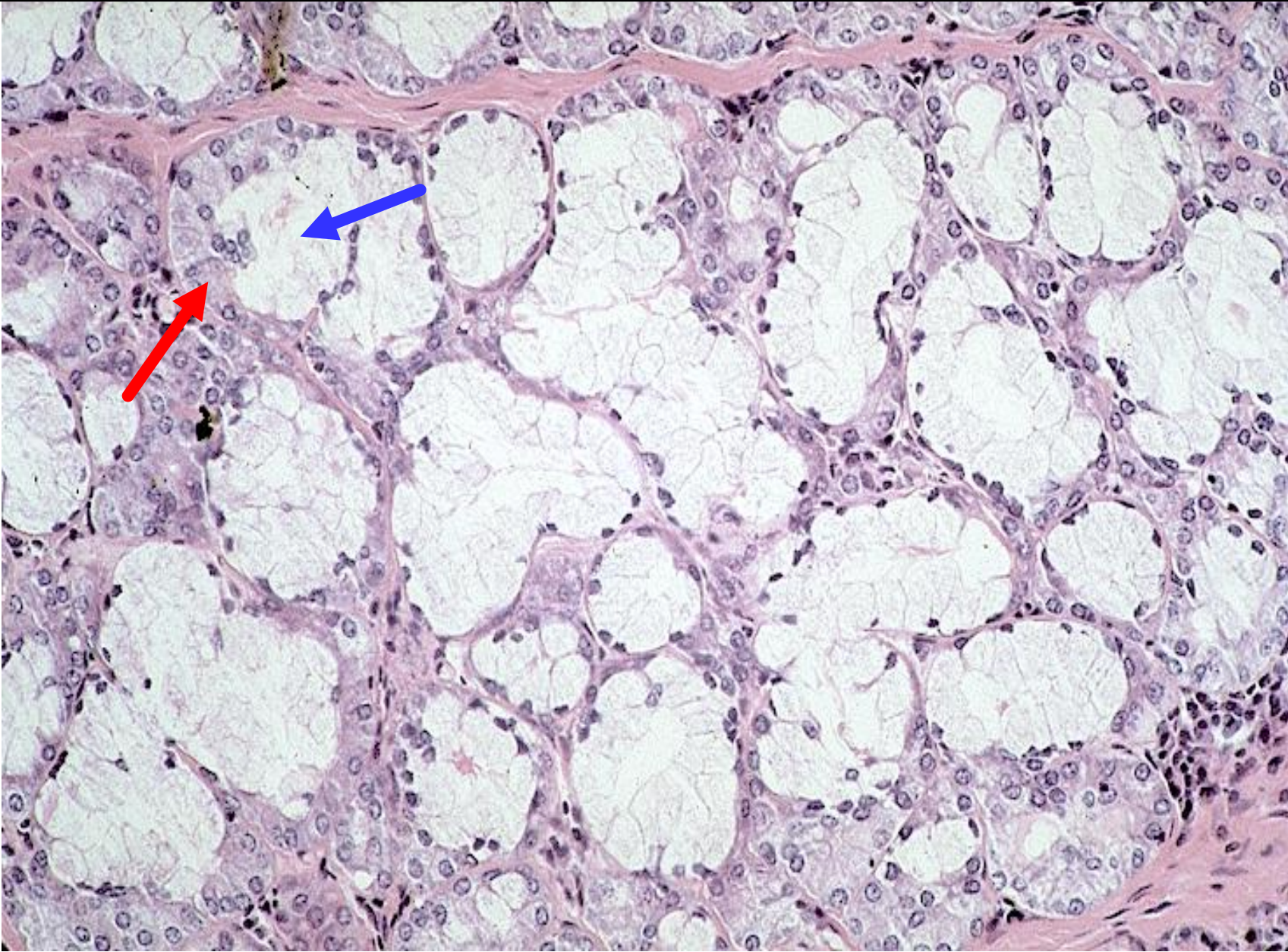

Giuseppe Oronzo Giannuzzi
(1838-1876)

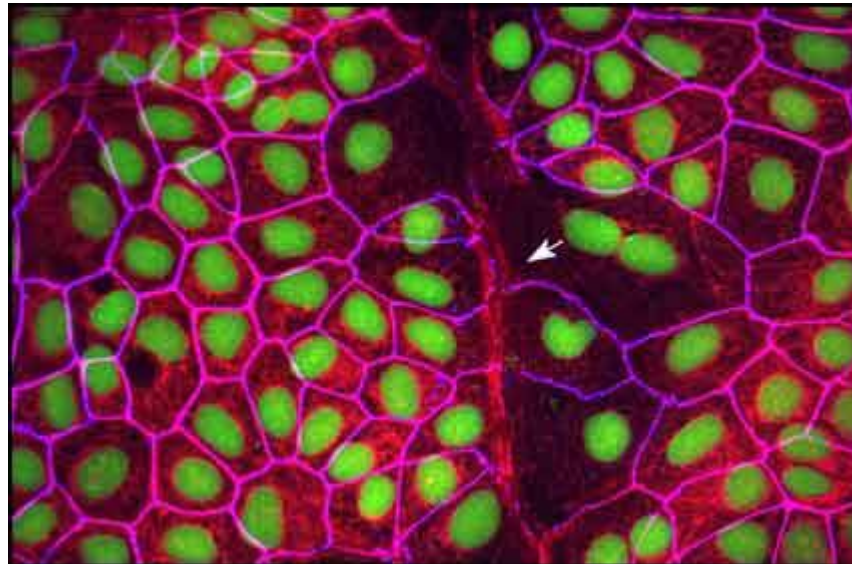

GIANNUZZIHO LUNULY (SERÓZNÍ DEMILUNY)

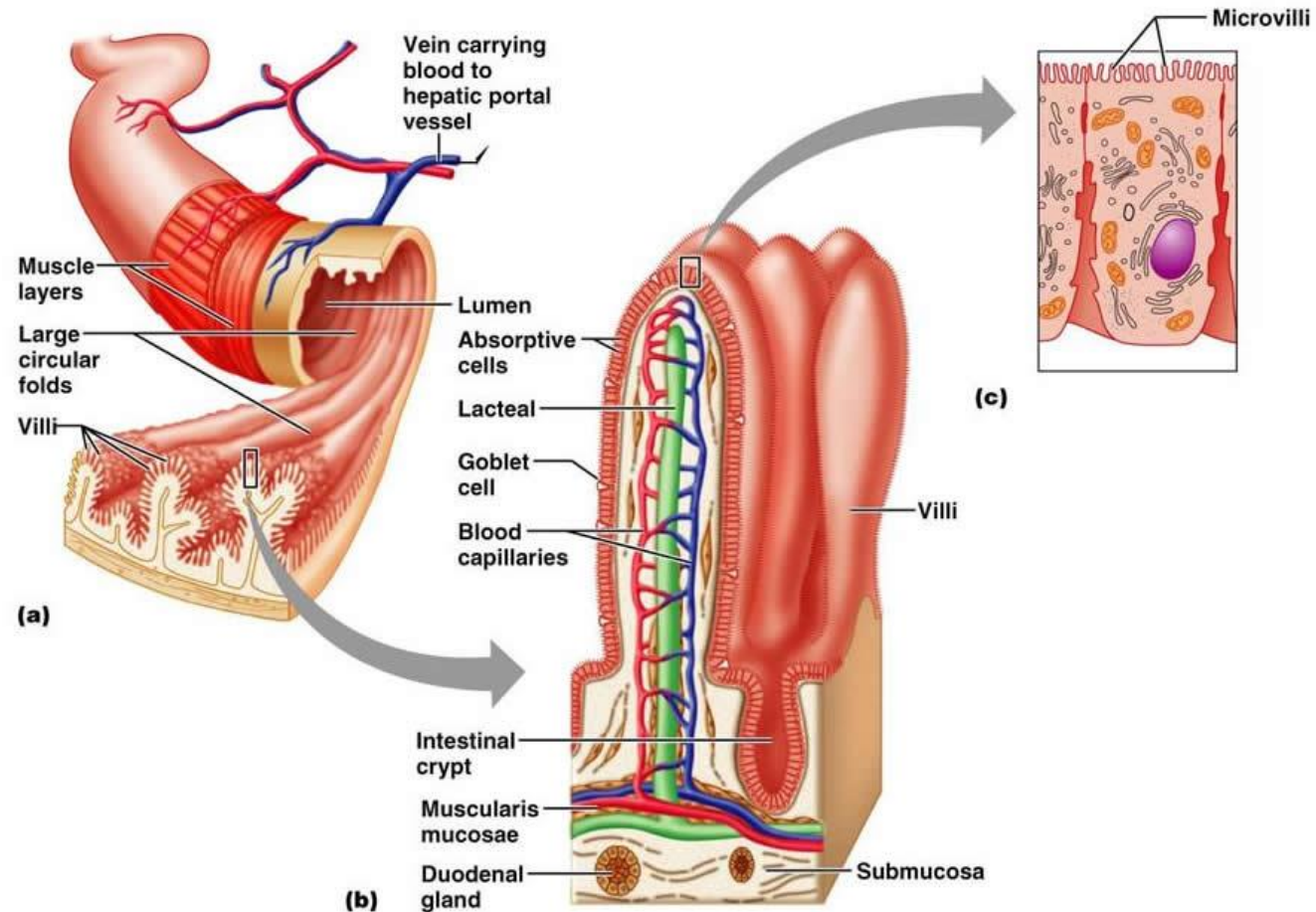
PROMĚNLIVOST EPITELIÁLNÍHO FENOTYPU

REGENERACE EPITELIÁLNÍ TKÁNĚ

- **různé epitely** mají **různou schopnost regenerace** (epidermis × smyslový vnitřního ucha)
- multi- a oligopotentní kmenové buňky
- mikroprostředí – *stem cell niche*

Příklad: Obnova střevního epitelu

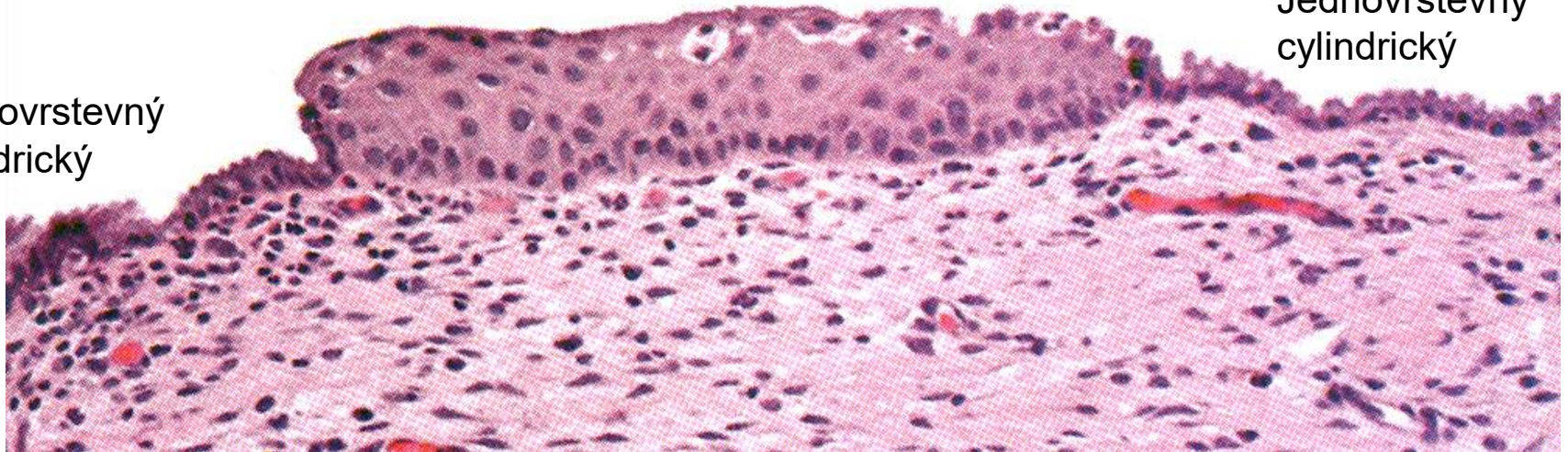
Abnormální plasticita:

▪ Metaplasie

Vícevrstevný dlaždicový

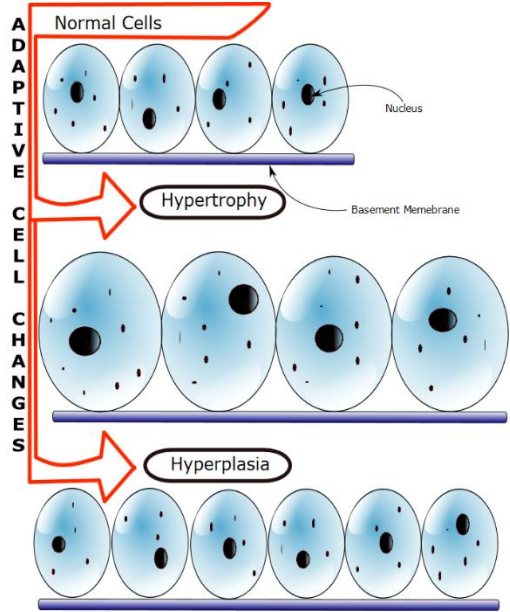
Jednovrstevný
cyldrický

Jednovrstevný
cyldrický

- Diferencovaný epitel je nahrazený jiným typem diferencovaného epitelu
- Skvamózní metaplasie děložního krčku (jednovrstevný cyldrický - vrstevnatý dlaždicový)
- Respirační cesty (jednovrstevný cyldrický s řasinkami - vrstevnatý dlaždicový)
- Prekanceróza; obvykle v místech chronického poškození (kuřáci)

Hyperplasie a hypertrofie

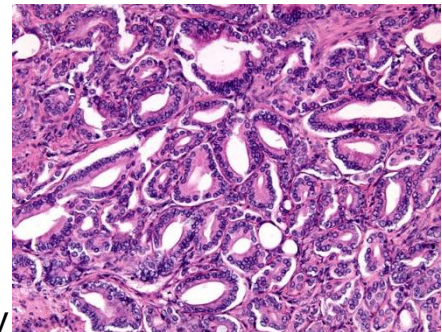
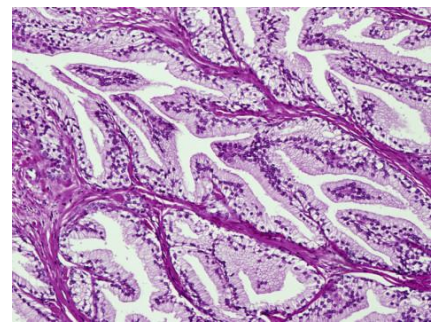

Hypertrofie: roste velikost buněk

Hyperplasie: roste počet buněk

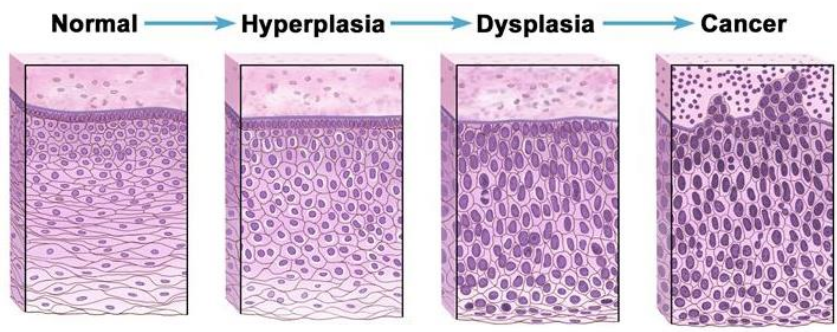
Normální prostatická tkáň

Prostata

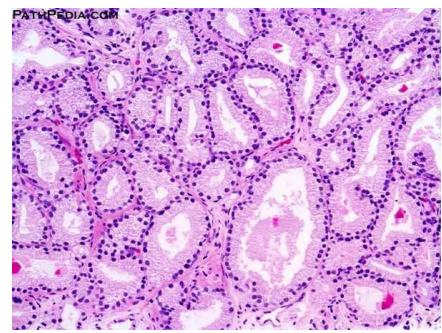

Hyperplasie žláзовého epitelu prostaty

Dysplasie porucha diferenciacie

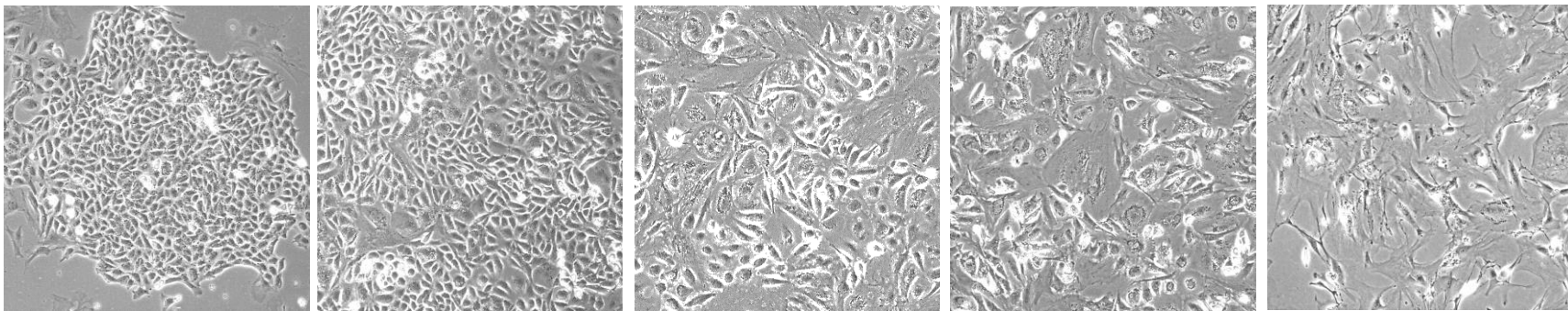

Adenokarcinom prostaty

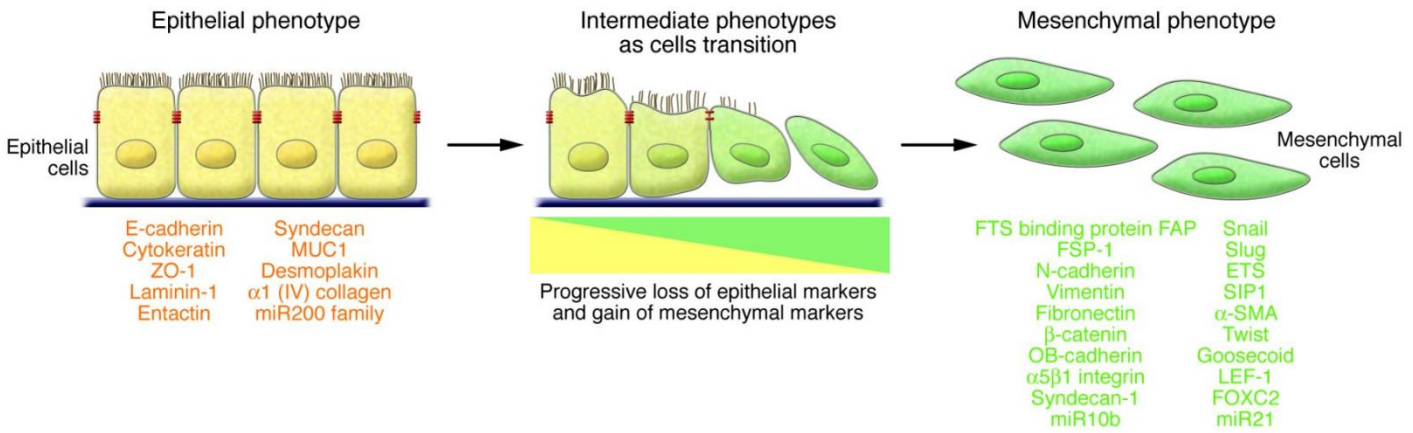

Epiteliální – mesenchymální tranzice (EMT)

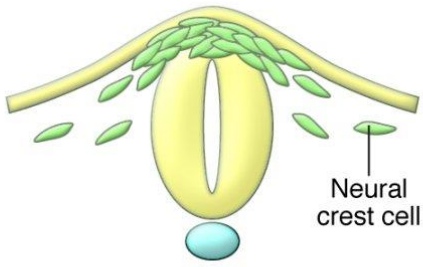

Změna fenotypu z **epiteliálního**, soudržného, na **mesenchymální** – migrující a produkující ECM.

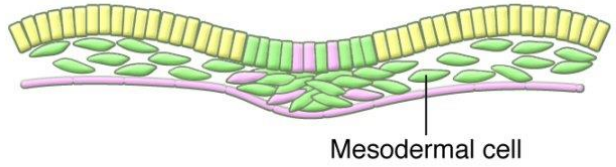

PLASTICITA EPITELIÁLNÍ TKÁNĚ

Embryos

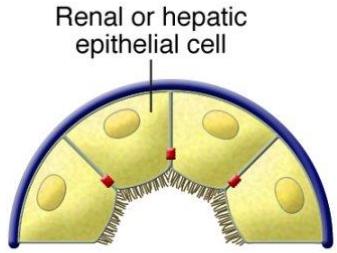

EMT inducers
Physiological expression

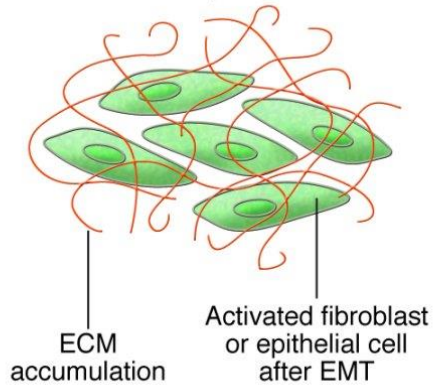

	Epithelial cells
	Mesenchymal cells

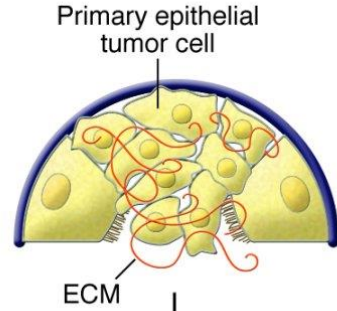
Fibrosis

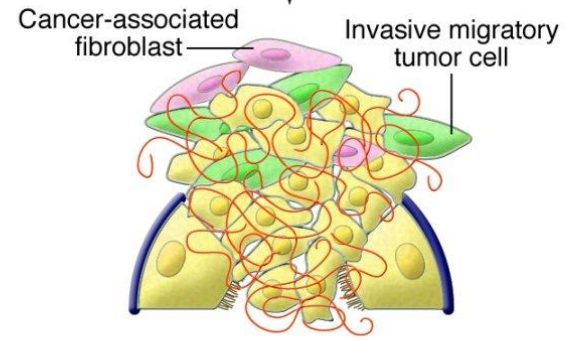
EMT inducers
Aberrant activation

Tumor progression

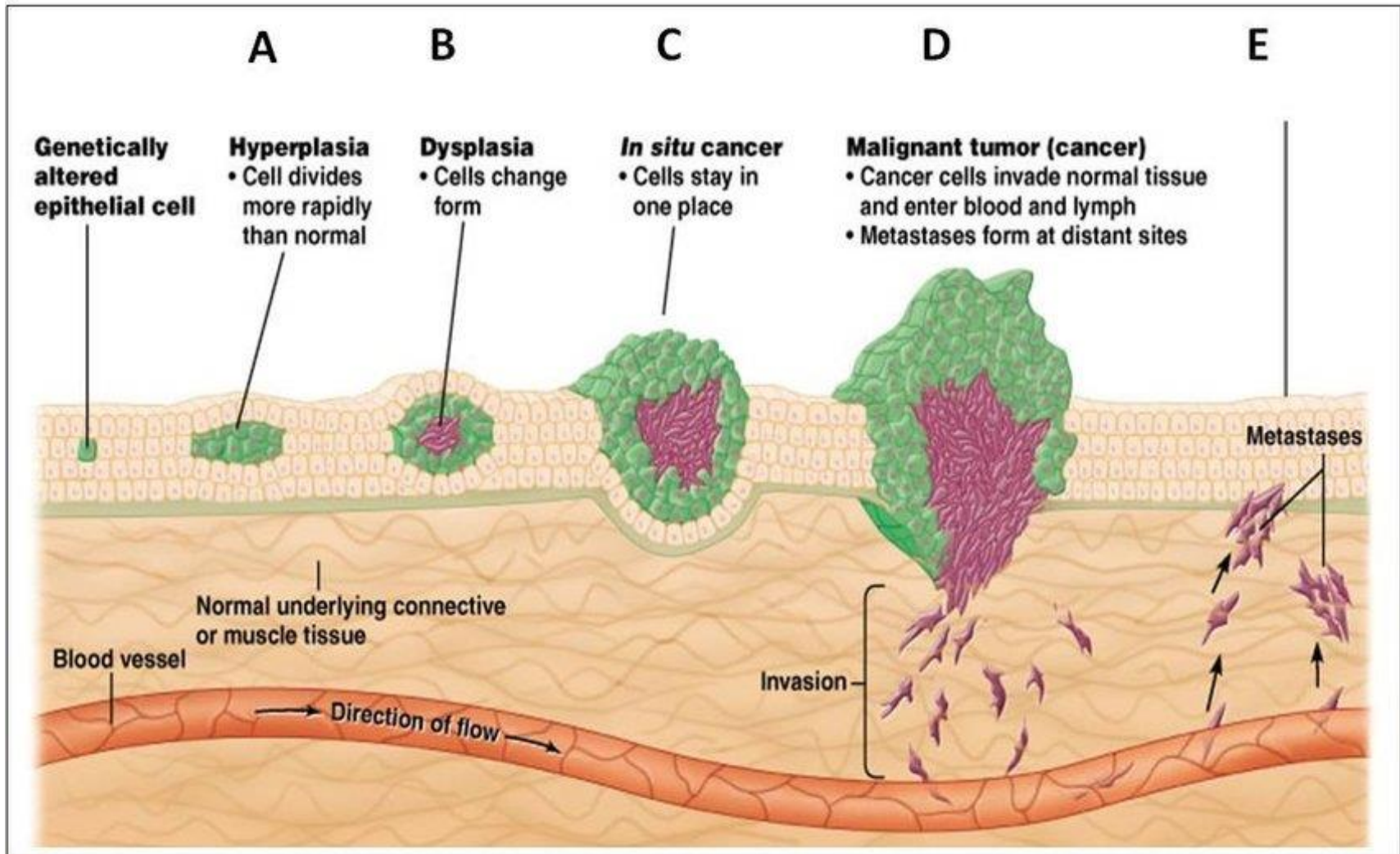
EMT inducers
Aberrant activation

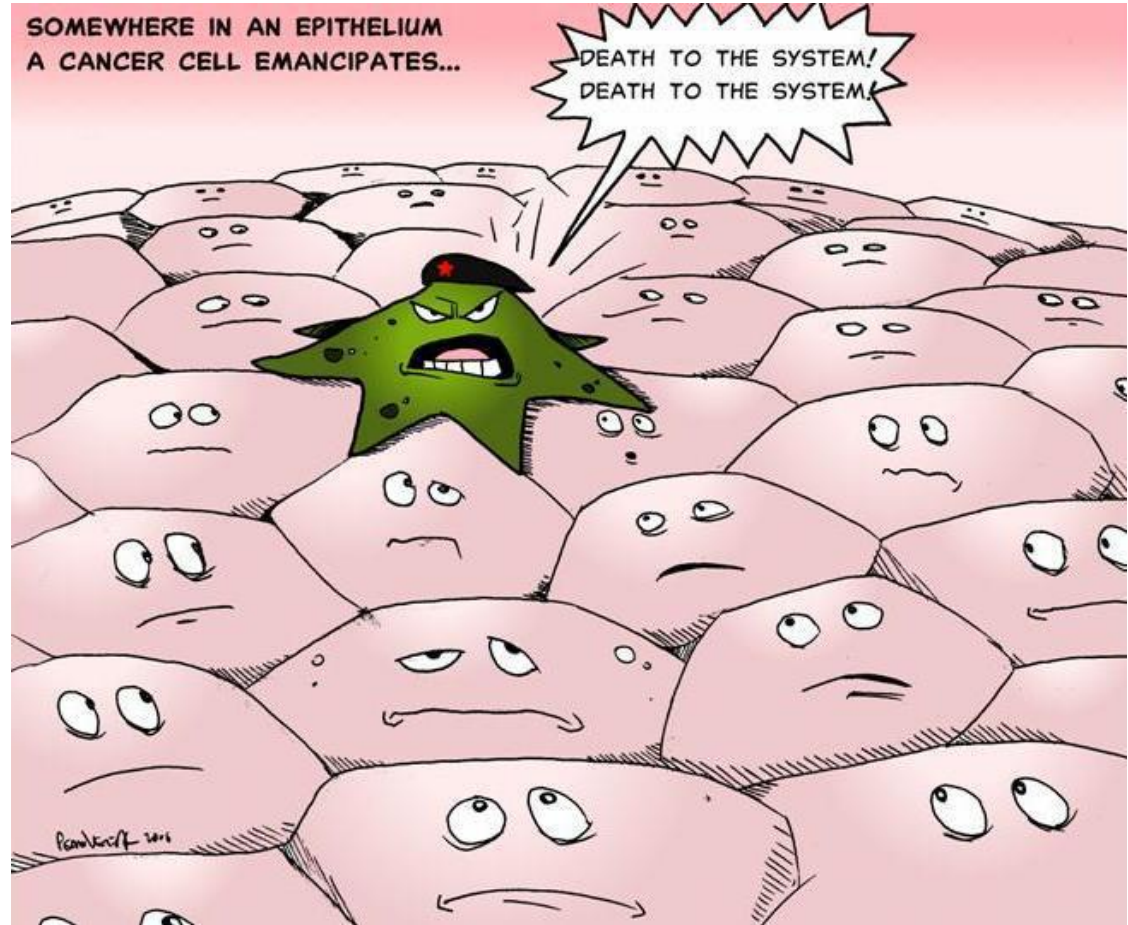

PLASTICITA EPITELIÁLNÍ TKÁNĚ

U nádorových onemocnění hraje EMT roli v diseminaci primárního tumoru a tvorbě metastáz.

DĚKUJI ZA POZORNOST